

STATISTIK ALAM SEKITAR

ENVIRONMENT STATISTICS

WILAYAH PERSEKUTUAN

2021

Pemakluman / Announcement:

Jabatan Perangkaan Malaysia sedang menjalankan Survei Pendapatan, Perbelanjaan Isi Rumah dan Kemudahan Asas (HIES/BA) 2022 bermula dari 1 Januari 2022 sehingga 31 Disember 2022.

The Department of Statistics Malaysia is conducting the Household Income, Expenditure and Basic Amenities Survey (HIES/BA) 2022 from 1st January 2022 to 31st December 2022.

Dimaklumkan bahawa Kerajaan Malaysia telah mengisytiharkan Hari Statistik Negara (MyStats Day) pada 20 Oktober setiap tahun.

Tema sambutan MyStats Day adalah
“Connecting the World with Data We Can Trust”

Please be informed that the Government of Malaysia has declared National Statistics Day (MyStats Day) on October 20 each year.

*MyStats Day theme is
“Connecting the World with Data We Can Trust”*

Diterbitkan dan dicetak oleh / *Published and printed by:*

Jabatan Perangkaan Malaysia

Department of Statistics, Malaysia

Blok C6, Kompleks C,

Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan,

62514 Putrajaya,

MALAYSIA

Tel. : 03-8885 7000

Faks : 03-8888 9248

Portal : <https://www.dosm.gov.my>

Facebook/Twitter/Instagram : StatsMalaysia

Emel / Email : info@dosm.gov.my (pertanyaan umum / general enquiries)

: data@dosm.gov.my (pertanyaan & permintaan data / data request & enquiries)

Harga / Price: RM20.00

Diterbitkan pada April 2022 / *Published on April 2022*

Hakcipta terpelihara / All rights reserved.

Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukar dalam apa-apa bentuk atau alat apa jua pun kecuali setelah mendapat kebenaran daripada Jabatan Perangkaan Malaysia.

Pengguna yang mengeluarkan sebarang maklumat dari terbitan ini sama ada yang asal atau diolah semula hendaklah meletakkan kenyataan berikut:

“Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia”.

No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means or stored in data base without the prior written permission from Department of Statistics Malaysia.

Users reproducing content of this publication with or without adaptation should quote the following:

“Source: Department of Statistics Malaysia”.

ISSN 2805-4938

KATA PENGANTAR

Statistik Alam Sekitar, 2021 memaparkan statistik alam sekitar Wilayah Persekutuan yang meliputi enam komponen iaitu Keadaan dan Kualiti Alam Sekitar; Sumber Alam Sekitar dan Kegunaannya; Sisa; Kejadian Ekstrem dan Bencana; Penempatan Penduduk dan Kesihatan Persekitaran; dan Penglibatan, Pengurusan dan Perlindungan Alam Sekitar. Penyusunan statistik ini meliputi maklumat dan keadaan alam sekitar, impak aktiviti manusia ke atas alam sekitar dan langkah yang diambil bagi mengurangkan impak tersebut.

Statistik alam sekitar ini boleh digunakan oleh agensi kerajaan negeri, sektor swasta, ahli akademik serta individu sebagai rujukan dalam menjalankan penyelidikan dan penganalisisan di peringkat negeri. Rangka kerja yang digunakan dalam penerbitan ini adalah berdasarkan *Framework for the Development of Environment Statistics (FDES)*, *United Nations* 2013.

Penerbitan ini mengandungi enam bahagian. Bahagian pertama membentangkan infografik statistik alam sekitar, diikuti dengan ringkasan penemuan mengikut komponen di bahagian kedua serta kotak artikel di bahagian ketiga. Bahagian keempat pula memuatkan jadual terperinci mengenai statistik alam sekitar. Lampiran dan glosari disertakan di bahagian kelima dan keenam bagi membantu pengguna memahami statistik dan terma alam sekitar yang digunakan.

Jabatan merakamkan setinggi-tinggi penghargaan atas kerjasama dan sumbangan yang diberikan oleh semua pihak dalam menjayakan penerbitan ini. Setiap maklum balas dan cadangan untuk penambahbaikan penerbitan ini pada masa akan datang amatlah dihargai.

DATO' SRI DR. MOHD UZIR MAHIDIN

Ketua Perangkawan Malaysia

April 2022

PREFACE

Environment Statistics, 2021 presents the environment statistics of Wilayah Persekutuan which covers six components namely Environmental Conditions and Quality; Environmental Resources and their Use; Residuals; Extreme Events and Disasters; Human Settlements and Environmental Health; and Environmental Protection, Management and Engagement. The compilation of these statistics includes environment state and information, impacts of human activities on the environment and actions taken to minimise the impact.

These environment statistics can be used by state government agencies, private sectors, academicians and individuals as a reference to conduct research and analysis at the state level. The framework used in this publication is based on the Framework for the Development of Environment Statistics (FDES) United Nations 2013.

This publication consists of six parts. The first part focused on the infographics of environment statistics, followed by a summary of findings by component in the second part with the articles box at the third part. The fourth part contains detailed tables on environment statistics. Appendices and glossary covered in the fifth and sixth parts are to facilitate users in understanding the statistics and environment terms used.

The Department gratefully acknowledges the co-operation and contribution rendered by all parties in making this publication a success. Every feedback and suggestion towards improving future publications is highly appreciated.

DATO' SRI DR. MOHD UZIR MAHIDIN

Chief Statistician, Malaysia

April 2022

KANDUNGAN / CONTENTS

	Muka surat Page
Kata Pengantar <i>Preface</i>	i ii
Senarai Jadual <i>List of Tables</i>	iv
Senarai Lampiran <i>List of Appendices</i>	viii
Infografik <i>Infographic</i>	xi xiv
Ringkasan Penemuan <i>Summary of Findings</i>	3 20
Artikel <i>Article</i>	39 42
Jadual Statistik <i>Statistical Tables</i>	
Komponen 1 Keadaan dan Kualiti Alam Sekitar <i>Component 1 Environmental Conditions and Quality</i>	47
Komponen 2 Sumber Alam Sekitar dan Kegunaannya <i>Component 2 Environmental Resources and Their Use</i>	57
Komponen 3 Sisa <i>Component 3 Residuals</i>	59
Komponen 4 Kejadian Ekstrem dan Bencana <i>Component 4 Extreme Events and Disasters</i>	61
Komponen 5 Penempatan Penduduk dan Kesihatan Persekutaran <i>Component 5 Human Settlements and Environmental Health</i>	63
Komponen 6 Penglibatan, Pengurusan dan Perlindungan Alam Sekitar <i>Component 6 Environmental Protection, Management and Engagement</i>	66
Lampiran <i>Appendices</i>	69
Glosari <i>Glossary</i>	85

SENARAI / LIST OF TABLES

Jadual Table		Muka Surat Page
Komponen Component 1	Keadaan dan Kualiti Alam Sekitar <i>Environmental Conditions and Quality</i>	
1.1	Purata suhu, volum hujan dan purata kelembapan relatif, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Mean temperature, rainfall volume and mean relative humidity, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	47
1.2	Purata bulanan tekanan aras laut, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Monthly mean sea level pressure, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	47
1.3	Purata bulanan kelajuan angin permukaan, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Monthly mean surface wind speed, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	47
1.4	Purata bulanan sinaran global, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Monthly mean global radiation, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	47
1.5	Purata bulanan penyejatan, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Monthly mean evaporation, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	47
1.6	Senarai lembangan sungai utama di Wilayah Persekutuan <i>List of major river basins di Wilayah Persekutuan</i>	48
1.7	Panjang pesisiran pantai, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Coastal length, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	48
1.8	Empangan dan kolam takungan di Wilayah Persekutuan <i>Dams and reservoirs in Wilayah Persekutuan</i>	48
1.9	Keluasan tanah, Wilayah Persekutuan, 2021 <i>Land area, Wilayah Persekutuan, 2021</i>	49
1.10	Kawasan perlindungan yang digazet, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur <i>Gazetted protected area, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur</i>	49
1.11	Kawasan perlindungan yang digazet di bawah taman laut, Wilayah Persekutuan Labuan <i>Gazetted protected area of marine park, Wilayah Persekutuan Labuan</i>	50
1.12	Kawasan berhutan dan tidak berhutan, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018 <i>Forested and non-forested areas, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018</i>	50
1.13	Keluasan hutan simpanan kekal, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018 <i>Area of permanent reserved forest, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018</i>	51
1.14	Status kualiti udara mengikut stesen, Wilayah Persekutuan, 2019 <i>Air quality status by station, Wilayah Persekutuan, 2019</i>	51
1.15	Status kualiti udara mengikut stesen, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Air quality status by station, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	51

SENARAI / LIST OF TABLES

Jadual Table	Muka Surat Page
1.16 Bacaan minimum dan maksimum bulanan Indeks Pencemaran Udara (IPU), Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Monthly minimum and maximum Air Pollutant Index (API), Wilayah Persekutuan, 2020</i>	52
1.17 Purata bulanan kepekatan Habuk Halus ($PM_{2.5}$) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Monthly average concentration of Particulate Matter ($PM_{2.5}$) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	53
1.18 Purata bulanan kepekatan Habuk Halus (PM_{10}) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Monthly average concentration of Particulate Matter (PM_{10}) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	53
1.19 Purata bulanan kepekatan Ozon Permukaan Bumi (O_3) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Monthly average concentration of Ground Level Ozone (O_3) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	54
1.20 Purata bulanan kepekatan Karbon Monoksida (CO) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Monthly average concentration of Carbon Monoxide (CO) in the air Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	54
1.21 Purata bulanan kepekatan Sulfur Dioksida (SO_2) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Monthly average concentration of Sulphur Dioxide (SO_2) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	55
1.22 Purata bulanan kepekatan Nitrogen Dioksida (NO_2) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Monthly average concentration of Nitrogen Dioxide (NO_2) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	55
1.23 Status kualiti air marin di kawasan pesisiran pantai dan pulau berdasarkan Indeks Kualiti Air Marin, Wilayah Persekutuan, 2017-2020 <i>Status of marine water quality in coastal and island areas based on Marine Water Quality Index, Wilayah Persekutuan, 2017-2020</i>	56
Komponen Component 2 Sumber Alam Sekitar dan Kegunaanya Resources and Their Use	
2.1 Pengeluaran produk kayu-kayan utama, Wilayah Persekutuan, 2014-2018 <i>Production of major timber products, Wilayah Persekutuan, 2014-2018</i>	57
2.2 Pendaratan ikan laut, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Landings of marine fish, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	57
2.3 Reka bentuk kapasiti loji rawatan air, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Water treatment plants design capacity, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	57
2.4 Pengeluaran air yang dibekalkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Production of water supplied, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	58

SENARAI / LIST OF TABLES

Jadual Table	Muka Surat Page
2.5 Bekalan air mentah diabstrak dari sungai, empangan dan air bawah tanah, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Supply of abstracted raw water from rivers, storage dams and groundwater, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	58
2.6 Penggunaan air bermeter mengikut sektor, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Metered water consumption by sector, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	58
Komponen Component 3 Sisa Residuals	
3.1 Loji rawatan pembetungan awam, Wilayah Persekutuan, 2018-2020 <i>Public sewerage treatment plant, Wilayah Persekutuan, 2018-2020</i>	59
3.2 Buangan terjadual, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Scheduled waste, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	59
3.3 Kuantiti buangan klinikal, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Quantity of clinical waste, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	60
3.4 Bilangan tapak pelupusan sisa pepejal yang beroperasi, Wilayah Persekutuan Labuan, 2016-2020 <i>Number of operating solid waste landfills, Wilayah Persekutuan Labuan, 2016-2020</i>	60
Komponen Component 4 Kejadian Ekstrem dan Bencana Extreme Event and Disasters	
4.1 Bilangan kejadian banjir yang dilaporkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Number of flood incidents reported, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	61
4.2 Bilangan kemalangan jalan raya dan kecederaan yang dilaporkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Number of road accidents and casualties reported, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	61
4.3 Bilangan kejadian kebakaran, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Number of fire incidents, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	61
4.4 Bilangan kematian, kecederaan dan anggaran kerugian akibat kebakaran yang dilaporkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Number of deaths, injuries and estimated losses caused by fire reported, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	62
4.5 Taburan kawasan hakisan pantai di Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Distribution of coastal erosion areas in Wilayah Persekutuan, 2020</i>	62

SENARAI / LIST OF TABLES

Komponen Component	Jadual Table	Muka Surat Page
5	Penempatan Penduduk dan Kesihatan Persekutaran <i>Human Settlements and Environmental Health</i>	
	5.1 Anggaran penduduk pertengahan tahun, Wilayah Persekutuan, 2017-2021 <i>Mid-year population estimates, Wilayah Persekutuan, 2017-2021</i>	63
	5.2 Kepadatan penduduk, Wilayah Persekutuan, 2017-2021 <i>Population density, Wilayah Persekutuan, 2017-2021</i>	63
	5.3 Penduduk dengan air paip yang dirawat mengikut strata dan negeri, Wilayah Persekutuan, 2016-2019 <i>Population with treated piped water by strata and state, Wilayah Persekutuan, 2016-2019</i>	63
	5.4 Kadar tarif air bagi domestik, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Water tariff rates for domestic, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	64
	5.5 Kadar tarif air bagi industri, Wilayah Persekutuan, 2020 <i>Water tariff rates for industry, Wilayah Persekutuan, 2020</i>	64
	5.6 Peratusan isi rumah dengan kemudahan bekalan elektrik mengikut strata, Wilayah Persekutuan, 2019 <i>Percentage of households with the accessibility to electricity supply by strata, Wilayah Persekutuan, 2019</i>	64
	5.7 Kadar insiden keracunan makanan, kolera dan tifoid, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Incidence rate of food poisoning, cholera and typhoid, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	65
	5.8 Bilangan kes demam denggi, demam denggi berdarah dan malaria, Wilayah Persekutuan, 2016-2020 <i>Number of dengue fever, dengue haemorrhagic fever and malaria cases, Wilayah Persekutuan, 2016-2020</i>	65
6	Penglibatan, Pengurusan dan Perlindungan Alam Sekitar <i>Environmental Protection, Management and Engagement</i>	
	6.1 Perbelanjaan perlindungan alam sekitar mengikut jenis perbelanjaan, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2019 <i>Environmental protection expenditure by type of expenditure, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2019</i>	66
	6.2 Perbelanjaan perlindungan alam sekitar mengikut jenis perbelanjaan, Wilayah Persekutuan Labuan, 2019 <i>Environmental protection expenditure by type of expenditure, Wilayah Persekutuan Labuan, 2019</i>	66
	6.3 Perbelanjaan perlindungan alam sekitar mengikut jenis perbelanjaan, Wilayah Persekutuan Putrajaya, 2019 <i>Environmental protection expenditure by type of expenditure, Wilayah Persekutuan Putrajaya, 2019</i>	66

Lampiran Appendices	Muka Surat Page
1 Framework for the Development of Environment Statistics (FDES) dan hubung kait dengan rangka kerja Daya Penggerak-Tekanan-Keadaan-Impak-Respon (DPSIR) <i>The FDES and its relationship with the Driving Force-Pressure-State-Impact-Response (DPSIR) framework</i>	69
2 Perbandingan nilai IPU dengan tahap pencemaran dan kawalan kesihatan <i>Comparison of API values with the level of pollution and health measures</i>	70
3 Punca dan kesan bahan pencemar udara kepada manusia dan tumbuhan <i>Sources and effects of air pollutants on human and plants</i>	71
4 Klasifikasi kualiti air berdasarkan Indeks Kualiti Air <i>Water quality classification based on Water Quality Index</i>	72
5 Klasifikasi Indeks Kualiti Air dan kelas air dan kegunaan <i>Water Quality Index classification and water class and uses</i>	72
6 Standard dan kriteria kualiti air marin <i>Marine water quality criteria and standards</i>	74
7A Status kualiti air bagi lembangan sungai Bersih yang diawasi, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Water quality status for monitored Clean river basins, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	75
7B Status kualiti air bagi lembangan sungai Sederhana Tercemar yang diawasi, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Water quality status for monitored Slightly Polluted river basins, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	76
7C Status kualiti air bagi dalam lembangan sungai Tercemar yang diawasi, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020 <i>Water quality status for monitored Polluted river basins, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020</i>	77
8A Status kualiti air marin di kawasan pesisiran pantai, Wilayah Persekutuan, 2018-2020 <i>Marine water quality status for coastal, Wilayah Persekutuan, 2018-2020</i>	78
8B Status kualiti air marin di kawasan pulau, Wilayah Persekutuan, 2018-2020 <i>Marine water quality status for island, Wilayah Persekutuan, 2018-2020</i>	79
9 Nota dan Simbol <i>Notes and Symbols</i>	80

INFOGRAFIK

INFOGRAPHICS

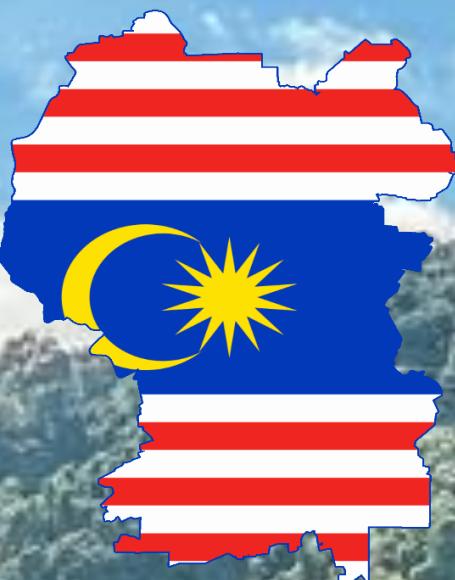

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

STATISTIK ALAM SEKITAR

WILAYAH PERSEKUTUAN KUALA LUMPUR

Keluasan tanah
(km²)

2021 ➤ 243
2020 ➤ 243

Penduduk ('000)

2021e ➤ 1,746.6
2020 ➤ 1,766.0

Kawasan berhutan
(hektar)

2018 ➤ 2,049
2017 ➤ 2,049

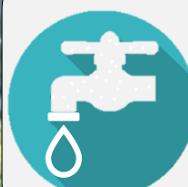
Buangan terjadual
(tan metrik)

2020 ➤ 94,676
2019 ➤ 33,914

Reka bentuk kapasiti
loji rawatan air¹ (JLH)

2020P ➤ 6,036
2019 ➤ 4,706

Pengeluaran air
yang dibekalkan² (JLH)

2020P ➤ 4,967
2019 ➤ 4,932

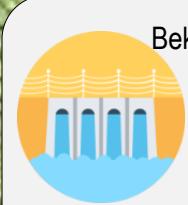
Buangan klinikal⁵
(tan metrik)

2020 ➤ 4,073.2
2019 ➤ 3,822.4

Bekalan air mentah
diabstrak dari sungai³
(JLH)

2020P ➤ 4,787
2019 ➤ 4,665

Bekalan air mentah diabstrak
dari empangan⁴ (JLH)

2020P ➤ 468
2019 ➤ 506

Kejadian
kebakaran (kes)

2020 ➤ 1,472
2019 ➤ 1,662

Kejadian
banjir

2020 ➤ 13
2019 ➤ 10

Hakisan
pantai (km)

2020 ➤ -
2019 ➤ -

Kemalangan
jalan raya⁷

2020 ➤ 50,215
2019 ➤ 74,389

Bilangan
demam denggi⁶ (kes)

2020 ➤ 10,525
2019 ➤ 15,264

Nota:

^{1,2,3,4} Termasuk Selangor dan
W.P. Putrajaya

^{5,6} Termasuk W.P. Putrajaya

⁷ Termasuk W.P. Putrajaya dan
W.P. Labuan

STATISTIK ALAM SEKITAR

WILAYAH PERSEKUTUAN PUTRAJAYA

Keluasan tanah
(km²)

2021 ➤ 49.30
2020 ➤ 49.30

Penduduk ('000)

2021e ➤ 116.1
2020 ➤ 109.9

Kawasan berhutan
(hektar)

2018 ➤ -
2017 ➤ -

Buangan terjadual
(tan metrik)

2020 ➤ 118
2019 ➤ -

Reka bentuk kapasiti
loji rawatan air¹ (JLH)

2020P ➤ 6,036
2019 ➤ 4,706

Pengeluaran air
yang dibekalkan² (JLH)

2020P ➤ 4,967
2019 ➤ 4,932

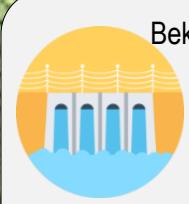
Buangan klinikal⁵
(tan metrik)

2020 ➤ 107.5
2019 ➤ -

Bekalan air mentah
diabstrak dari sungai³
(JLH)

2020P ➤ 4,787
2019 ➤ 4,665

Bekalan air mentah diabstrak
dari empangan⁴ (JLH)

2020P ➤ 468
2019 ➤ 506

Kejadian
kebakaran (kes)

2020 ➤ 60
2019 ➤ 68

Kejadian
banjir

2020 ➤ -
2019 ➤ -

Hakisan
pantai (km)

2020 ➤ -
2019 ➤ -

Kemalangan
jalan raya⁷

2020 ➤ 50,215
2019 ➤ 74,389

Bilangan
demam denggi (kes)⁶

2020 ➤ 10,525
2019 ➤ 15,264

Nota:

^{1,2,3,4} Termasuk Selangor dan
W.P. Kuala Lumpur

^{5,6} Termasuk W.P. Kuala Lumpur

⁷ Termasuk W.P. Kuala Lumpur
dan W.P. Labuan

STATISTIK ALAM SEKITAR

WILAYAH PERSEKUTUAN LABUAN

Keluasan tanah
(km²)

2021 ➤ 92
2020 ➤ 92

Penduduk ('000)

2021e ➤ 100.1
2020 ➤ 99.4

Kawasan berhutan
(hektar)

2018 ➤ -
2017 ➤ -

Buangan terjadual
(tan metrik)

2020 ➤ 56,019
2019 ➤ 85,740

Reka bentuk kapasiti
loji rawatan air (JLH)

2020P ➤ 101
2019 ➤ 101

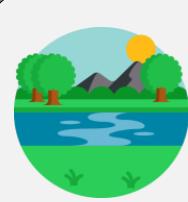
Pengeluaran air
yang dibekalkan (JLH)

2020P ➤ 82
2019 ➤ 76

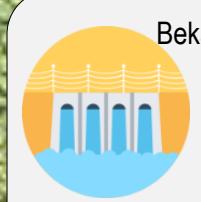
Buangan klinikal
(tan metrik)

2020 ➤ 716.8
2019 ➤ 66.3

Bekalan air mentah
diabstrak dari sungai
(JLH)

2020P ➤ 80
2019 ➤ 74

Bekalan air mentah diabstrak
dari empangan
(JLH)

2020P ➤ 9
2019 ➤ 10

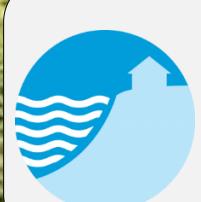
Kejadian
kebakaran (kes)

2020 ➤ 280
2019 ➤ 379

Kejadian
banjir

2020 ➤ 2
2019 ➤ 6

Hakisan
pantai (km)

2020 ➤ 4.4
2019 ➤ 4.4

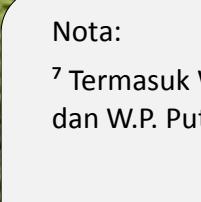
Kemalangan
jalan raya ⁷

2020 ➤ 50,215
2019 ➤ 74,389

Bilangan
demam denggi (kes)

2020 ➤ 7
2019 ➤ 36

Nota:

⁷ Termasuk W.P. Kuala Lumpur
dan W.P. Putrajaya

ENVIRONMENT STATISTICS

WILAYAH PERSEKUTUAN KUALA LUMPUR

Land areas
(km²)

2021 ➤ 243
2020 ➤ 243

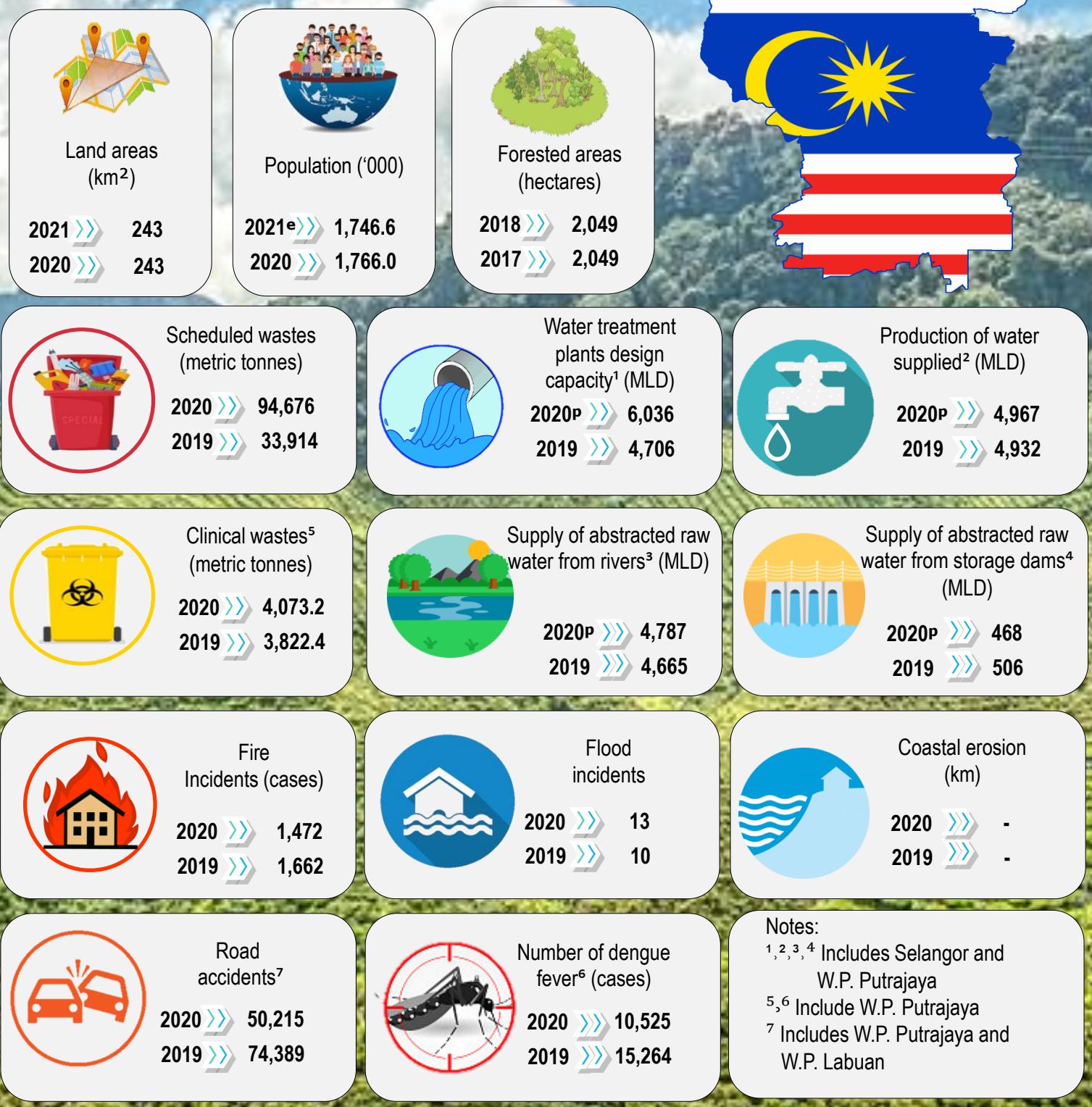
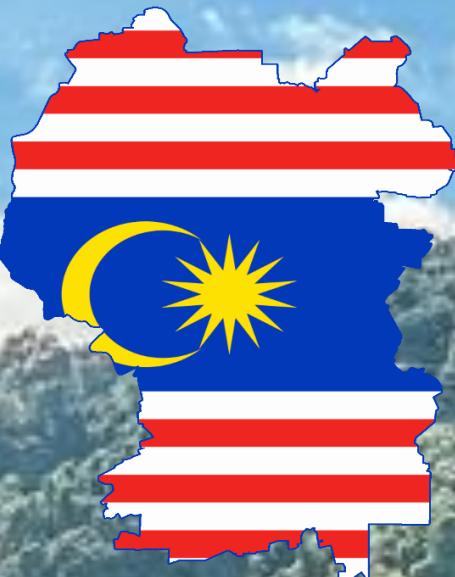
Population ('000)

2021e ➤ 1,746.6
2020 ➤ 1,766.0

Forested areas
(hectares)

2018 ➤ 2,049
2017 ➤ 2,049

ENVIRONMENT STATISTICS

WILAYAH PERSEKUTUAN PUTRAJAYA

Land areas
(km²)

2021 ➤ 49.30
2020 ➤ 49.30

Population ('000)

2021e ➤ 116.1
2020 ➤ 109.9

Forested areas
(hectares)

2018 ➤ -
2017 ➤ -

Scheduled wastes
(metric tonnes)

2020 ➤ 118
2019 ➤ -

Water treatment
plants design
capacity¹ (MLD)

2020P ➤ 6,036
2019 ➤ 4,706

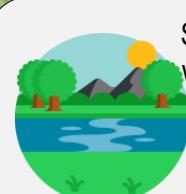
Production of water
supplied² (MLD)

2020P ➤ 4,967
2019 ➤ 4,932

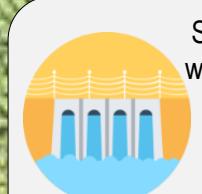
Clinical wastes⁵
(metric tonnes)

2020 ➤ 107.5
2019 ➤ -

Supply of abstracted raw
water from rivers³ (MLD)

2020P ➤ 4,787
2019 ➤ 4,665

Supply of abstracted raw
water from storage dams⁴
(MLD)

2020P ➤ 468
2019 ➤ 506

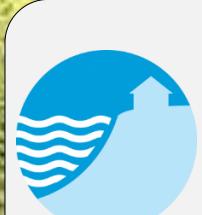
Fire
Incidents (cases)

2020 ➤ 60
2019 ➤ 68

Flood
incidents

2020 ➤ -
2019 ➤ -

Coastal erosion
(km)

2020 ➤ -
2019 ➤ -

Road
accidents⁷

2020 ➤ 50,215
2019 ➤ 74,389

Number of dengue
fever⁶ (cases)

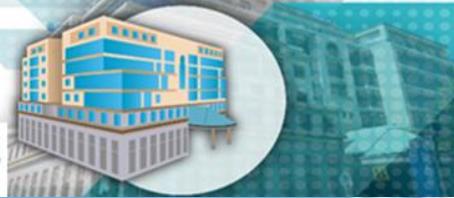
2020 ➤ 10,525
2019 ➤ 15,264

Notes:

^{1, 2, 3, 4} Includes Selangor and W.P. Kuala Lumpur

^{5, 6} Include W.P. Kuala Lumpur

⁷ Includes W.P. Kuala Lumpur and W.P. Labuan

ENVIRONMENT STATISTICS

WILAYAH PERSEKUTUAN LABUAN

Land areas
(km²)

2021 ➤ 92
2020 ➤ 92

Population ('000)

2021e ➤ 100.1
2020 ➤ 99.4

Forested areas
(hectares)

2018 ➤ -
2017 ➤ -

Scheduled wastes
(metric tonnes)

2020 ➤ 56,019
2019 ➤ 85,740

Water treatment
plants design
capacity (MLD)

2020P ➤ 101
2019 ➤ 101

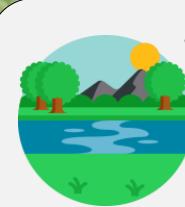
Production of water
supplied (MLD)

2020P ➤ 82
2019 ➤ 76

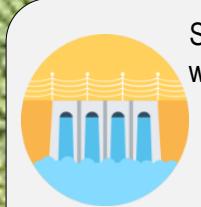
Clinical wastes
(metric tonnes)

2020 ➤ 716.8
2019 ➤ 66.3

Supply of abstracted raw
water from rivers
(MLD)

2020P ➤ 80
2019 ➤ 74

Supply of abstracted raw
water from storage dams
(MLD)

2020P ➤ 9
2019 ➤ 10

Fire
Incidents (cases)

2020 ➤ 280
2019 ➤ 379

Flood
incidents

2020 ➤ 2
2019 ➤ 6

Coastal erosion
(km)

2020 ➤ 4.4
2019 ➤ 4.4

Road
accidents ⁷

2020 ➤ 50,215
2019 ➤ 74,389

Number of dengue
fever (cases)

2020 ➤ 7
2019 ➤ 36

Note:

⁷ Includes W.P. Kuala Lumpur
and W.P. Putrajaya

RINGKASAN

PENEMUAN

SUMMARY OF FINDINGS

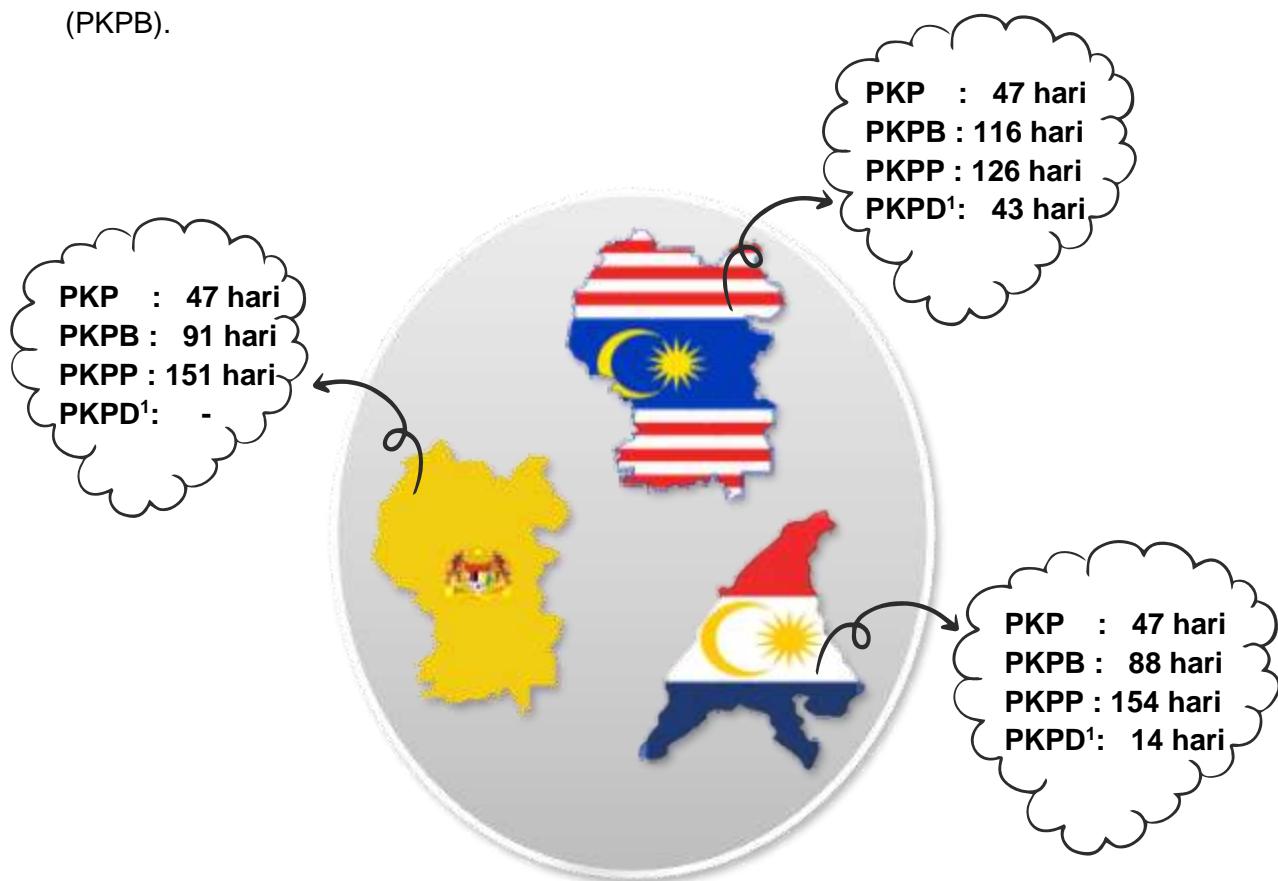

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

Pengenalan

Pandemik COVID-19 telah mengubah landskap sosio-ekonomi dunia secara keseluruhan sejak virus ini dikesan pada penghujung 2019. Wilayah Persekutuan (W.P.) juga tidak terkecuali dari menerima impak pandemik ini. Sehubungan itu, bagi mengawal penularan pandemik ini, Kerajaan mengambil langkah dengan melaksanakan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) pada Mac 2020. Apabila kes jangkitan menunjukkan penurunan, Kerajaan telah melaksanakan Perintah Kawalan Pergerakan Pemulihan (PKPP) dengan membenarkan perjalanan rentas negeri dan daerah sehingga Disember 2020. Namun perjalanan rentas sempadan negeri dan daerah adalah dilarang bagi kawasan yang diisyiharkan Perintah Kawalan Pergerakan Diperketatkan (PKPD) dan Perintah Kawalan Pergerakan Bersyarat (PKPB).

¹Bilangan hari PKPD dikira berdasarkan kawasan yang diumumkan

Pelaksanaan PKP ini sedikit sebanyak telah memberi kesan kepada pertumbuhan ekonomi Wilayah Persekutuan di mana pada tahun 2020 Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) pada harga malar 2015 bagi W.P. Kuala Lumpur (termasuk W.P. Putrajaya) dan W.P. Labuan masing-masing mencatatkan RM216.4 bilion (2019: RM233.9 bilion) dan RM7.6 bilion (2019: RM7.6 bilion). Kedua-dua wilayah ini merekodkan penyusutan sebanyak 7.5 peratus dan 0.5 peratus. KDNK W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Labuan menyumbang 16.1 dan 0.6 peratus kepada KDNK Malaysia.

Manakala KDNK per kapita bagi W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Labuan adalah RM120,600 (2019: RM129,724) dan RM76,792 (2019: RM77,817). Ini berikutan pelaksanaan sekatan keseluruhan PKP di mana hanya sektor perkhidmatan perlu yang dibenarkan beroperasi selama 47 hari berkuat kuasa 18 Mac 2020 hingga 3 Mei 2020.

Dari perspektif lain, PKP bukan sahaja membantu mengekang penularan COVID-19, tetapi memberi kesan positif kepada alam sekitar. Kesan positif ini boleh dilihat pada Indeks Pencemaran Udara (IPU), kadar kemalangan jalan raya serta kualiti air sungai.

A. Kualiti Alam Sekitar

Bahan pencemar udara merupakan bahan kimia di udara yang boleh membahayakan manusia dan alam sekitar. Bahan pencemar boleh berbentuk zarah pepejal, titisan cecair atau gas. Terdapat enam (6) bahan pencemar udara utama iaitu Ozon Permukaan Bumi (O_3), Karbon Monoksida (CO), Sulfur Dioksida (SO_2), Nitrogen Dioksida (NO_2) dan Habuk Halus (PM_{10} & $PM_{2.5}$). Pencemaran udara berlaku apabila bahan pencemar ini hadir di atmosfera. Punca dan kesan bahan pencemar udara ditunjukkan seperti di **Lampiran 3**.

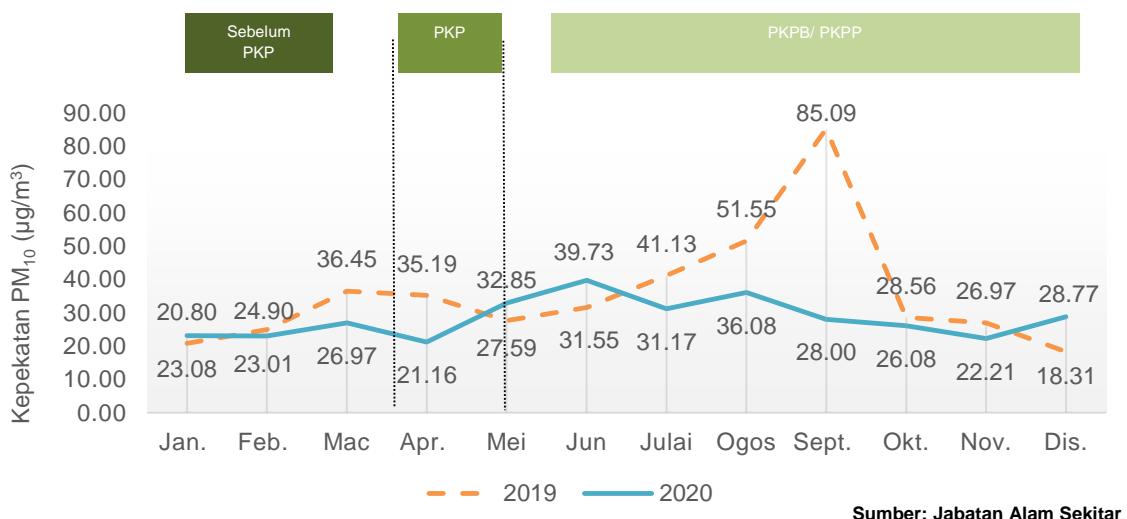
Habuk Halus (PM_{10} & $PM_{2.5}$)

Habuk Halus (PM_{10} & $PM_{2.5}$) adalah istilah yang digunakan bagi zarah terampai berukuran kurang daripada diameter 10 dan 2.5 mikron. Zarah boleh berbentuk pepejal atau cecair dan ia termasuk aerosol, debu, asap dan debunga. Pembebasan PM_{10} dari ekzos kenderaan bermotor, penjanaan kuasa dan haba, proses perindustrian dan aktiviti pembakaran terbuka yang akan membawa kepada pencemaran udara serta mengancam kesihatan manusia dan tumbuhan.

Trend purata bulanan kepekatan PM_{10} dalam udara di Wilayah Persekutuan sepanjang pelaksanaan PKP yang berkuat kuasa 18 Mac 2020 menunjukkan paras terendah berbanding 2019. Semua stesen di Wilayah Persekutuan menunjukkan penurunan PM_{10} kecuali pada Mei hingga Jun dan Disember 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); Mei hingga Jun dan Oktober 2020 (W.P. Labuan).

Carta 1.1: Purata bulanan kepekatan PM₁₀ di udara, stesen Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Carta 1.2: Purata bulanan kepekatan PM₁₀ di udara, stesen Cheras, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

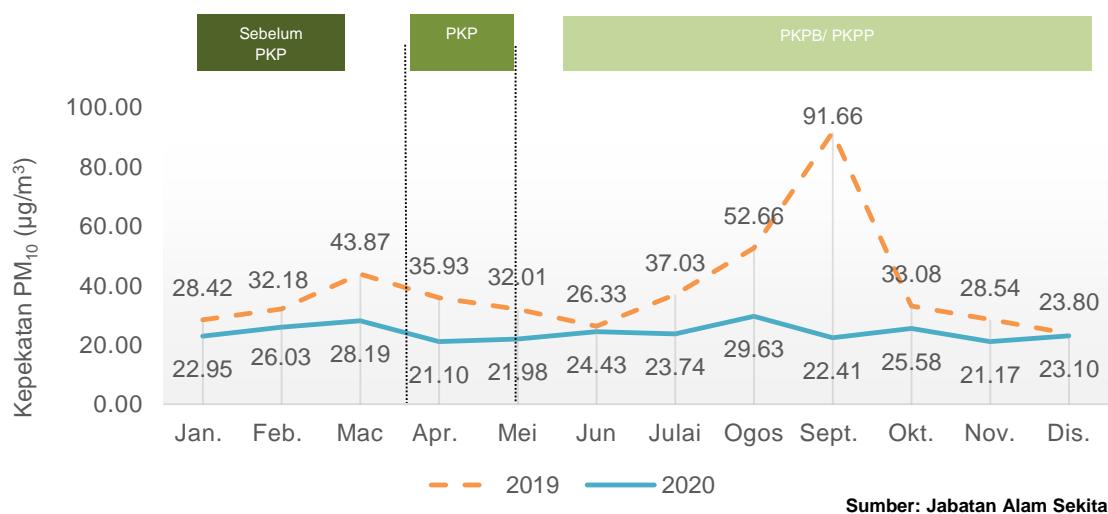

Carta 1.3: Purata bulanan kepekatan PM₁₀ di udara, stesen W.P. Labuan, 2019 dan 2020

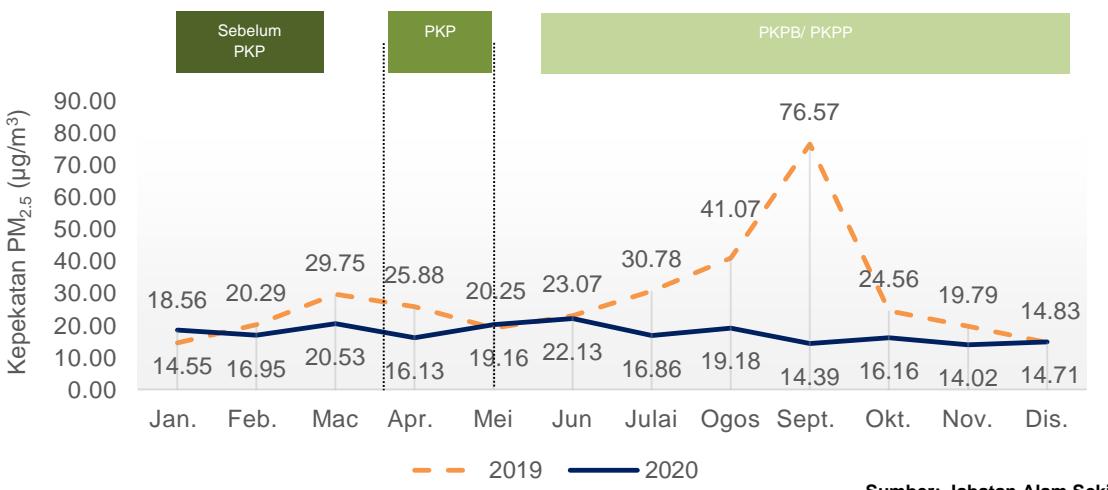
Carta 1.4: Purata bulanan kepekatan PM₁₀ di udara, stesen W.P. Putrajaya, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Pelaksanaan PKP turut memberi kesan yang positif kepada trend purata bulanan kepekatan PM_{2.5} dalam udara di Wilayah Persekutuan pada 2020 di mana PM_{2.5} mencatatkan paras terendah semasa PKP berbanding 2019 kecuali Mei dan Disember 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); April dan Oktober 2020 (W.P. Labuan).

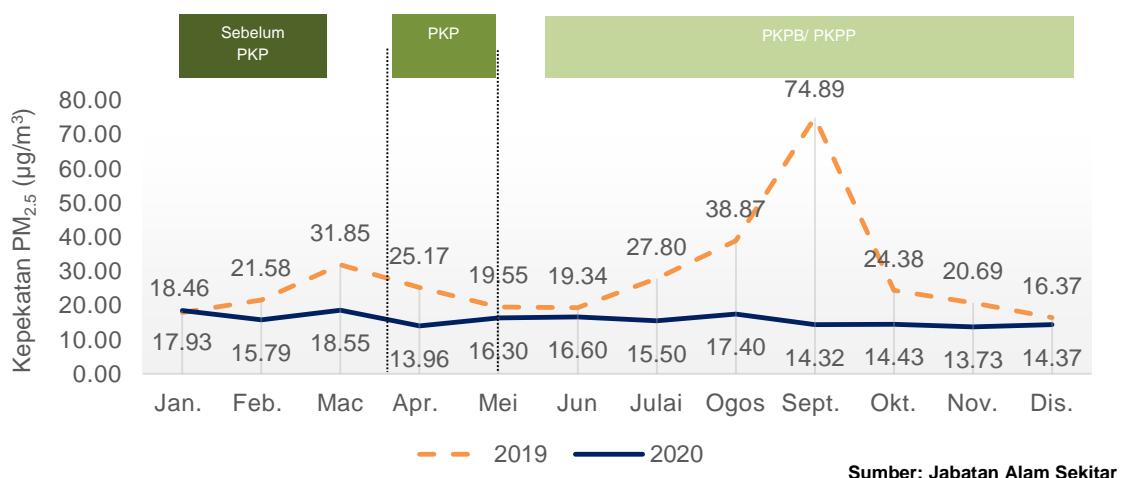
Carta 1.5: Purata bulanan kepekatan PM_{2.5} di udara, stesen Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

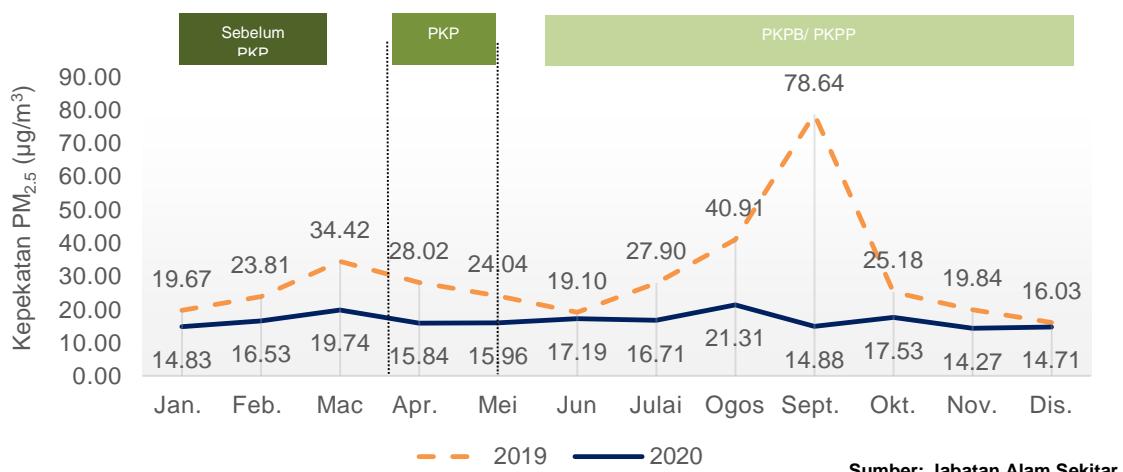
Carta 1.6: Purata bulanan kepekatan PM_{2.5} di udara, stesen Cheras, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Carta 1.7: Purata bulanan kepekatan PM_{2.5} di udara, stesen W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Carta 1.8: Purata bulanan kepekatan PM_{2.5} di udara, stesen W.P. Putrajaya, 2019 dan 2020

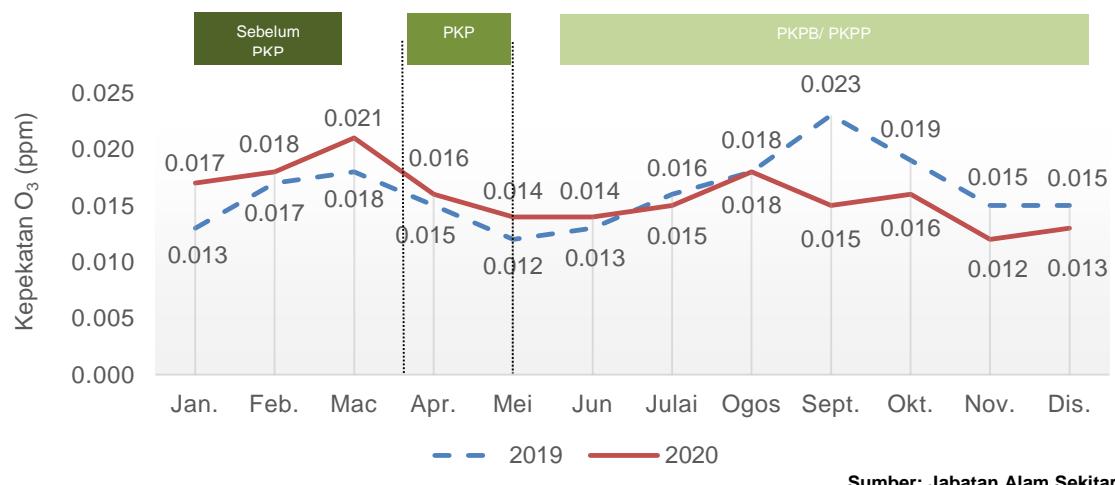

Ozon permukaan bumi (O_3)

O_3 adalah bahan pencemar yang terjadi akibat daripada reaksi kimia dalam udara di antara sebatian organik meruap (VOC) dan nitrogen oksida (NO_x). VOC dan NO_x ini dihasilkan oleh punca kenderaan bermotor dan industri.

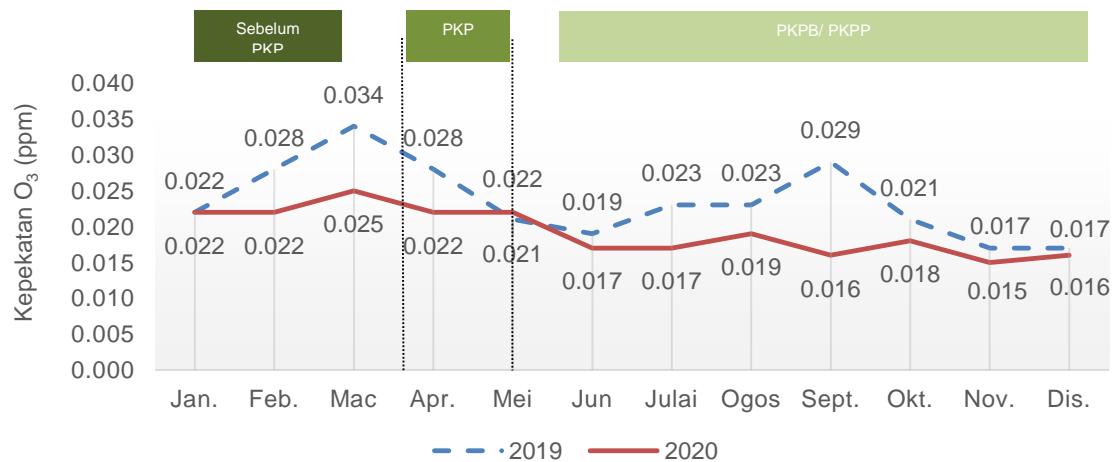
Trend purata bulanan kepekatan O_3 dalam udara menurun sepanjang pelaksanaan PKP. Secara amnya bacaan O_3 pada tahun 2020 adalah lebih rendah berbanding tahun 2019 kecuali pada bulan April hingga Jun 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); Mei 2020 (Cheras, W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya); dan Oktober 2020 (W.P. Labuan). Ini disebabkan pembukaan sektor ekonomi serta kelonggaran pergerakan rentas negeri semasa PKPB/PKPP telah meningkatkan pencemaran O_3 .

Carta 1.9: Purata bulanan kepekatan O_3 di udara, stesen Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

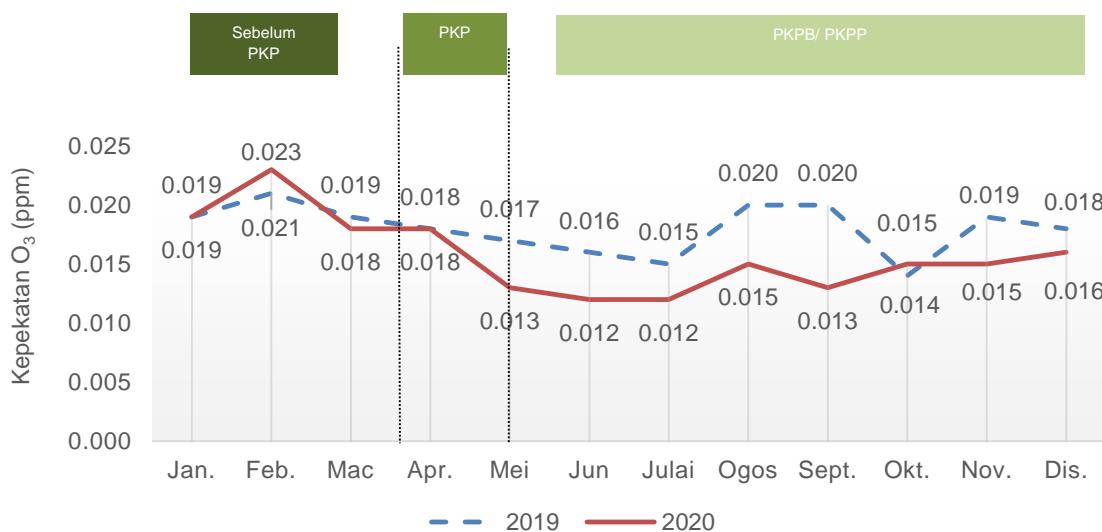
Carta 1.10: Purata bulanan kepekatan O_3 di udara, stesen Cheras, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Carta 1.11: Purata bulanan kepekatan O₃ di udara, stesen W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Karbon Monoksida (CO)

CO merupakan gas yang tidak berwarna, tidak berbau dan beracun yang dihasilkan dari punca pembakaran bahan bakar fosil seperti asap kenderaan, proses perindustrian dan aktiviti pembakaran terbuka.

Trend purata bulanan kepekatan CO dalam udara sepanjang pelaksanaan PKP menunjukkan paras terendah di semua stesen berbanding 2019 disebabkan kawalan pergerakan rentas negeri dan bekerja dari rumah dengan secara tidak langsung mengurangkan penggunaan kenderaan. Namun begitu, pembukaan sektor ekonomi serta kebenaran rentas negeri menyebabkan peningkatan kepekatan CO terutama pada bulan Jun dan Disember 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); Julai dan Disember 2020 (Cheras, W.P. Kuala Lumpur); April hingga Jun, Ogos, Oktober dan November 2020 (W.P. Labuan); dan Disember 2020 (W.P. Putrajaya).

Carta 1.13: Purata bulanan kepekatan CO di udara, stesen Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Carta 1.14: Purata bulanan kepekatan CO di udara, stesen Cheras, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

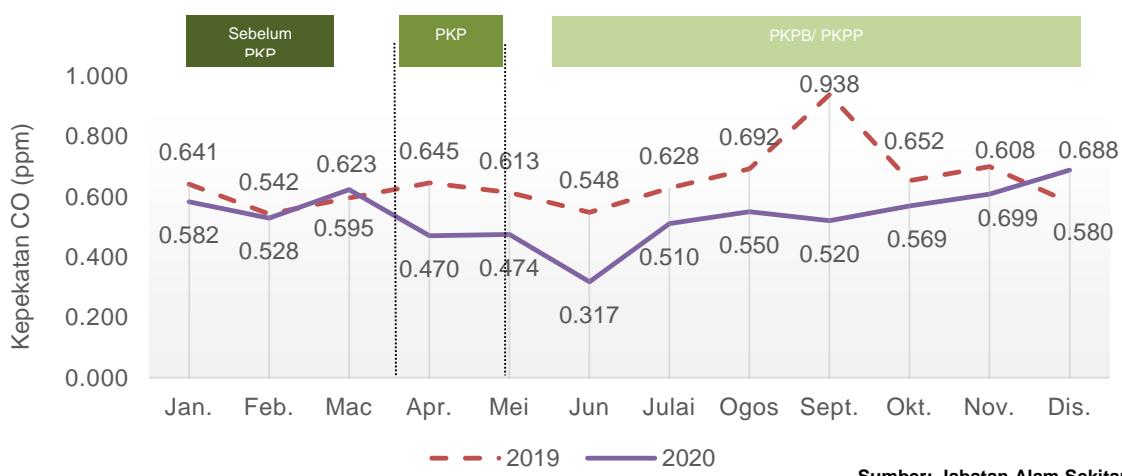

Carta 1.15: Purata bulanan kepekatan CO di udara, stesen W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Carta 1.16: Purata bulanan kepekatan CO di udara, stesen W.P. Putrajaya, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Sulfur Dioksida (SO_2)

SO_2 adalah sejenis gas reaktif yang mudah larut dalam air, tidak berwarna dan mempunyai bau yang tidak menyenangkan. Pendedahan yang berlebihan terhadap kepekatan tinggi SO_2 di udara menyebabkan kerosakan sistem pernafasan dan masalah komplikasi kardiovaskular.

Trend purata bulanan kepekatan SO_2 dalam udara sepanjang pelaksanaan PKP pada 2020 menurun berbanding 2019 kecuali pada bulan Julai hingga Oktober, dan Disember 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); Jun hingga Oktober 2020 (Cheras, W.P. Kuala Lumpur); April dan Ogos 2020 (W.P. Labuan); Jun hingga Ogos, Oktober dan November 2020 (W.P. Putrajaya).

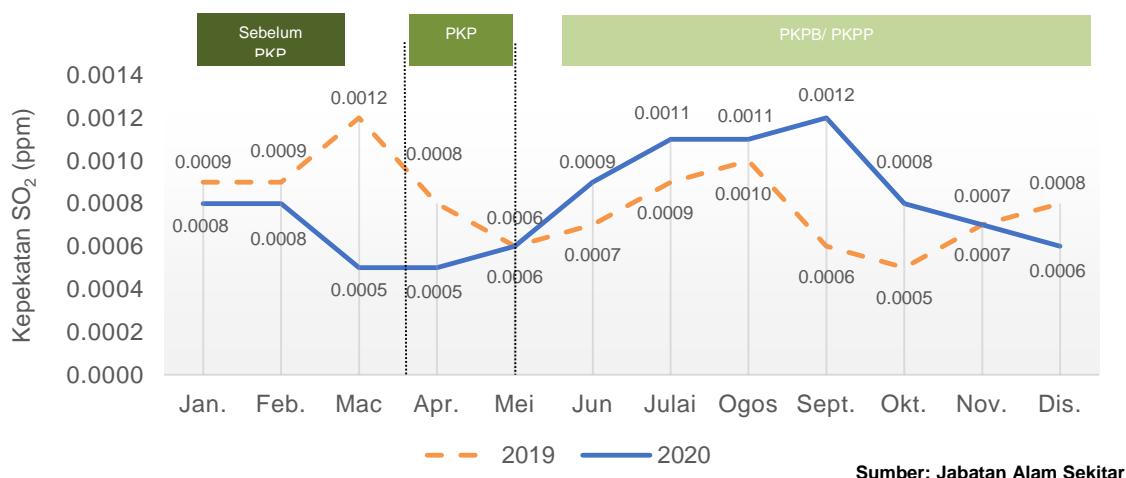
Carta 1.17: Purata bulanan kepekatan SO_2 di udara, stesen Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

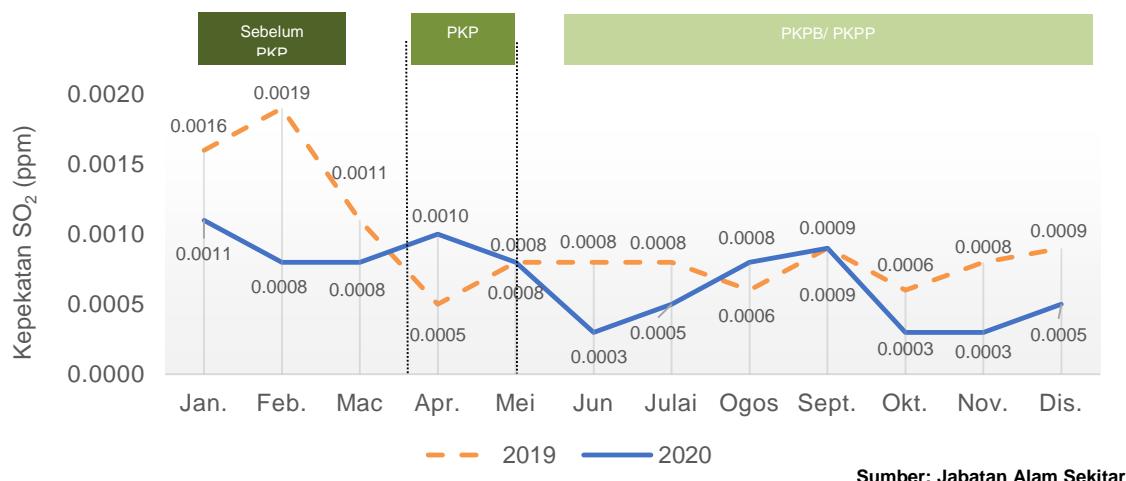

Carta 1.18: Purata bulanan kepekatan SO_2 di udara, stesen Cheras, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Carta 1.19: Purata bulanan kepekatan SO_2 di udara, stesen W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Carta 1.20: Purata bulanan kepekatan SO_2 di udara, stesen W.P. Putrajaya, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

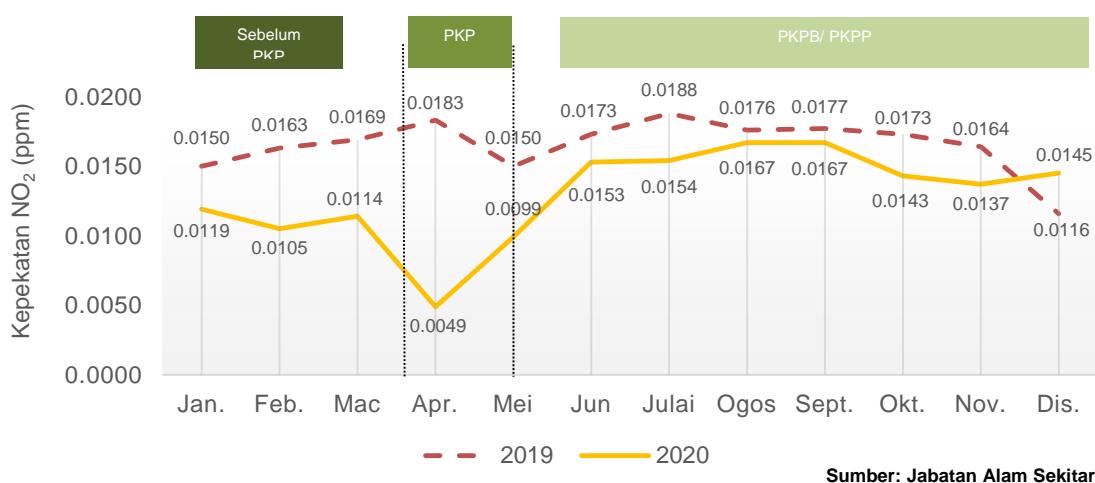

Nitrogen Dioksida (NO_2)

NO_2 terbentuk di persekitaran udara melalui pengoksidaan Nitrogen Monoksida (NO). Gas bertoksik ini berwarna merah keperangan dan mempunyai bau yang kuat dan tajam.

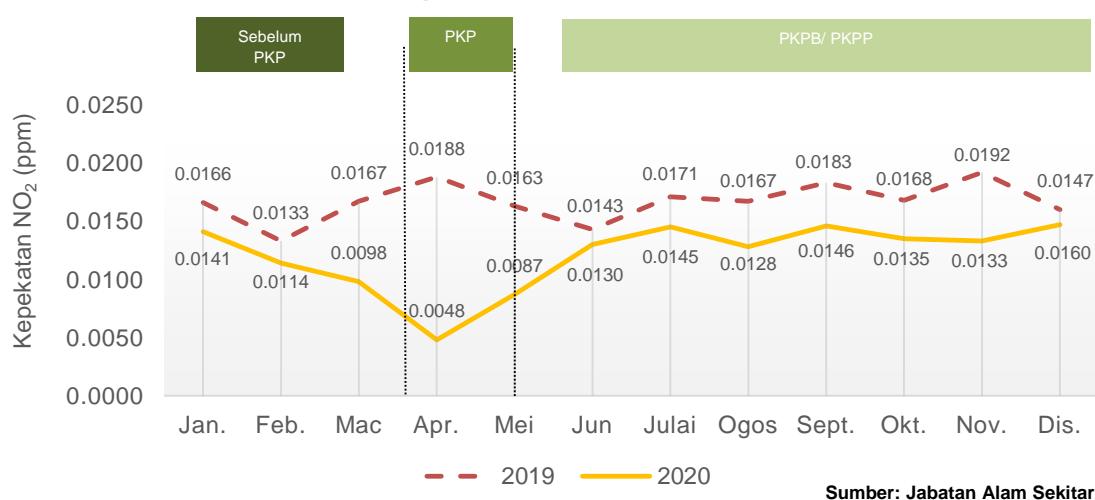
Trend purata bulanan kepekatan NO_2 dalam udara pada tahun 2020 menunjukkan penurunan berbanding 2019 disebabkan pelaksanaan PKP kecuali pada bulan Disember 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); Oktober dan Disember 2020 (W.P. Labuan); Julai dan Disember 2020 (W.P. Putrajaya).

Carta 1.21: Purata bulanan kepekatan NO_2 di udara, stesen Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

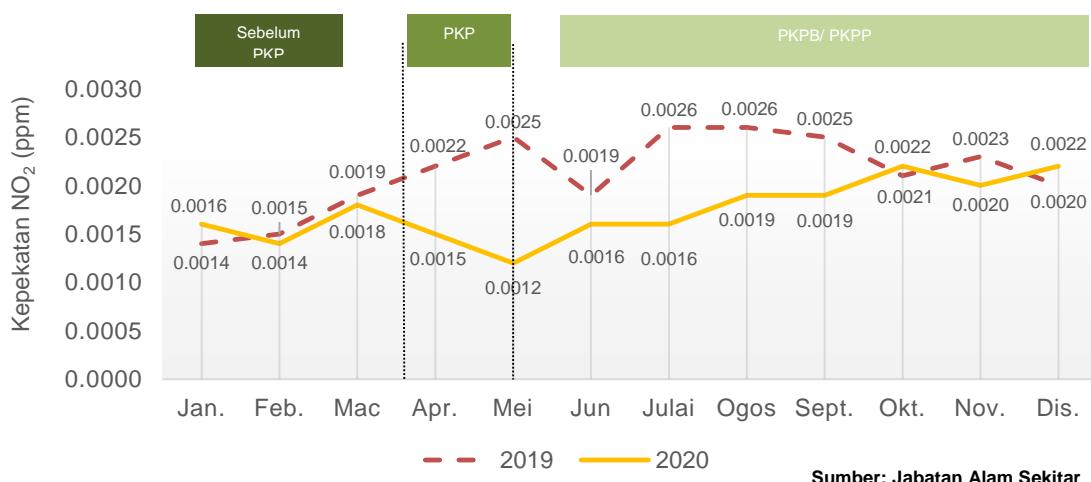
Carta 1.22: Purata bulanan kepekatan NO_2 di udara, stesen Cheras, W.P. Kuala Lumpur, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

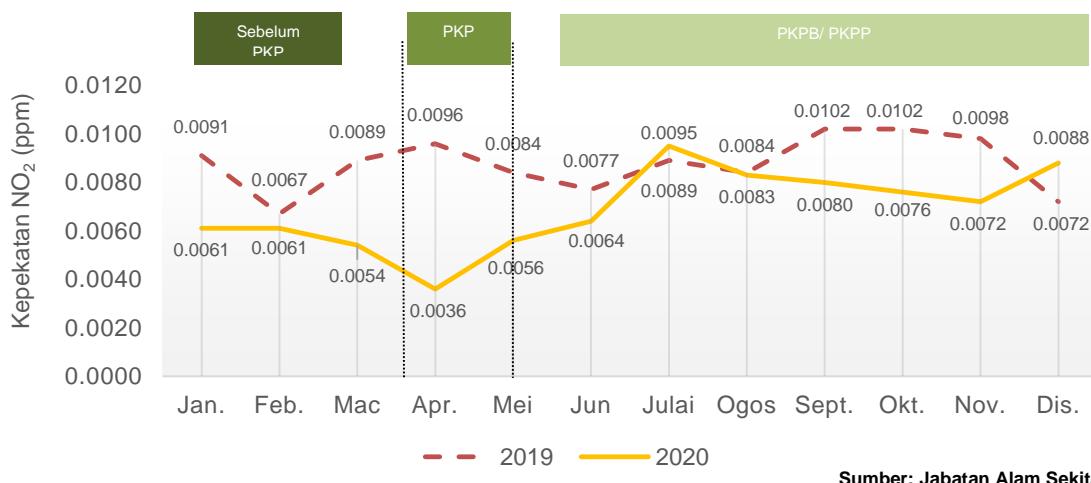

Carta 1.23: Purata bulanan kepekatan NO₂ di udara, stesen W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Carta 1.24: Purata bulanan kepekatan NO₂ di udara, stesen W.P. Putrajaya, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

B. Purata suhu, hujan dan purata kelembapan relatif

Iklim Malaysia dikategorikan sebagai iklim khatulistiwa yang mempunyai suhu seragam, hujan yang banyak dan lembap sepanjang tahun. Iklim ini dipengaruhi oleh monsun Timur Laut yang bertiup dari bulan November hingga Mac dan monsun Barat Daya dari Mei hingga September. Pantai timur Semenanjung Malaysia dan kawasan pesisiran pantai Sabah dan Sarawak amat dipengaruhi oleh musim monsun Timur Laut. Manakala, pantai barat Semenanjung Malaysia tidak dipengaruhi kerana dilindungi oleh banjaran gunung yang tinggi.

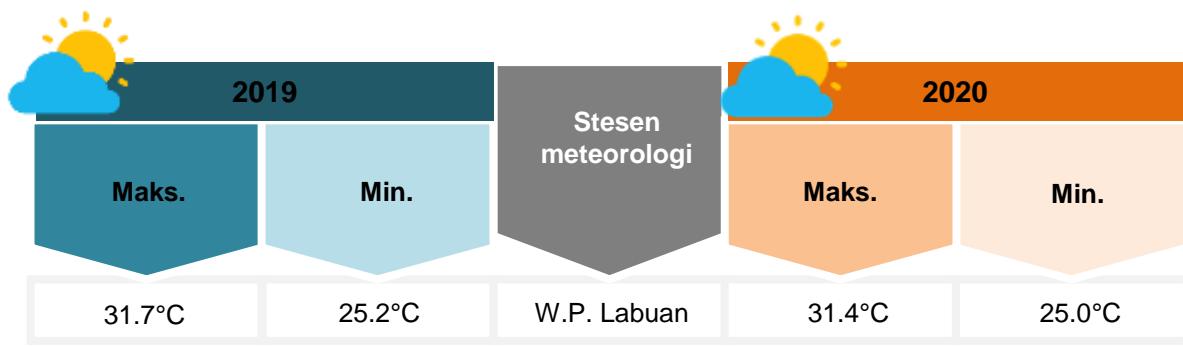

Wilayah Persekutuan mempunyai satu stesen meteorologi untuk memantau keadaan cuaca secara berterusan dan menyediakan data meteorologi untuk kegunaan ramalan cuaca. Stesen tersebut adalah W.P. Labuan.

Purata suhu

Stesen W.P. Labuan mencatatkan purata suhu tertinggi iaitu 31.4°C , menurun 0.3°C berbanding 31.7°C pada 2019. Stesen W.P. Labuan juga merekodkan purata suhu terendah iaitu 25.0°C , berbanding yang direkodkan pada 2019 iaitu 25.2°C . [Paparan 1.1]

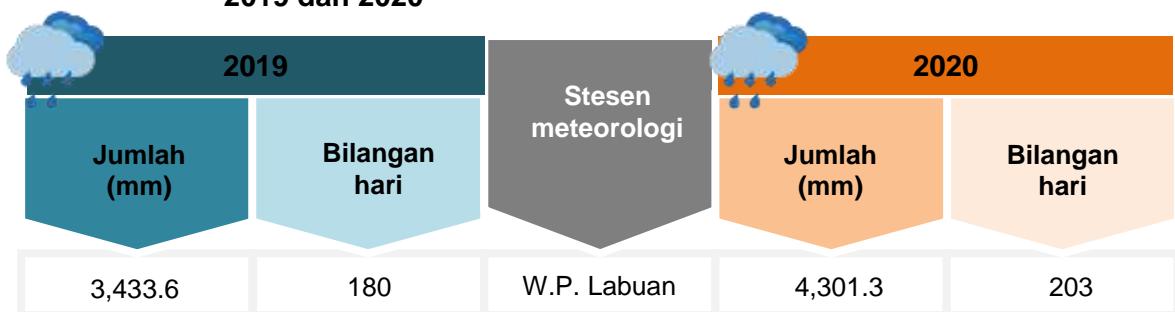
Paparan 1.1: Purata suhu di stesen meteorologi, W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Taburan hujan

Stesen W.P. Labuan merekodkan hujan tahunan tertinggi pada 2020 iaitu 4,301.3 mm berbanding tahun sebelumnya (3,433.6 mm). [Paparan 1.2]

Paparan 1.2: Jumlah dan bilangan hari hujan di stesen meteorologi, W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Purata kelembapan relatif

Purata kelembapan relatif di W.P. Labuan pada 2020 ialah 83.1 peratus berbanding 79.7 peratus pada 2019. [Paparan 1.3]

Paparan 1.3: Purata kelembapan relatif di stesen meteorologi, W.P. Labuan, 2019 dan 2020

Sumber: Jabatan Meteorologi Malaysia

C. Status kualiti udara

Udara merupakan campuran beberapa gas yang membentuk atmosfera bumi. Ia terhasil terutamanya daripada nitrogen (lebih kurang 78.0%), oksigen (lebih kurang 21.0%) dan gas-gas lain (lebih kurang 1.0%). Udara amat penting dalam kehidupan di mana kita menggunakan untuk pembakaran bahan api bagi tujuan pemanasan, pengangkutan, penjanaan kuasa dan lain-lain.

Indeks Pencemaran Udara

Jabatan Alam Sekitar (JAS) memantau kualiti udara negara melalui 65 stesen pengawasan yang ditempatkan di seluruh negara bagi mengawasi dan mengesan sebarang perubahan kualiti udara yang boleh memberi kesan negatif kepada kesihatan manusia dan alam sekitar.

Status kualiti udara di Malaysia dilaporkan dalam Indeks Pencemaran Udara (IPU). Bahan pencemar udara yang digunakan untuk mengira IPU adalah Ozon (O_3), Karbon Monoksida (CO), Nitrogen Dioksida (NO_2), Sulfur Dioksida (SO_2) dan Habuk Halus bersaiz kurang dari 10 mikron (PM_{10}) dan bersaiz kurang dari 2.5 mikron ($PM_{2.5}$).

Status Indeks Pencemaran Udara (IPU)	IPU	Status IPU
	0-50	Baik
	51-100	Sederhana
	101-200	Tidak Sihat
	201-300	Sangat Tidak Sihat
	>300	Berbahaya

Sepanjang pelaksanaan PKP, Wilayah Persekutuan secara keseluruhannya merekodkan kualiti udara berstatus “baik” dan “sederhana” bagi tahun 2020. Stesen W.P. Labuan mencatatkan bilangan hari tertinggi (179 hari) kualiti udara berstatus “baik” pada 2020 berbanding 153 hari tahun sebelumnya. Bacaan IPU menunjukkan penurunan paras pencemar udara, khususnya di bandar-bandar utama di seluruh negeri disebabkan pelepasan bahan pencemar ke udara yang lebih rendah seperti asap kenderaan bermotor, pelepasan asap cerobong industri dan aktiviti pembakaran terbuka.

[Paparan 1.4]

Paparan 1.4: Status kualiti udara¹ mengikut stesen, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Stesen	Tahun	Baik (0-50)	Sederhana (51-100)	Tidak Sihat (101-200)	Sangat Tidak Sihat (201-300)	Berbahaya <th>Bilangan hari</th>	Bilangan hari
Wilayah Persekutuan							
Batu Muda, Kuala Lumpur	2020	25	341	-	-	-	
	2019	8	339	16	1	-	
Cheras, Kuala Lumpur	2020	38	325	3	-	-	
	2019	5	328	32	-	-	
Labuan	2020	179	186	-	-	-	
	2019	153	212	-	-	-	
Putrajaya	2020	32	330	4	-	-	
	2019	5	335	23	2	-	

¹Bacaan status kualiti udara berdasarkan bacaan maksimum harian

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

D. Sumber air

Air merupakan sumber asas utama yang penting kepada kehidupan manusia, aktiviti sosio ekonomi seperti aktiviti perindustrian, akuakultur, pengangkutan, pertanian serta penjanaan kuasa. Malaysia memiliki taburan hujan yang banyak serta jaringan sungai yang meluas sebagai sumber air negara. Permintaan terhadap air telah meningkat seiring dengan pertumbuhan penduduk dan peningkatan taraf hidup. Masalah kekurangan air perlu diatasi memandangkan ia boleh menjelaskan aktiviti manusia dan ekonomi. Oleh itu, pengurusan sumber air hendaklah diberi perhatian supaya dapat memenuhi permintaan pengguna yang semakin meningkat.

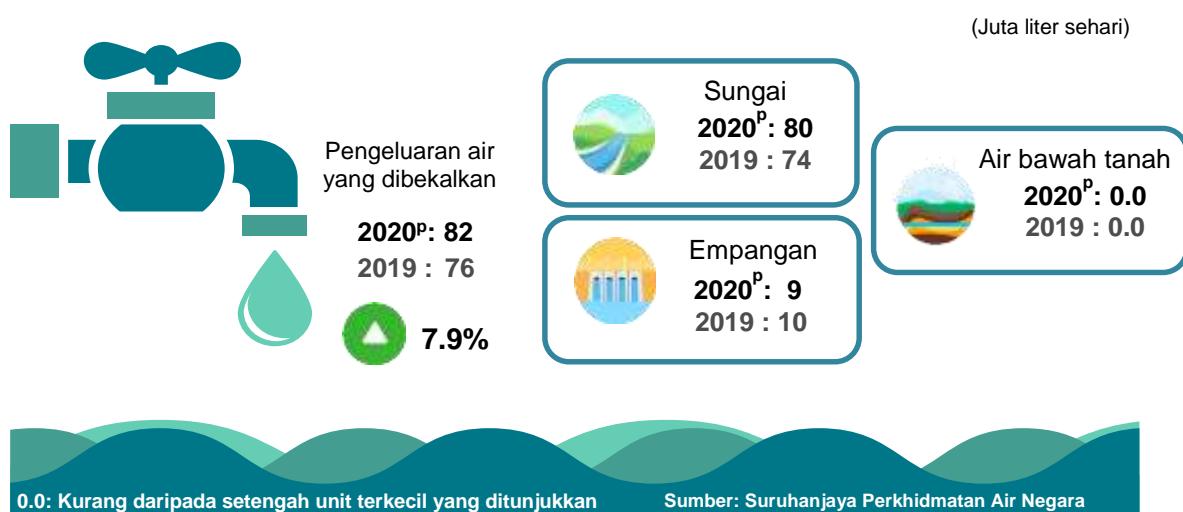
Sumber air didefinisikan sebagai sumber yang boleh diperoleh untuk kegunaan manusia dan alam sekitar merangkumi sungai, tasik, air bawah tanah, air laut dan sumber air yang lain.

Di Malaysia, 97.0 peratus bekalan air adalah daripada air permukaan manakala selebihnya daripada air bawah tanah. Air bawah tanah berperanan sebagai sumber air alternatif terutama di kawasan tiada bekalan air atau bekalan air tidak mencukupi.

Sumber bekalan air mentah di W.P. Labuan adalah diabstrak dari sungai, empangan dan air bawah tanah. Pada 2020, jumlah bekalan air mentah yang diabstrak adalah sebanyak 89 juta liter sehari (JLH) di mana sungai menyumbang 89.9 peratus manakala selebihnya daripada empangan dan air bawah tanah. Pengeluaran air yang dibekalkan di W.P. Labuan adalah sebanyak 82 JLH pada 2020, meningkat 7.9 peratus berbanding 76 JLH yang dicatatkan pada 2019. **[Paparan 1.5]**

Paparan 1.5: Pengeluaran air yang dibekalkan dan bekalan air mentah diabstrak mengikut sumber, W.P. Labuan, 2019 dan 2020

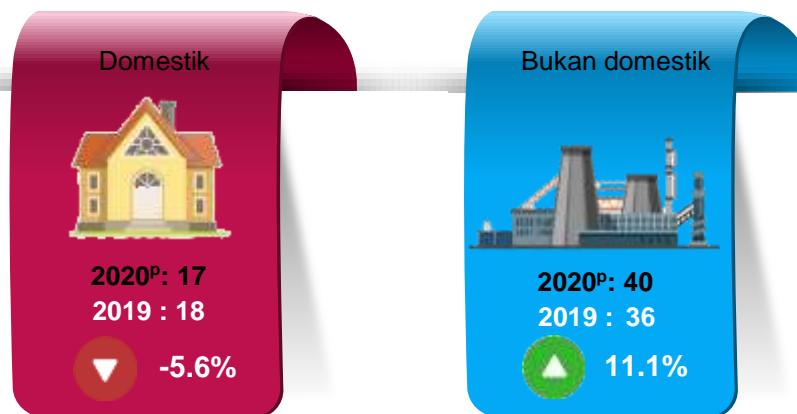
Sektor domestik merujuk kepada air yang digunakan oleh isi rumah untuk menjalankan aktiviti harian seperti membasuh pinggan mangkuk, memasak, mencuci pakaian, mandi, menyiram tanaman dan lain-lain. Manakala, sektor bukan domestik pula merujuk kepada air yang digunakan untuk tujuan komersil, perindustrian, penggunaan awam pertanian dan penternakan.

Penggunaan air bagi sektor domestik di Malaysia meningkat seiring dengan pelaksanaan PKP pada 2020 memandangkan lebih ramai penduduk Malaysia telah bekerja dari rumah. Walau bagaimanapun, penggunaan air bermeter bagi sektor domestik W.P. Labuan menunjukkan penurunan sebanyak 5.6 peratus dan sektor bukan domestik meningkat sebanyak 11.1 peratus pada 2020 berbanding 2019. **[Paparan 1.6]**

Paparan 1.6: Penggunaan air bermeter mengikut sektor, W.P. Labuan, 2019 dan 2020

(Juta liter sehari)

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara

E. Buangan klinikal

Buangan klinikal merujuk kepada buangan yang terdiri daripada keseluruhan atau sebahagian tisu manusia, darah atau bendalir badan, bahan kumuh, ubat-ubatan, produk farmaseutikal dan lain-lain. Ia diklasifikasikan sebagai buangan terjadual di bawah Jadual Pertama Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Buangan Terjadual), 2005.

Pandemik COVID-19 memberi kesan secara langsung ke atas buangan klinikal disebabkan penggunaan peralatan perlindungan diri (PPE) dan peralatan ujian COVID-19 dalam pengendalian pesakit COVID-19 di kemudahan kesihatan dan pusat kuarantin. W.P. Kuala Lumpur, W.P. Labuan dan W.P. Putrajaya masing-masing mencatatkan 4,073.2 tan metrik, 716.8 tan metrik dan 107.5 tan metrik buangan klinikal pada 2020.

[Paparan 1.7]

Paparan 1.7: Kuantiti buangan klinikal, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

(Tan metrik)

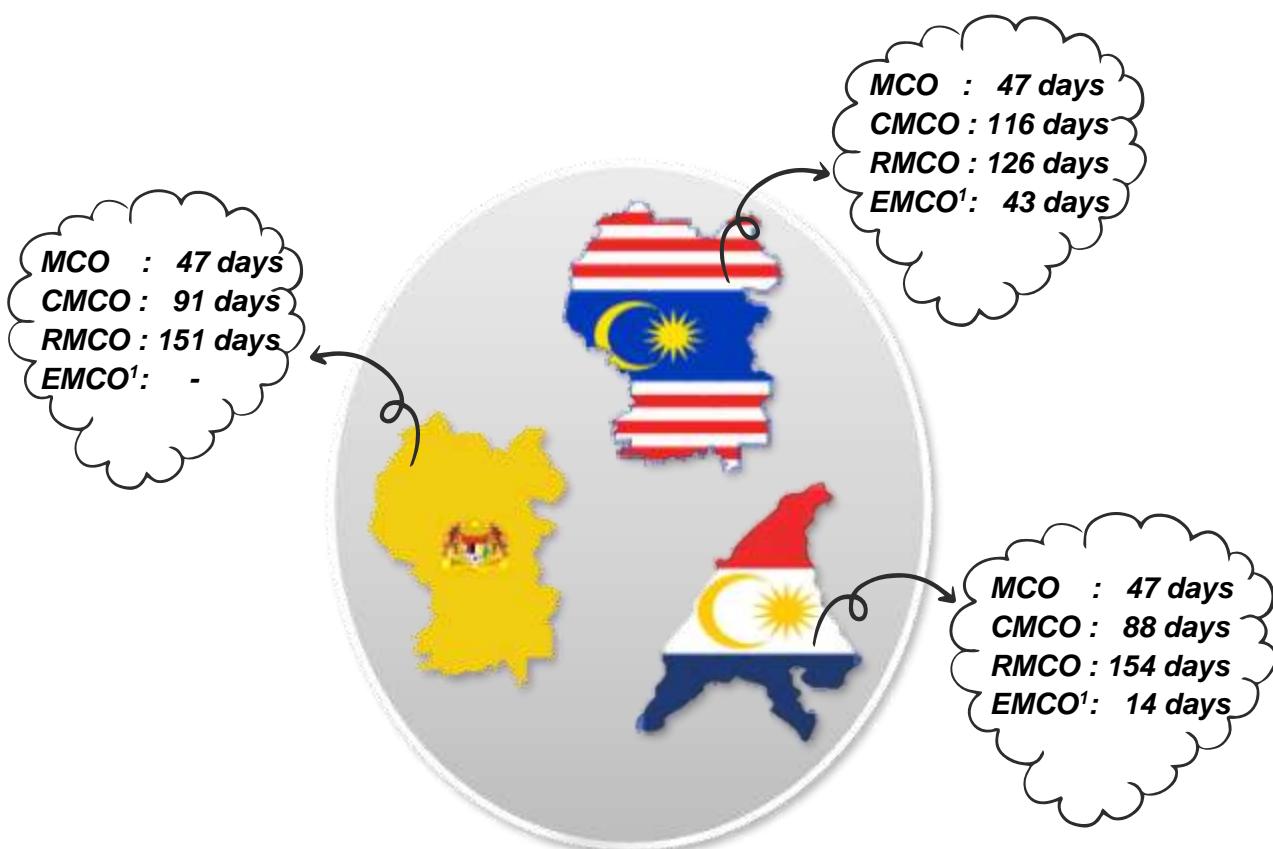
¹Termasuk W.P. Putrajaya

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Introduction

COVID-19 pandemic has changed the world socioeconomic landscape as a whole since the virus was detected in late 2019. Wilayah Persekutuan (W.P.) also experienced the effects of this pandemic. Therefore, to control the spread of the pandemic, the government had taken measures by implementing the Movement Control Order (MCO) in March 2020. When cases of infection showed a decline, the government implemented the Recovery Movement Control Order (RMCO) by allowing cross-country travel and districts until December 2020. However, travel across states and districts for areas under Enhanced Movement Control Order (EMCO) and the Conditional Movement Control Order (CMCO) were prohibited.

¹ The number of EMCO days is calculated based on the area announced

The implementation of the MCO has affected Wilayah Persekutuan's economic growth whereby in 2020 Gross Domestic Product (GDP) at a constant 2015 price for W.P. Kuala Lumpur (including W.P. Putrajaya) and W.P. Labuan was RM216.4 billion (2019: RM233.9 billion) and RM7.6 billion (2019: RM7.6 billion) respectively. Both territories recorded 7.5 per cent and 1.7 per cent decline. W.P. Kuala Lumpur and W.P. Labuan GDP contribute 16.1 per cent and 0.6 per cent to Malaysia's GDP.

Meanwhile, the GDP per capita for W.P. Kuala Lumpur and W.P. Labuan was RM120,600 (2019: RM129,724) and RM76,792 (2019: RM77,817). This was due to the implementation of total lockdown whereby only essential sectors were allowed to operate throughout the MCO applied for 47 days from 18th March 2020 to 3rd May 2020.

From another perspective, MCO had not only curbed the spread of COVID-19, but had a positive impact on the environment. The positive effect can be seen in the Air Pollution Index (API), road accident rate and river water quality.

A. Environmental Quality

Air pollutant are chemical substances in the air that can be harmful to human beings and the environment. Pollutants can be in the form of solid particles, liquid droplets or gases. There are six (6) primary pollutants namely Ground Level Ozone (O_3), Carbon Monoxide (CO), Sulphur Dioxide (SO_2), Nitrogen Dioxide (NO_2) and Particulate Matter (PM_{10} & $PM_{2.5}$). Air pollution occurs when these pollutants are present in the atmosphere. The sources and effects of air pollutants are shown in **Appendix 3**.

Particulate Matter (PM_{10} & $PM_{2.5}$)

Particulate Matter (PM_{10} & $PM_{2.5}$) is the term used to describe respirable particles of less than 10 and 2.5 micron in diameter. Particles may be solid or liquid and it includes aerosol, dust, smoke and pollen. Emission of PM_{10} from motor vehicle exhausts, heat and power generation, industrial processes and open burning activities will lead to air pollution and endangered human health and plants.

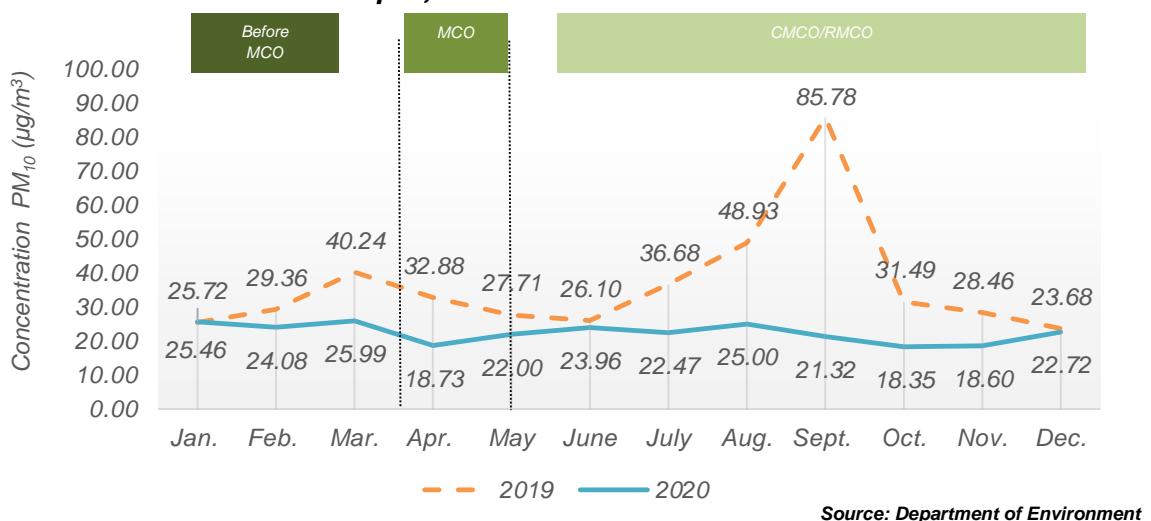
The monthly average trend concentration of PM_{10} in the air declined during the implementation of MCO effective 18th March 2020 showed its lowest at all stations as compared to 2019. All stations in Wilayah Persekutuan showed a decrease in PM_{10} except in May to June and December 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); May to June and October 2020 (W.P. Labuan).

Chart 1.1: Monthly average concentration of PM₁₀ in the air, Batu Muda station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.2: Monthly average concentration of PM₁₀ in the air, Cheras station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.3: Monthly average concentration of PM₁₀ in the air, W.P. Labuan station, 2019 and 2020

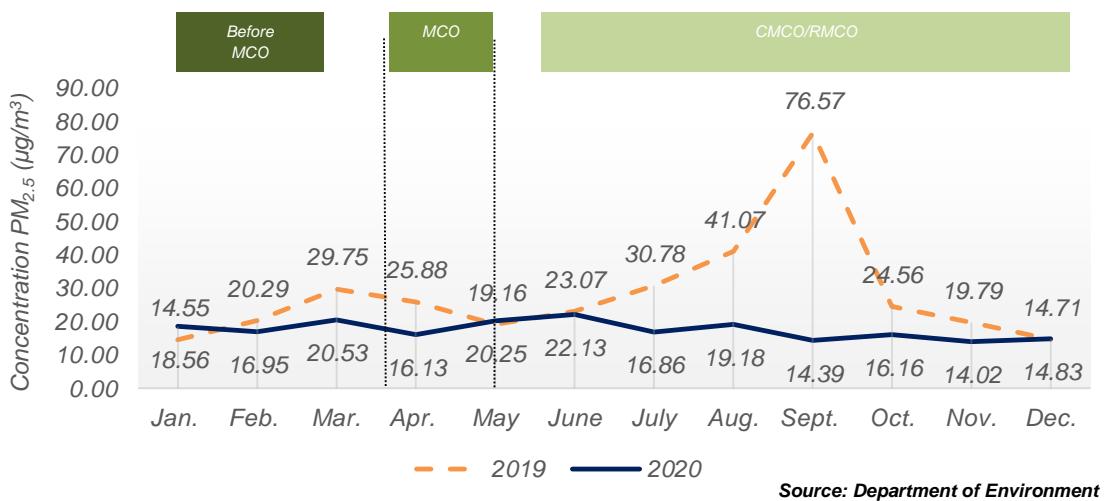

Chart 1.4: Monthly average concentration of PM₁₀ in the air, W.P. Putrajaya station, Kedah, 2019 and 2020

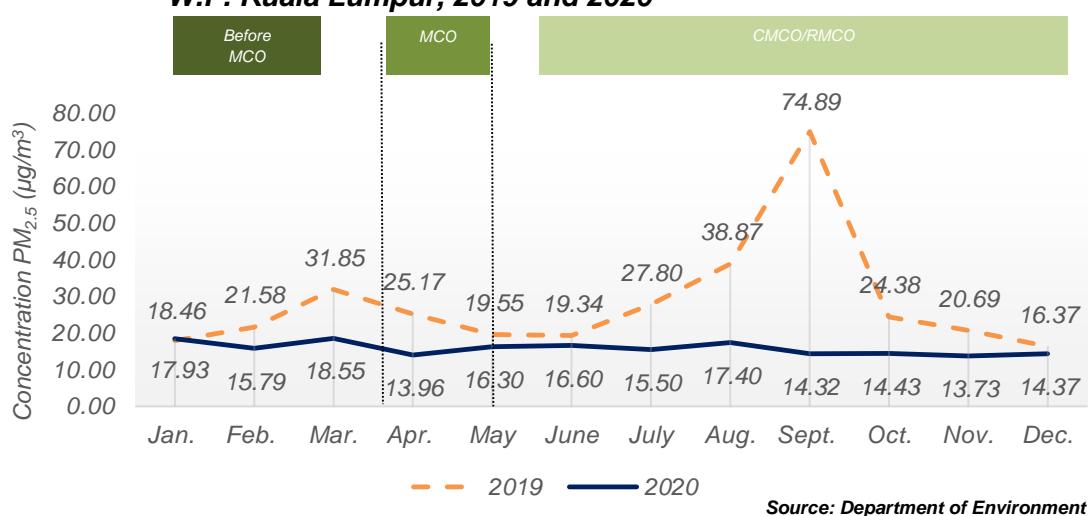
The implementation of MCO also had a positive impact on the monthly average trend of PM_{2.5} concentration in the air in Wilayah Persekutuan in 2020 where PM_{2.5} recorded the lowest level during MCO as compared to 2019 except in May dan December 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); April and October 2020 (W.P. Labuan).

Chart 1.5: Monthly average concentration of PM_{2.5} in the air, Batu Muda station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.6: Monthly average concentration of PM_{2.5} in the air, Cheras station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.7: Monthly average concentration of PM_{2.5} in the air, W.P. Labuan station, 2019 and 2020

Chart 1.8: Monthly average concentration of PM_{2.5} in the air, W.P. Putrajaya station, 2019 and 2020

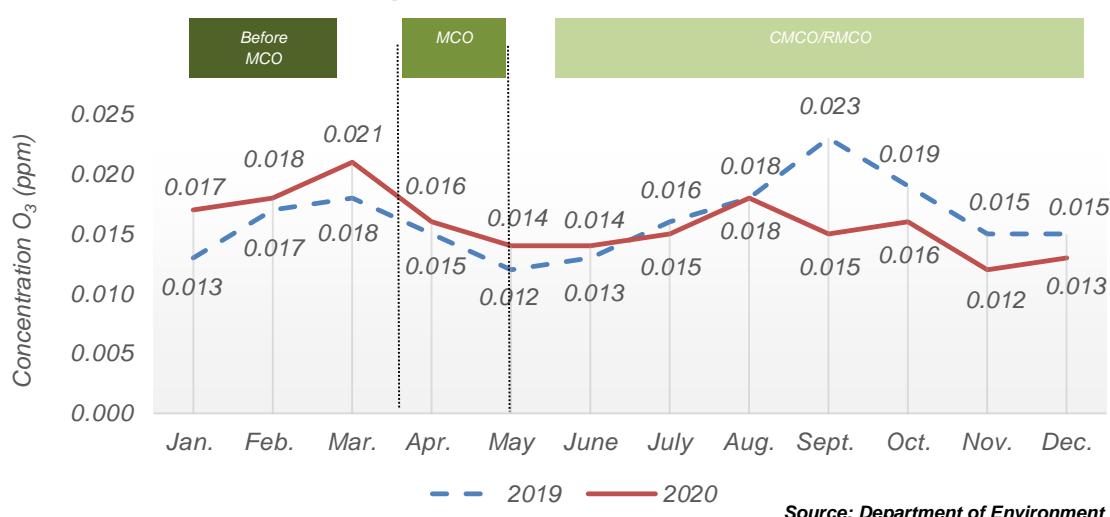

Ground level ozone (O_3)

O_3 is a pollutant formed by the chemical reaction in the air between volatile organic compounds (VOCs) and nitrogen oxide (NOx). These VOCs and NOx are produced by motor vehicles and industrial sources.

The monthly average trend of O_3 concentration in air declined throughout the implementation of MCO. In general, the O_3 reading in 2020 is lower than in 2019 except in April to June 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); May 2020 (Cheras, W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya); and October 2020 (W.P. Labuan). This is due to the opening of the economic sector as well as the relaxation of cross-state movements during CMCO/RMCO causing an increase pollution in O_3 .

Chart 1.9: Monthly average concentration of O_3 in the air, Batu Muda station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

Chart 1.10: Monthly average concentration of O_3 in the air, Cheras station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

Chart 1.11: Monthly average concentration of O₃ in the air, W.P. Labuan station, 2019 and 2020

Chart 1.12: Monthly average concentration of O₃ in the air, W.P. Putrajaya station, 2019 and 2020

Carbon Monoxide (CO)

CO is a colourless, odourless and toxic gas produced from fossil fuel combustion sources such as vehicle exhaust, industrial processes and open burning activities.

The monthly average trend of CO concentration in the air throughout MCO implementation showed the lowest level at all stations as compared to 2019 due to cross-state mobility control and working from home by indirectly reducing vehicle usage. However, the opening up of the economic sector as well as cross-state permits led to an increase in CO concentrations especially in June and December 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); July and December 2020 (Cheras, W.P. Kuala Lumpur); April to June, August, October dan November 2020 (W.P. Labuan); and December 2020 (W.P. Putrajaya).

Chart 1.13: Monthly average concentration of CO in the air, Batu Muda station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.14: Monthly average concentration of CO in the air, Cheras station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.15: Monthly average concentration of CO in the air, W.P. Labuan station, 2019 and 2020

Chart 1.16: Monthly average concentration of CO in the air, W.P. Putrajaya station, 2019 and 2020

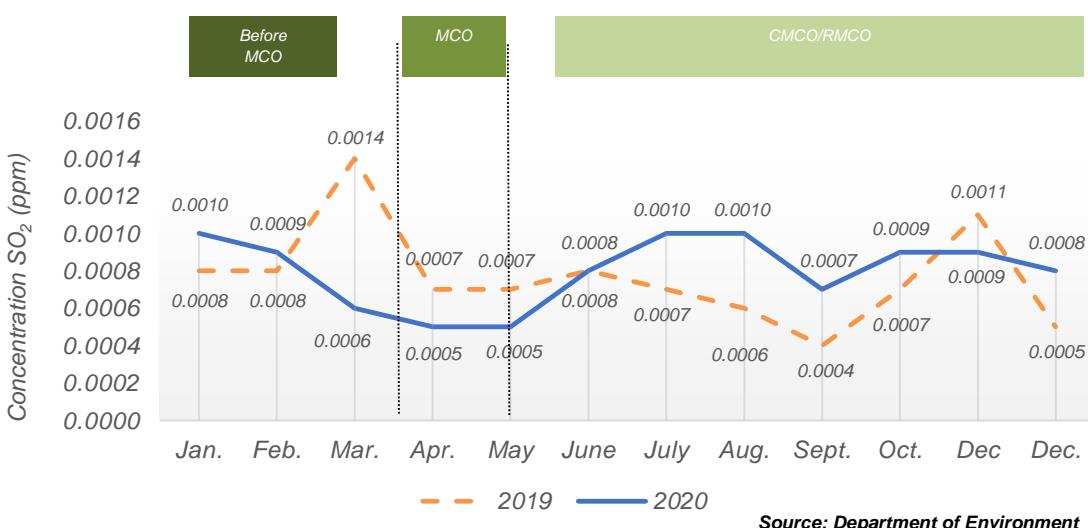

Sulphur Dioxide (SO_2)

SO_2 is colourless, water-soluble reactive gas with an irritating odour. Excessive exposure to high concentration of SO_2 in the atmosphere causes respiratory illnesses and complications to existing cardiovascular problems.

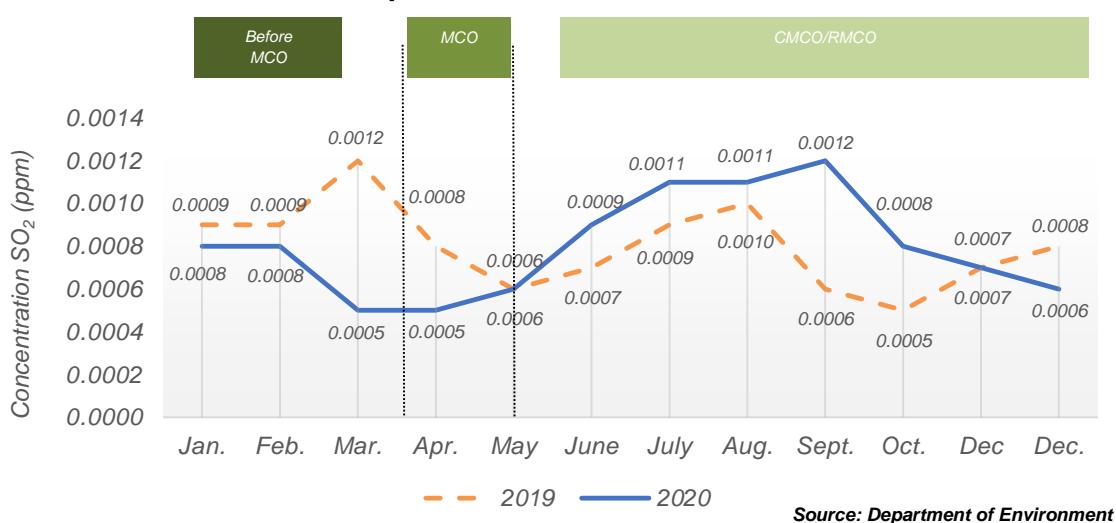
The monthly average trend concentration of SO_2 in the air during the implementation of MCO in 2020 declined as compared to 2019 except in July to October and December 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); June to October 2020 (Cheras, W.P. Kuala Lumpur); April and August 2020 (W.P. Labuan); June to August, October and November 2020 (W.P. Putrajaya).

Chart 1.17: Monthly average concentration of SO_2 in the air, Batu Muda station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

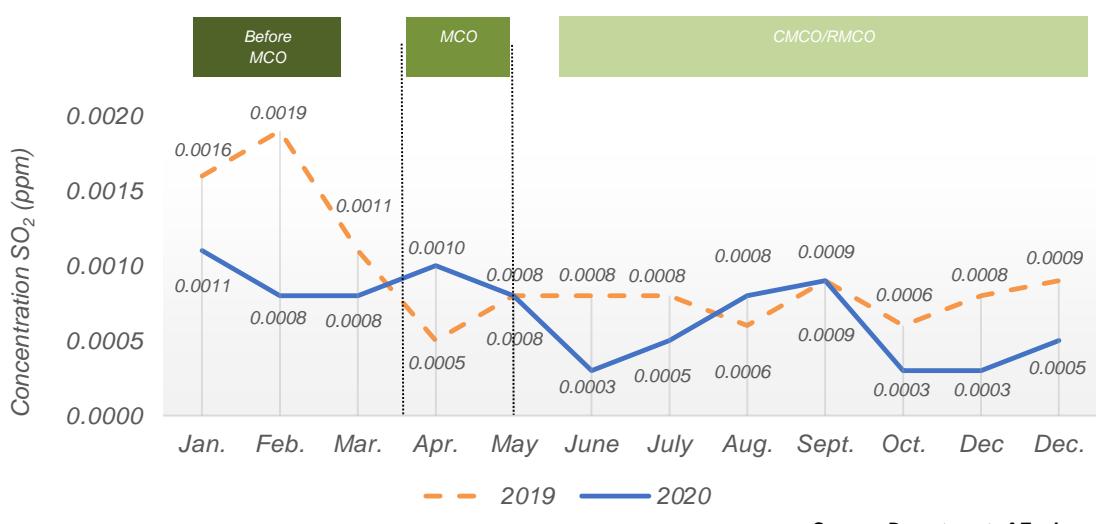

Chart 1.18: Monthly average concentration of SO₂ in the air, Cheras station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

Chart 1.19: Monthly average concentration of SO₂ in the air, W.P. Labuan station, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

Chart 1.20: Monthly average concentration of SO₂ in the air, W.P. Putrajaya station, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

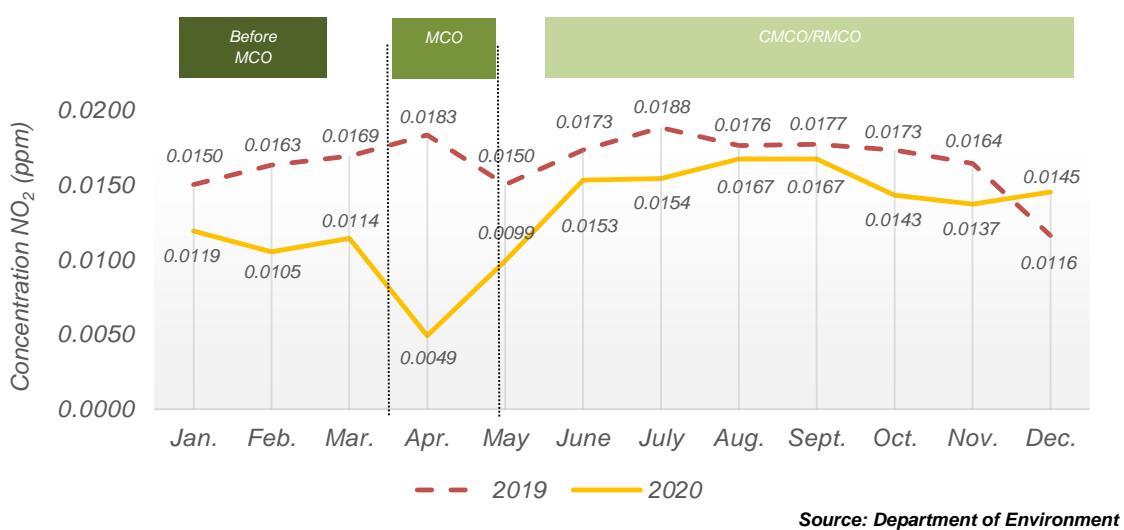

Nitrogen Dioxide (NO_2)

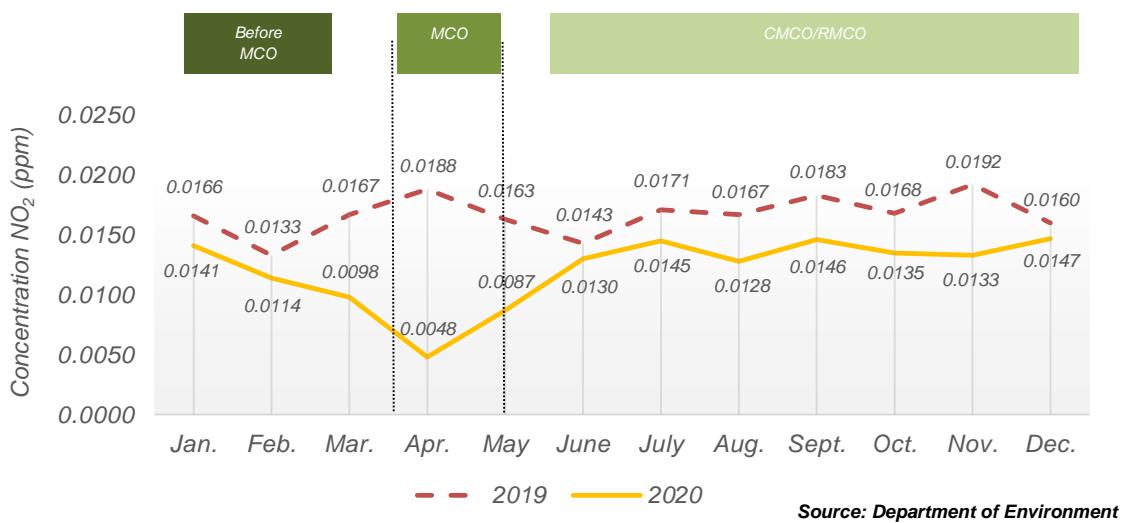
NO_2 is formed in the ambient air through the oxidation of Nitrogen Monoxide (NO). This reddish brown toxic gas has a sharp and pungent odour.

The monthly average trend of NO_2 concentration in the air in 2020 showed a decrease compared to 2019 due to the implementation of MCO except in December 2020 (Batu Muda, W.P. Kuala Lumpur); October and December 2020 (W.P. Labuan); July and December 2020 (W.P. Putrajaya).

Chart 1.21: Monthly average concentration of NO_2 in the air, Batu Muda station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

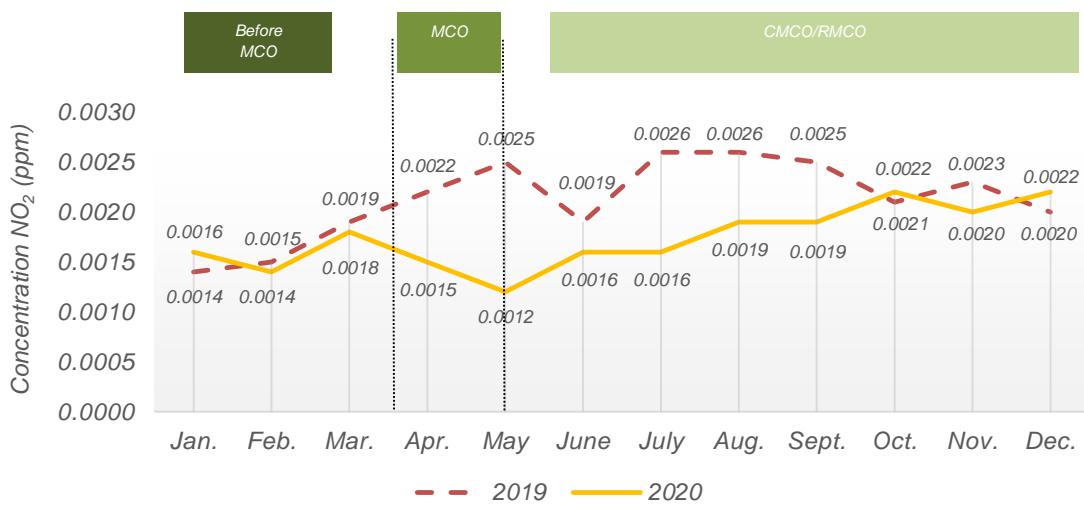

Chart 1.22: Monthly average concentration of NO_2 in the air, Cheras station, W.P. Kuala Lumpur, 2019 and 2020

Chart 1.23: Monthly average concentration of NO₂ in the air, W.P. Labuan station, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

Chart 1.24: Monthly average concentration of NO₂ in the air, W.P. Putrajaya station, 2019 and 2020

Source: Department of Environment

B. Mean temperature, rainfall and mean relative humidity

Malaysia's climate is categorised as equatorial, has a uniform temperature, copious rainfall and humid throughout the year. This climate is influenced by the Northeast monsoon blows from November to March and the Southwest monsoon from May to September. The east coast of Peninsular Malaysia and the coastal areas of Sabah and Sarawak are strongly influenced by the Northeast monsoon season. However, the west coast of Peninsular Malaysia is not affected because it is protected by the soaring mountain ranges.

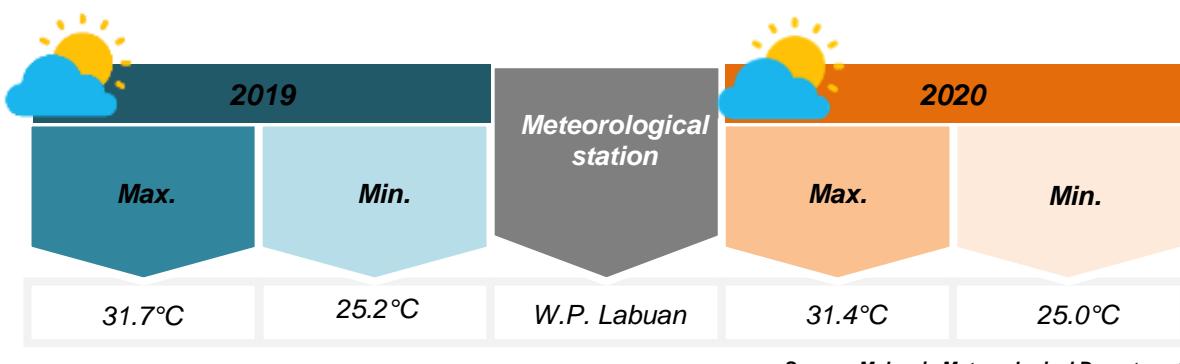

Wilayah Persekutuan has a meteorological station to monitor the weather conditions continuously and provide meteorological data which are used in weather forecasting. The station is W.P. Labuan.

Mean temperature

W.P. Labuan station recorded the highest average temperature of 31.4°C, a decrease of 0.3°C as compared to 31.7°C in 2019. W.P. Labuan station also recorded the lowest average temperature of 25.0°C, as compared to 25.2°C recorded in 2019. [Exhibit 1.1]

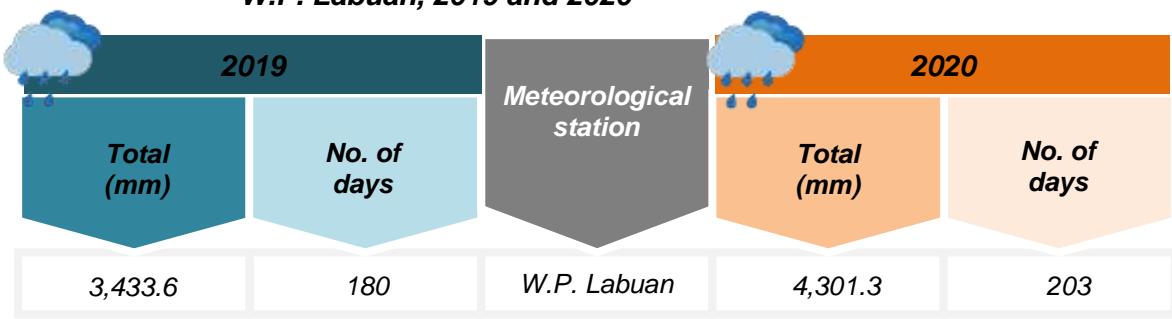
Exhibit 1.1: Mean temperature at meteorological station, W.P. Labuan, 2019 and 2020

Rainfall distribution

W.P. Labuan station recorded the annual rainfall in 2020 at 4,301.3 mm as compared to the previous year (3,433.6 mm). [Exhibit 1.2]

Exhibit 1.2: Total and number of rainfall days at meteorological station, W.P. Labuan, 2019 and 2020

Mean relative humidity

The mean relative humidity in W.P. Labuan was 83.1 per cent as compared to 79.7 per cent in 2019. [Exhibit 1.3]

Exhibit 1.3: Mean relative humidity at meteorological stations, W.P. Labuan, 2019 and 2020

Source: Malaysia Meteorological Department

C. Air quality status

Air is the mixture of gases which make up the earth's atmosphere. It is mainly composed of nitrogen (about 78.0 %), oxygen (about 21.0 %) and other gases (about 1.0 %). Air is essential for life as we use it to burn fuels for heating, transportation, power generation and others.

Air Pollution Index

The Department of Environment (DOE) monitors the country's ambient air quality through 65 monitoring stations that are located throughout the country to monitor and to detect any significant change in the air quality that can contribute to the negative impact to human health and the environment.

The status of air quality in Malaysia is reported as the Air Pollutant Index (API). The air pollutants used in computing the API are Ozone (O_3), Carbon Monoxide (CO), Nitrogen Dioxide (NO_2), Sulphur Dioxide (SO), Particulate Matter of less than 10 microns in size (PM_{10}) and Particulate Matter of less than 2.5 microns in size ($PM_{2.5}$).

Status of Air Pollution Index (API)	API	API Status
	0-50	Good
	51-100	Moderate
	101-200	Unhealthy
	201-300	Very Unhealthy
	>300	Hazardous

During the implementation of the MCO, Wilayah Persekutuan in overall recorded a “good” and “moderate” air quality status for 2020. W.P. Labuan station recorded the highest number of days (179 days) with “good” air quality in 2020 as compared to 153 days in the previous year. API reading showed a decrease in the air pollutants levels, especially in major cities across the state due to lower air pollutant emissions such as motor vehicles smoke, industrial chimney emissions and open burning activities. [Exhibit 1.4]

Exhibit 1.4: Status of air quality¹ by station, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

Station	Year	Number of days				
		Good (0-50)	Moderate (51-100)	Unhealthy (101-200)	Very Unhealthy (201-300)	Hazardous (>300)
Wilayah Persekutuan						
Batu Muda, Kuala Lumpur	2020	25	341	-	-	-
	2019	8	339	16	1	-
Cheras, Kuala Lumpur	2020	38	325	3	-	-
	2019	5	328	32	-	-
Labuan	2020	179	186	-	-	-
	2019	153	212	-	-	-
Putrajaya	2020	32	330	4	-	-
	2019	5	335	23	2	-

¹Air quality status readings are based on daily maximum readings

Source: Department of Environment

D. Water resources

Water is very essential to human beings, socioeconomic activities such as industrial activities, aquaculture, transportation, agriculture and generation of energy. Malaysia has an abundant rainfall and extensive river system as national water resources. The water demand has increased as the population grows and improvement in the standard of living. Water shortage should be overcome since it would affect human and economic activities. As such, the management of water resources should be addressed in order to meet the increasing demand.

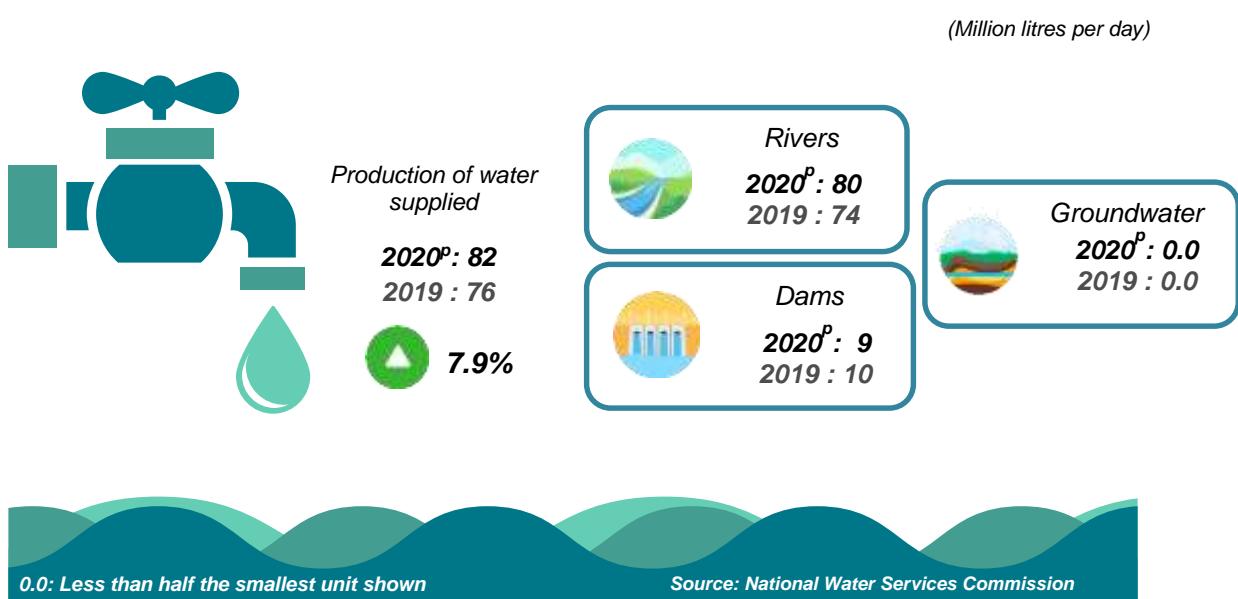
Water resources are resources acquired for human consumption and the environment comprising rivers, lakes, groundwater, seawater and other sources.

In Malaysia, 97.0 per cent of water supply is from surface water while the remaining is from groundwater. Groundwater is an alternative source of water, especially in areas where surface water supply is inadequate or unavailable.

The sources of abstracted raw water supply in W.P. Labuan are from rivers, dams and groundwater. In 2020, the total of abstracted raw water supply is 89 million litres per day (MLD) where rivers account for 89.9 per cent while the rest is from dams and groundwater. Volume production of water supplied in W.P. Labuan was 82 MLD in 2020, an increase of 7.9 per cent as compared to 76 MLD recorded in 2019. [Exhibit 1.5]

Exhibit 1.5: Production of water supplied and supply of abstracted raw water by source, W.P. Labuan, 2019 and 2020

The domestic sector refers to water used by households to carry out daily activities such as washing dishes, cooking, washing clothes, bathing, watering plants and others. Meanwhile, the non-domestic sector refers to water used for commercial, industrial and general use in agriculture and livestock.

The increase in water consumption for the domestic sector in Malaysia is in line with the implementation of the MCO in 2020 as more Malaysians worked from home. Meantime, metered water consumption for the domestic category in W.P. Labuan showed an decrease of 5.6 per cent and non-domestic increased by 11.1 per cent in 2020 as compared to 2019 [Exhibit 1.6]

Exhibit 1.6: Metered water consumption by sector, W.P. Labuan, 2019 and 2020

(Million litres per day)

Source: National Water Services Commission

E. Clinical waste

Clinical waste refers to any waste which consists wholly or partly of human tissues, blood or body fluids, excretions, drugs or pharmaceutical products and others. It is classified as scheduled waste under the First Schedule Environmental Quality (Scheduled Wastes) Regulations, 2005.

The COVID-19 pandemic had a direct impact on clinical waste due to the use of personal protective equipment (PPE) and COVID-19 test equipment in the handling of COVID-19 patients in health facilities and quarantine centers. W.P. Kuala Lumpur, W.P. Labuan and W.P. Putrajaya recorded 4,073.2 metric tonnes, 716.8 metric tonnes and 107.5 metric tonnes of clinical waste in 2020 respectively. [Exhibit 1.7]

Exhibit 1.7: Quantity of clinical waste, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

(Metric tonnes)

¹Includes W.P. Putrajaya

Source: Department of Environment

ARTIKEL

ARTICLES

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

Taburan hujan di W.P. Labuan, 1995-2020

Pengenalan

Perubahan iklim dunia mutakhir ini banyak mempengaruhi corak dan taburan hujan sama ada pada skala tempatan mahupun global. *Intergovernmental Panel on Climate Change* (IPCC) pada tahun 2007 melaporkan bahawa telah berlaku peningkatan terhadap jumlah hujan di bahagian atau kawasan yang terletak di latitud 30° U dari tahun 1900 hingga 2005. Sementara itu, berlaku pula pengurangan terhadap jumlah hujan yang turun di kawasan tropika sejak tahun 1970-an.

Iklim Malaysia

Malaysia terletak di zon khatulistiwa dan mengalami iklim panas dan lembap. Pada amnya, ia mempunyai suhu seragam, kelembapan tinggi dan hujan yang banyak. Walaupun tiupan angin di Malaysia pada amnya lemah dan terdapat perubahan bertempoh dalam corak tiupan angin. Berdasarkan kepada perubahan ini, empat musim boleh dibezakan iaitu monsun Timur Laut (November-Mac), monsun Barat Daya (Mei-September) dan dua musim peralihan monsun (Mac-Mei & Oktober-November) yang lebih pendek¹.

Taburan Hujan

Corak tiupan angin bermusim bersama sifat topografi lokal menentukan corak taburan hujan di Malaysia. Semasa musim timur laut, kawasan yang terdedah seperti kawasan Pantai Timur Semenanjung Malaysia, kawasan Barat Sarawak dan kawasan Pantai Timur Laut Sabah mengalami beberapa tempoh hujan lebat. Sebaliknya, kawasan pendalaman atau kawasan yang dilindungi banjaran gunung adalah secara relatifnya bebas dari pengaruh ini.

Penemuan

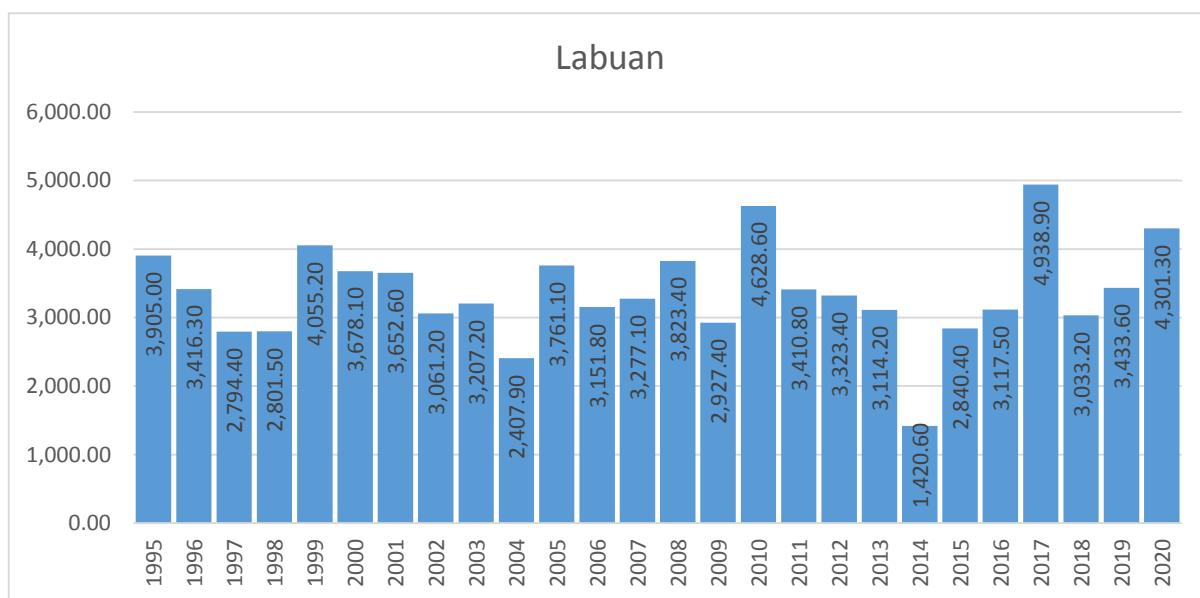
Kajian dan analisis taburan hujan tahunan adalah bertujuan untuk melihat trend taburan hujan berdasarkan perubahan iklim dan musim di W.P. Labuan. Selain itu, hasil kajian boleh digunakan dalam merangka pengurusan kepada penggunaan air di W.P. Labuan bagi mengenalpasti sumber air dan kitarannya. W.P. Labuan mempunyai satu stesen meteorologi berperanan untuk mengawasi keadaan cuaca secara berterusan dan menyediakan data meteorologi untuk kegunaan ramalan cuaca.

¹ Portal Jabatan Meteorologi Malaysia, www.met.gov.my

Stesen tersebut adalah stesen Labuan. Rekod taburan hujan kawasan kajian di stesen Jabatan Meteorologi Malaysia selama 26 tahun (1995 hingga 2020) telah dikumpulkan dan dianalisis mengikut jumlah hujan tahunan seperti yang ditunjukkan dalam Carta 1.1. Berdasarkan kajian, perubahan peratusan tahunan taburan hujan di stesen meteorologi Labuan menunjukkan peningkatan sebanyak 10.1 peratus.

Jumlah hujan tahunan di stesen meteorologi Labuan dari tahun 1995 hingga 2020 ditunjukkan dalam Carta 1.1. Jumlah hujan tahunan terendah direkodkan pada tahun 2014 iaitu 1,420.60 mm dan tertinggi pada tahun 2017 iaitu 4,938.90 mm. Purata hujan tahunan di stesen berkenaan untuk jangka masa tersebut adalah 3,364.72 mm. Rekod juga menunjukkan 96.15 peratus (25 tahun) jumlah hujan yang sentiasa melebihi 2000 mm setiap tahun kecuali tahun 2014 (1,420.60 mm).

Carta1.1: Taburan hujan di stesen meteorologi Labuan, W.P. Labuan, 1995-2020

Kesimpulan

Penelitian terhadap trend hujan dalam tempoh masa tertentu adalah penting dan relevan dalam kajian hidrologi khususnya sebagai alat untuk mengesan dan mengenal pasti perubahan yang berlaku ke atas pelbagai sumber air untuk perancangan dan pengurusan (Xia et al., 2004). Maklumat berkaitan trend hujan yang jelas boleh dijadikan satu indikator peramalan dalam perancangan mengatasi masalah banjir besar atau masalah kekurangan hujan yang dikaitkan dengan kejadian kemarau.

Perubahan corak taburan hujan yang berlaku pada skala tempatan dan global serta tahap kepentingan yang tinggi diperlukan untuk menilai trend taburan hujan bagi tujuan tertentu. Ini menunjukkan bahawa sifat dan ciri-ciri iklim di sesuatu kawasan adalah berbeza daripada kawasan lain kerana perbezaan aspek geografi. Selain itu, aspek masa juga mempengaruhi sifat dan ciri-ciri iklim sesuatu kawasan yang turut dikaitkan dengan perubahan global dan tindakan manusia.

Malaysia ialah negara yang dikurniakan taburan jumlah hujan yang banyak, mencapai sehingga 970 bilion meter padu setahun. Peningkatan terhadap permintaan air, khususnya pada musim kering atau kemarau menyebabkan gangguan bekalan air terawat sering berlaku. Isu ini boleh membangkitkan risiko terhadap pembangunan negara, kelestarian air dan kualiti hidup rakyat. Bagi mengatasi masalah tersebut, selain pada masa yang sama mengurangkan kebergantungan kepada bekalan air domestik, Kementerian Alam Sekitar dan Air (KASA) melalui Pelan Pelestarian Alam Sekitar di Malaysia 2020-2030 menetapkan sasaran secara progresif bermula 2021 untuk mencapai 100 juta liter sehari (JLH) penuaian air hujan dan 3,000 JLH takungan air bawah tanah pada 2030. Sasaran ini akan dicapai melalui pembangunan mekanisme simpanan air hujan sebagai air minuman dan kegunaan domestik, selain pembangunan kemudahan simpanan air bawah tanah untuk pertanian dan industri².

---

² Bersama Memakmur Bumi (penerbitan oleh KASA)

Rainfall distribution in W.P. Labuan, 1995-2020

Introduction

Recently global climate change has significantly affected the patterns and distribution of rainfall both locally and globally. The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) in 2007 reported that there had been an increase in rainfall in parts or areas located at latitude 30° N from 1900 to 2005. Meanwhile, there had been a decrease in rainfall in the tropics since the 1970s.

Climate of Malaysia

Malaysia is located in the equatorial zone and experiences a hot and humid climate. In general, it has a uniform temperature, high humidity and abundant rainfall. Although wind gusts in Malaysia are generally weak and there are periodic changes in wind gust patterns. Based on these changes, four seasons can be distinguished namely Northeast monsoon (November-March), Southwest monsoon (May-September) and two shorter monsoon transition seasons (March-May & October-November)¹.

Rainfall

Seasonal wind patterns together with the nature of the local topography determine the pattern of rainfall distribution in Malaysia. During the northeast season, exposed areas such as the East Coast of Peninsular Malaysia, West Sarawak and the northeast coast of Sabah experience several periods of heavy rainfall. In contrast, inland areas or mountain range protected areas are relatively free from this influence.

Discovery

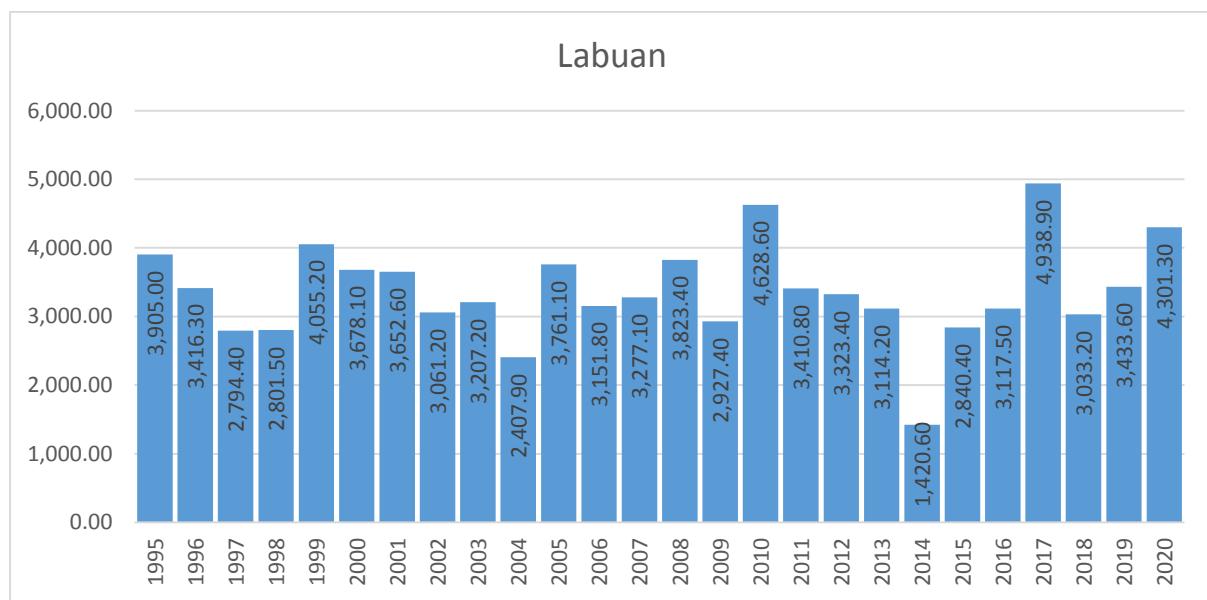
The study and analysis of annual rainfall distribution aim to see the trend of rainfall distribution based on climate change and seasons in the state of W.P. Labuan. In addition, the results of the study can be used in formulating management of water use in W.P. Labuan to identify water resources and its cycle. W.P. Labuan has one meteorological station that monitoring the weather conditions continuously and provide meteorological data for weather forecast use.

¹ Malaysian Meteorological Department Portal, www.met.gov.my

The station is Labuan station. Rainfall distribution records of the study area from the station of the Malaysian Meteorological Department for 26 years (1995 to 2020) were collected and analyzed according to the annual rainfall as shown in Chart 1.1. Based on the study, the change in the annual percentage of rainfall distribution of the meteorological at Labuan station showed an increase of 10.1 per cent.

The total annual rainfall at the Labuan meteorological station from 1995 to 2020 is shown in Chart 1.1. The lowest annual rainfall was recorded in 2014 at 1,420.60 mm and the lowest in 2017 at 4,938.90 mm. The average annual rainfall at the station for the period was 3,364.72 mm. Records also showed 96.15 per cent (25 years) of total rainfall which always exceeded 2,000 mm per year except 2014 (1,420.60 mm).

Chart 1.1: Rainfall distribution at Labuan meteorological station, W.P. Labuan, 1995-2020

Conclusion

The study of rainfall trends in a particular period is important and relevant in hydrological studies especially as a tool to detect and identify changes that occur in various water resources for planning and management (Xia et al., 2004). Information related to clear rainfall trends can be used as a forecasting indicator in planning to overcome major floods or the lack of rainfall associated with droughts. Changes in rainfall patterns that occur on a local and global scale as well as a high level of importance are required to assess rainfall distribution trends for specific purposes. This shows that the nature and characteristics of climate in one area is different from in other places due to differences in geographical aspects. In addition,

the aspect of time also influences the nature and characteristics of the climate of an area which is also associated with global change and human action.

Malaysia is a country endowed with a large distribution of rainfall, reaching up to 970 billion cubic meters per year. Increases in water demand, especially during the dry season or drought cause disruption of treated water supply to occur frequently. This issue can pose risks to national development, water sustainability and the quality of life of the people. To overcome the problem, besides at the same time reducing dependence on domestic water supply, the Ministry of Environment and Water (KASA) through the Environmental Conservation Plan in Malaysia 2020-2030 set a target progressively starting 2021 to reach 100 million liters per day (MLD) rainwater harvesting and 3,000 MLD of groundwater reservoirs by 2030. This target will be achieved through the development of rainwater storage mechanisms as drinking water and domestic use, as well as the development of groundwater storage facilities for agriculture and industry².

---

² Bersama Memakmur Bumi (publication by KASA)

JADUAL STATISTIK

STATISTICAL TABLES

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

Jadual 1.1: Purata suhu, volum hujan dan purata kelembapan relatif, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 1.1: Mean temperature, rainfall volume and mean relative humidity, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Stesen meteorologi (ketinggian dari purata paras laut dalam meter) <i>Meteorological station (height above mean sea level in metres)</i>	Tahun Year	Purata suhu (°C) Mean temperature		Hujan Rainfall		Purata kelembapan relatif Mean relative humidity (%)
		Min.	Maks. Max.	Jumlah Total (mm)	Bil. hari No. of days	
W.P Labuan (27.9 m)	2016	25.5	31.9	3,117.5	174	80.9
	2017	24.9	31.0	4,938.9	211	83.2
	2018	24.7	31.1	3,033.2	207	84.8
	2019	25.2	31.7	3,433.6	180	79.7
	2020	25.0	31.4	4,301.3	203	83.1

Sumber: Jabatan Meteorologi Malaysia
Source: Malaysia Meteorological Department

Jadual 1.2: Purata bulanan tekanan aras laut, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.2: Monthly mean sea level pressure, Wilayah Persekutuan, 2020

Stesen Station	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
	hPa											
W.P Labuan	1,010.2	1,011.1	1,010.1	1,009.8	1,009.0	1,009.2	1,008.4	1,008.9	1,009.2	1,008.9	1,009.3	1,008.4

Sumber: Jabatan Meteorologi Malaysia
Source: Malaysia Meteorological Department

Jadual 1.3: Purata bulanan kelajuan angin permukaan, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.3: Monthly mean surface wind speed, Wilayah Persekutuan, 2020

Stesen Station	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
	m/s											
W.P Labuan	2.4	2.9	1.7	1.4	1.2	1.2	1.2	1.2	1.4	1.4	1.4	1.3

Sumber: Jabatan Meteorologi Malaysia
Source: Malaysia Meteorological Department

Jadual 1.4: Purata bulanan sinaran global, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.4: Monthly mean global radiation, Wilayah Persekutuan, 2020

Stesen Station	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
	MJ/m ²											
W.P Labuan	19.67	22.57	21.24	22.24	19.97	17.80	19.89	20.44	19.04	15.90	19.59	17.48

Sumber: Jabatan Meteorologi Malaysia
Source: Malaysia Meteorological Department

Jadual 1.5: Purata bulanan penyejatan, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.5: Monthly mean evaporation, Wilayah Persekutuan, 2020

Stesen Station	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
	mm											
W.P Labuan	4.7	5.6	5.4	5.7	4.6	4.1	4.7	4.6	3.9	4.2	4.3	4.0

Sumber: Jabatan Meteorologi Malaysia
Source: Malaysia Meteorological Department

Jadual 1.6: Senarai lembangan sungai utama di Wilayah Persekutuan

Table 1.6: List of major river basins in Wilayah Persekutuan

Bil. No.	Nama Lembangan sungai River basins name	Luas (km ²) Area	Kategori Category	Negeri/Negara State/Country
1.	Sg. Klang	1,297.38	2	Selangor/ W.P. Kuala Lumpur
2.	Sg. Buloh	451.93	2	Selangor/ W.P. Kuala Lumpur
3.	Sg. Langat	2,347.88	2	Selangor/ W.P. Kuala Lumpur/ Negeri Sembilan

Nota:
Notes:

Sumber: Jabatan Pengairan dan Saliran
Source: Department of Irrigation and Drainage

Kajian Persempadan Lembangan Sungai Malaysia Fasa I oleh Bahagian Pengurusan Lembangan Sungai (2009)
River Basin Malaysia Boundary Survey Phase I by the River Management Division (2009)

Kategori 2: Lembangan sungai melibatkan lebih dari 1 negeri

Category 2: River basin shared with more than 1 state

Lembangan sungai utama: Lembangan yang berkeluasan melebihi 80 km²
Main river basins: An area of over 80 km²

Jadual 1.7: Panjang pesisiran pantai, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.7: Coastal length, Wilayah Persekutuan, 2020

Negeri State	Panjang pantai (km) Coastal length	Peratus Per cent
Malaysia	8,840.0	100.0
W.P Labuan	81.5	0.9

Nota: National Coastal Erosion Study for Malaysia (2015)
Notes:

Sumber: Jabatan Pengairan dan Saliran
Source: Department of Irrigation and Drainage

Jadual 1.8: Empangan dan kolam takungan di Wilayah Persekutuan

Table 1.8: Dams and reservoirs in Wilayah Persekutuan

Nama empangan (Tahun siap dibina) <i>Name of dam (Year of completion)</i>	Lokasi (Negeri) <i>Location (State)</i>	Empangan <i>Dams</i>					Kolam Takungan <i>Reservoirs</i>			
		Tinggi Height (m)	Panjang puncak Peak length (m)	Aras puncak Top peak (m)	Kawasan tadahan Catchment area (km ²)	Kapasiti Capacity (Mm ³)	Luahan alur limbah maximum flood flow (cumecs)	Luas permukaan Surface area (km ²)	Aras biasa Ordinary level (m)	
Bukit Kuda (1985)	W.P. Labuan	16.76	304.80	16.76	2.00	4.02	16.99	1.05	15.24	
Kerupang (1985)	W.P. Labuan	11.60	91.40	16.76	0.49	0.22	14.16	0.05	12.20	
Sg. Pagar (1985)	W.P. Labuan	18.29	103.60	20.42	0.77	0.34	24.07	0.09	15.24	

Sumber: Jabatan Pengairan dan Saliran
Source: Department of Irrigation and Drainage

Jadual 1.9: Keluasan tanah, Wilayah Persekutuan, 2021

Table 1.9: Land area, Wilayah Persekutuan, 2021

Bil. No.	Negeri/ Daerah State/ District	Keluasan (km ²) Area
	MALAYSIA	330,411.35
	W.P.Kuala Lumpur	243.00
	W.P.Putrajaya	49.30
	W.P.Labuan	92.00

Sumber: Jabatan Ukur dan Pemetaan Malaysia
Source: Department of Survey and Mapping Malaysia

Jadual 1.10: Kawasan perlindungan yang digazet, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur

Table 1.10: Gazetted protected area, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur

Kawasan perlindungan Protected area	Keluasan (Hektar) Area (Hectares)	Bilangan spesis Number of species				
		Fauna				
		Mamalia Mammals	Burung Birds	Reptilia Reptiles	Amfibia Amphibians	
Rezab Hidupan Liar Bukit Nanas	16.0	-	-	-	-	-
Rezab Hidupan Liar Bukit Sungai Puteh Kuala Lumpur	4.0	-	-	-	-	-
Rezab Hidupan Liar Kelab Golf Di Raja Selangor	403.0	-	-	-	-	-
Kawasan Perlindungan / Protected area		Bilangan spesis Number of species				
		Fauna				
		Moluska Molluscs	Ikan Fish	Cnidarians	Spesies invertebrata yang lain ¹ Other invertebrate species	Flora
Rezab Hidupan Liar Bukit Nanas		-	-	-	Rumpai laut Seaweeds	Rumput laut Sea grass
Rezab Hidupan Liar Bukit Sungai Puteh Kuala Lumpur		-	-	-	-	-
Rezab Hidupan Liar Kelab Golf Di Raja Selangor		-	-	-	-	-

Nota/Notes:

¹Lain-lain invertebrata seperti Serangga, Arthropods dan Echinoderms
Other invertebrates like Insects, Arthropods and Echinoderms

Meliputi maklumat daripada Jabatan Perlindungan Hidupan Liar dan Taman Negara, Jabatan Perhutanan Semenanjung Malaysia dan Jabatan Perikanan Malaysia

Includes information from Department of Wildlife and National Parks, Department of Forestry Peninsular Malaysia and Department of Fisheries Malaysia

- : Tidak diliputi oleh agensi semasa tahun rujukan Banci Kawasan Perlindungan dan Kepelbagai Biologi 2014
Not covered by the agency during Biodiversity and Protected Areas Census 2014 reference year

Jadual 1.11: Kawasan perlindungan yang digazet di bawah taman laut, Wilayah Persekutuan Labuan

Table 1.11: *Gazetted protected area of marine park, Wilayah Persekutuan Labuan*

Kawasan perlindungan <i>Protected area</i>	Keluasan (Hektar) Area (Hectares)	Bilangan spesis <i>Number of species</i>			
		Fauna		Flora	
		Cnidarians ¹	Ikan Fish	Rumpai laut Seaweeds	Rumput laut Sea grass
Pulau Kuraman	6,695.0	54	-	15	-
Pulau Rusukan Besar	4,470.0	54	-	14	-
Pulau Rusukan Kecil	4,650.0	53	-	14	-

Nota:

Notes:

¹Termasuk batu karang, anemone, obor-obor, sea fans, sea whips dan zooplankton
Includes corals, anemones, jellyfish, sea fans, sea whips and zooplankton

Meliputi maklumat daripada Jabatan Taman Laut

Includes information from Department of Marine Park

- : Tidak diliputi oleh agensi semasa tahun rujukan Banci Kawasan Perlindungan dan Kepelbagai Biologi 2014
Not covered by the agency during Biodiversity and Protected Areas Census 2014 reference year

Jadual 1.12: Kawasan berhutan dan tidak berhutan, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018

Table 1.12: *Forested and non-forested areas, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018*

Tahun <i>Year</i>	Berhutan <i>Forested</i>		Tidak Berhutan <i>Non-Forested</i>	
	Hektar <i>Hectares</i>	(%)	Hektar <i>Hectares</i>	(%)
2014	2,049	7.02	27,151	92.98
2015	2,049	7.02	27,151	92.98
2016	2,049	7.02	27,151	92.98
2017	2,049	7.02	27,121	92.98
2018	2,049	7.02	27,121	92.98

Sumber: Kementerian Tenaga dan Sumber Asli & Jabatan Perhutanan Semenanjung Malaysia
Source: Ministry of Energy and Natural Resources &Forestry Department Peninsular Malaysia

Jadual 1.13: Keluasan hutan simpanan kekal¹, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018

Table 1.13: Area of permanent reserved forest, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2014-2018

Tahun Year	Hektar Hectares				
	2014	2015	2016	2017 ¹	2018
Keluasan Area	68	68	68	68	68

Sumber: Kementerian Tenaga dan Sumber Asli dan Jabatan Perhutanan Semenanjung Malaysia
Source: Ministry of Energy and Natural Resources and Forestry Department Peninsular Malaysia

Nota:
Notes:

¹ **Hutan Simpanan Kekal di Semenanjung Malaysia terdiri daripada hutan darat, paya gambut, paya laut dan ladang hutan**
Permanent reserved forest in Peninsular Malaysia consists of inland forest, peat swamp forest, mangrove forest and forest plantation

Mulai 2017 pelaporan keluasan Hutan Simpanan Kekal (HSK) di Semenanjung Malaysia adalah berdasarkan keluasan HSK yang diwarta sahaja (tidak termasuk cadangan HSK).
Since 2017, Permanent Reserve Forest (PRF) data in Peninsular Malaysia were reported based on gazetted PRF only (proposed PRF not included)

Mulai 2017 pelaporan keluasan Hutan Simpanan Kekal (HSK) di Semenanjung Malaysia adalah berdasarkan keluasan HSK yang diwarta sahaja (tidak termasuk cadangan HSK).
Since 2017, Permanent Reserve Forest (PRF) data in Peninsular Malaysia were reported based on gazetted PRF only (proposed PRF not included)

Jadual 1.14: Status kualiti udara mengikut stesen, Wilayah Persekutuan, 2019

Table 1.14: Air quality status by station, Wilayah Persekutuan, 2019

Stesen Station	Bilangan hari Number of days				
	Baik Good (0-50)	Sederhana Moderate (51-100)	Tidak Sihat Unhealthy (101-200)	Sangat Tidak Sihat Very Unhealthy (201-300)	Berbahaya Hazardous
Batu Muda, Kuala Lumpur	8	339	16	1	-
Cheras, Kuala Lumpur	5	328	32	-	-
Labuan	153	212	-	-	-
Putrajaya	5	335	23	2	-

Nota: Stesen yang tidak mencukupi 365 hari adalah disebabkan masalah teknikal
Notes: Stations with inadequate 365 days is due to technical problem

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.15: Status kualiti udara mengikut stesen, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.15: Air quality status by station, Wilayah Persekutuan, 2020

Stesen Station	Bilangan hari Number of days				
	Baik Good (0-50)	Sederhana Moderate (51-100)	Tidak Sihat Unhealthy (101-200)	Sangat Tidak Sihat Very Unhealthy (201-300)	Berbahaya Hazardous
Batu Muda, Kuala Lumpur	25	341	-	-	-
Cheras, Kuala Lumpur	38	325	3	-	-
Labuan	179	186	-	-	-
Putrajaya	32	330	4	-	-

Nota: Stesen yang tidak mencukupi 365 hari adalah disebabkan masalah teknikal
Notes: Stations with inadequate 365 days is due to technical problem

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.16: Bacaan minimum dan maksimum bulanan IPU¹, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 1.16: Monthly minimum and maximum API, Wilayah Persekutuan, 2020

Stesen Station	Jan.		Feb.		Mac Mar.		Apr.		Mei May		Jun June	
	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.
Batu Muda, Kuala Lumpur	31	71	32	69	39	77	18	64	38	70	48	74
Cheras, Kuala Lumpur	30	97	28	104	31	132	24	61	33	100	35	72
Labuan	26	61	29	56	28	69	21	59	19	64	13	57
Putrajaya	26	109	31	97	36	135	22	64	28	106	32	71
Stesen Station	Julai July		Ogos Aug.		Sept.		Okt. Oct.		Nov.		Dis. Dec.	
	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.	Min.	Maks. Max.
Batu Muda, Kuala Lumpur	39	72	47	72	35	63	33	72	30	62	35	70
Cheras, Kuala Lumpur	36	75	37	74	31	71	28	68	27	73	29	73
Labuan	11	67	10	72	15	56	17	80	18	62	18	56
Putrajaya	30	85	46	76	33	72	29	71	26	66	30	67

Nota: ¹Bacaan status kualiti udara berdasarkan bacaan maksimum harian

Notes: Air quality status readings are based on daily maximum readings

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Source: Department of Environment

Status Indeks Pencemaran Udara (IPU)
Air Pollutant Index (API) status

IPU / API	Status IPU / API status
0-50	Baik / Good
51-100	Sederhana / Moderate
101-200	Tidak Sihat / Unhealthy
201-300	Sangat Tidak Sihat / Very Unhealthy
>300	Berbahaya / Hazardous

Jadual 1.17: Purata bulanan kepekatan Habuk Halus (PM_{2.5}) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Table 1.17: Monthly average concentration of Particulate Matter (PM_{2.5}) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

μg/m³

Stesen Station	Tahun Year	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
Batu Muda, Kuala Lumpur	2019	14.55	20.29	29.75	25.88	19.16	23.07	30.78	41.07	76.57	24.56	19.79	14.71
	2020	18.56	16.95	20.53	16.13	20.25	22.13	16.86	19.18	14.39	16.16	14.02	14.83
Cheras, Kuala Lumpur	2019	17.93	21.58	31.85	25.17	19.55	19.34	27.80	38.87	74.89	24.38	20.69	16.37
	2020	18.46	15.79	18.55	13.96	16.30	16.60	15.50	17.40	14.32	14.43	13.73	14.37
Labuan	2019	7.56	11.84	12.79	12.14	12.07	8.36	12.25	20.66	31.31	10.25	12.74	11.71
	2020	12.08	11.30	14.12	13.56	10.18	8.31	8.61	11.11	8.10	13.62	11.31	8.81
Putrajaya	2019	19.67	23.81	34.42	28.02	24.04	19.10	27.90	40.91	78.64	25.18	19.84	16.03
	2020	14.83	16.53	19.74	15.84	15.96	17.19	16.71	21.31	14.88	17.53	14.27	14.71

Nota: Garis Panduan Kualiti Udara Malaysia: PM_{2.5} tidak melebihi 50 μg/m³
Notes: Malaysian Ambient Air Quality Guidelines: PM_{2.5} not exceeding 50 μg/m³

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.18: Purata bulanan kepekatan Habuk Halus (PM₁₀) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Table 1.18: Monthly average concentration of Particulate Matter (PM₁₀) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

μg/m³

Stesen Station	Tahun Year	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
Batu Muda, Kuala Lumpur	2019	20.80	24.90	36.45	35.19	27.59	31.55	41.13	51.55	85.09	28.56	26.97	18.31
	2020	23.08	23.01	26.97	21.16	32.85	39.73	31.17	36.08	28.00	26.08	22.21	28.77
Cheras, Kuala Lumpur	2019	25.46	29.36	40.24	32.88	27.71	26.10	36.68	48.93	85.78	31.49	28.46	23.68
	2020	25.72	24.08	25.99	18.73	22.00	23.96	22.47	25.00	21.32	18.35	18.60	22.72
Labuan	2019	14.90	20.15	18.68	18.01	17.46	14.06	17.92	26.96	37.39	14.74	17.03	16.45
	2020	18.50	20.94	21.34	20.83	17.54	14.75	14.48	17.12	14.61	21.42	n.a.	14.72
Putrajaya	2019	28.42	32.18	43.87	35.93	32.01	26.33	37.03	52.66	91.66	33.08	28.54	23.80
	2020	22.95	26.03	28.19	21.10	21.98	24.43	23.74	29.63	22.41	25.58	21.17	23.10

Nota: Garis Panduan Kualiti Udara Malaysia: PM₁₀ tidak melebihi 120 μg/m³
Notes: Malaysian Ambient Air Quality Guidelines: PM₁₀ not exceeding 120 μg/m³ within

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.19: Purata bulanan kepekatan Ozon Permukaan Bumi (O_3) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Table 1.19: Monthly average concentration of Ground Level Ozone (O_3) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

ppm

Stesen Station	Tahun Year	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
Batu Muda, Kuala Lumpur	2019	0.013	0.017	0.018	0.015	0.012	0.013	0.016	0.018	0.023	0.019	0.015	0.015
	2020	0.017	0.018	0.021	0.016	0.014	0.014	0.015	0.018	0.015	0.016	0.012	0.013
Cheras, Kuala Lumpur	2019	0.022	0.028	0.034	0.028	0.021	0.019	0.023	0.023	0.029	0.021	0.017	0.017
	2020	0.022	0.022	0.025	0.022	0.022	0.017	0.017	0.019	0.016	0.018	0.015	0.016
Labuan	2019	0.019	0.021	0.019	0.018	0.017	0.016	0.015	0.020	0.020	0.014	0.019	0.018
	2020	0.019	0.023	0.018	0.018	0.013	0.012	0.012	0.015	0.013	0.015	0.015	0.016
Putrajaya	2019	0.025	0.030	0.035	0.028	0.022	0.019	0.022	0.023	0.030	0.026	0.021	0.023
	2020	0.026	0.027	0.029	0.026	0.025	0.019	0.017	0.018	0.017	0.018	0.018	0.019

Nota: Garis Panduan Kualiti Udara Malaysia: O_3 tidak melebihi 0.1 ppm
Notes: Malaysian Ambient Air Quality Guidelines: O_3 not exceeding 0.1 ppm

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.20: Purata bulanan kepekatan Karbon Monoksida (CO) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Table 1.20: Monthly average concentration of Carbon Monoxide (CO) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

ppm

Stesen Station	Tahun Year	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.
Batu Muda, Kuala Lumpur	2019	0.839	0.832	0.909	1.054	0.933	0.860	1.018	1.151	1.379	0.906	1.074	0.776
	2020	0.732	0.923	0.992	0.864	0.751	0.951	0.966	1.034	1.080	0.828	1.023	1.112
Cheras, Kuala Lumpur	2019	0.841	0.666	0.829	0.903	0.667	0.803	0.773	0.848	1.057	0.898	0.922	0.795
	2020	0.712	0.680	0.679	0.559	0.602	0.648	0.788	0.726	0.749	0.726	0.820	0.998
Labuan	2019	0.532	0.521	0.606	0.448	0.488	0.515	0.487	0.642	0.772	0.514	0.544	0.630
	2020	0.375	0.618	0.618	0.591	0.602	0.612	0.486	0.695	0.637	0.621	0.658	0.596
Putrajaya	2019	0.641	0.542	0.595	0.645	0.613	0.548	0.628	0.692	0.938	0.652	0.699	0.580
	2020	0.582	0.528	0.623	0.470	0.474	0.317	0.510	0.550	0.520	0.569	0.608	0.688

Nota: Garis Panduan Kualiti Udara Malaysia: CO tidak melebihi 9 ppm
Malaysian Ambient Air Quality Guidelines: CO not exceeding 9 ppm

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.21: Purata bulanan kepekatan Sulfur Dioksida (SO_2) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Table 1.21: Monthly average concentration of Sulphur Dioxide (SO_2) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

Stesen Station	Tahun Year	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.	ppm
Batu Muda, Kuala Lumpur	2019	0.0008	0.0008	0.0014	0.0007	0.0007	0.0008	0.0007	0.0006	0.0004	0.0007	0.0011	0.0005	
	2020	0.0010	0.0009	0.0006	0.0005	0.0005	0.0008	0.0010	0.0010	0.0007	0.0009	0.0009	0.0008	
Cheras, Kuala Lumpur	2019	0.0009	0.0009	0.0012	0.0008	0.0006	0.0007	0.0009	0.0010	0.0006	0.0005	0.0007	0.0008	
	2020	0.0008	0.0008	0.0005	0.0005	0.0006	0.0009	0.0011	0.0011	0.0012	0.0008	0.0007	0.0006	
Labuan	2019	0.0016	0.0019	0.0011	0.0005	0.0008	0.0008	0.0008	0.0006	0.0009	0.0006	0.0008	0.0009	
	2020	0.0011	0.0008	0.0008	0.0010	0.0008	0.0003	0.0005	0.0008	0.0009	0.0003	0.0003	0.0005	
Putrajaya	2019	0.0008	0.0010	0.0014	0.0014	0.0014	0.0009	0.0011	0.0013	0.0012	0.0007	0.0007	0.0010	
	2020	0.0010	0.0007	0.0011	0.0010	0.0014	0.0012	0.0014	0.0015	0.0011	0.0015	0.0012	0.0010	

Nota: Garis Panduan Kualiti Udara Malaysia: SO_2 tidak melebihi 0.035 ppm
Malaysian Ambient Air Quality Guidelines: SO_2 not exceeding 0.035 ppm

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.22: Purata bulanan kepekatan Nitrogen Dioksida (NO_2) di udara, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Table 1.22: Monthly average concentration of Nitrogen Dioxide (NO_2) in the air, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

Stesen Station	Tahun Year	Jan.	Feb.	Mac Mar.	Apr.	Mei May	Jun June	Julai July	Ogos Aug.	Sept.	Okt. Oct.	Nov.	Dis. Dec.	ppm
Batu Muda, Kuala Lumpur	2019	0.0150	0.0163	0.0169	0.0183	0.0150	0.0173	0.0188	0.0176	0.0177	0.0173	0.0164	0.0116	
	2020	0.0119	0.0105	0.0114	0.0049	0.0099	0.0153	0.0154	0.0167	0.0167	0.0143	0.0137	0.0145	
Cheras, Kuala Lumpur	2019	0.0166	0.0133	0.0167	0.0188	0.0163	0.0143	0.0171	0.0167	0.0183	0.0168	0.0192	0.0160	
	2020	0.0141	0.0114	0.0098	0.0048	0.0087	0.0130	0.0145	0.0128	0.0146	0.0135	0.0133	0.0147	
Labuan	2019	0.0014	0.0015	0.0019	0.0022	0.0025	0.0019	0.0026	0.0026	0.0025	0.0021	0.0023	0.0020	
	2020	0.0016	0.0014	0.0018	0.0015	0.0012	0.0016	0.0016	0.0019	0.0019	0.0022	0.0020	0.0022	
Putrajaya	2019	0.0091	0.0067	0.0089	0.0096	0.0084	0.0077	0.0089	0.0084	0.0102	0.0102	0.0098	0.0072	
	2020	0.0061	0.0061	0.0054	0.0036	0.0056	0.0064	0.0095	0.0083	0.0080	0.0076	0.0072	0.0088	

Nota: Garis Panduan Kualiti Udara Malaysia: NO_2 tidak melebihi 0.16 ppm
Malaysian Ambient Air Quality Guidelines: NO_2 not exceeding 0.16 ppm

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 1.23: Status kualiti air marin di kawasan pesisiran pantai dan pulau berdasarkan Indeks Kualiti Air Marin, Wilayah Persekutuan, 2017-2020

Table 1.23: *Status of marine water quality in coastal and island areas based on Marine Water Quality Index, Wilayah Persekutuan, 2017-2020*

Negeri State	Bilangan stesen Number of stations															
	Kategori Category															
	2017				2018				2019				2020			
	E	G	M	P	E	G	M	P	E	G	M	P	E	G	M	P
Kawasan pantai Coastal areas	-	-	5	-	5	-	-	-	-	2	3	-	-	-	5	-
Pulau Island	3	1	3	-	7	-	-	-	2	3	2	-	-	-	7	-

Nota: Tiada stesen kualiti air marin di kawasan pantai bagi W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya
Notes: No marine water quality stations in the coastal areas of W.P. Kuala Lumpur and W.P. Putrajaya

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Klasifikasi Indeks Kualiti Air Marin:

Marine Water Quality Index Classification:

Kategori Category	Nilai indeks Index value
E	Terbaik/Excellent (90 -100)
G	Baik/Good (80 - <90)
M	Sederhana/Moderate (50 - <80)
P	Tercemar/Poor (0 - <50)

Jadual 2.1: Pengeluaran produk kayu-kayam utama, Wilayah Persekutuan, 2014-2018

Table 2.1: Production of major timber products, Wilayah Persekutuan, 2014-2018

Negeri State	Tahun Year	Kayu balak ¹ Logs	Kayu gergaji Sawn timber	Papan lapis Plywood	Venir Veneer	Kayu kumai Moulding	Meter padu Cubic metres
Selangor ²	2014	703	115,513	1,560	-	29,926	
	2015	4,311	98,842	855	-	26,900	
	2016	4,286	121,727	-	1,356	22,531	
	2017	3,577	108,736	411	1,031	22,677	
	2018	28,978	93,741	970	145	20,539	

Nota:
Notes:

Sumber: Jabatan Perhutanan Semenanjung Malaysia
Source: Forest Department Peninsular Malaysia

¹Tidak termasuk pengeluaran kayu getah, kayu jaras, batang kelapa dan batang kelapa sawit
Exclude production of hevea logs, poles, coconut trunks and oil palm trunks

²Termasuk W.P. Kuala Lumpur
Includes W.P. Kuala Lumpur

Jadual 2.2: Pendaratan ikan laut, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 2.2: Landings of marine fish, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Tan metrik ('000) Tonnes									
	2016		2017		2018		2019		2020	
	Kuantiti Quantity	%	Kuantiti Quantity	%	Kuantiti Quantity	%	Kuantiti Quantity	%	Kuantiti Quantity	%
Malaysia	1,583.8	100.0	1,465.2	100.0	1,476.9	100.0	1,455.4	100.0	1,383.3	100.0
W.P. Labuan	17.5	1.1	18.4	1.3	19.3	1.3	20.3	1.4	17.5	1.3

Sumber: Jabatan Perikanan Malaysia
Source: Department of Fisheries Malaysia

Jadual 2.3: Reka bentuk kapasiti loji rawatan air, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 2.3: Water treatment plants design capacity, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Juta liter sehari (JLH) Million litres per day (MLD)					2020 ^p	
	2016		2017		2018		
Selangor ¹	4,606		4,606		4,706	4,706	6,036
W.P. Labuan		101		101		101	101

Nota: ¹Termasuk W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya
Notes: Includes W.P. Kuala Lumpur and W.P. Putrajaya

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

Jadual 2.4: Pengeluaran air yang dibekalkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 2.4: Production of water supplied, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	2016	2017	2018	2019	Juta liter sehari (JLH) Million litres per day (MLD)	
					2020 ^p	
Selangor ¹	4,807	4,842	4,856	4,932		4,967
W.P. Labuan	72	71	74	76		82

Nota: ¹Termasuk W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya
Notes: Includes W.P. Kuala Lumpur and W.P. Putrajaya

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

Jadual 2.5: Bekalan air mentah diabstrak dari sungai, empangan dan air bawah tanah, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 2.5: Supply of abstracted raw water from rivers, storage dams and groundwater, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Sumber Source	2016	2017	2018	2019	Juta liter sehari (JLH) Million litres per day (MLD)	
						2020 ^p	
Selangor ¹	Sungai River	4,661	4,796	4,666	4,665		4,787
	Empangan Storage dams	427	395	393	506		468
	Air bawah tanah Groundwater	-	-	-	-		-
W.P. Labuan	Sungai River	69	64	69	74		80
	Empangan Storage dams	4	8	9	10		9
	Air bawah tanah Groundwater	0.0	0.0	0.0	0.0		0.0

Nota: ¹Termasuk W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya
Notes: Includes W.P. Kuala Lumpur and W.P. Putrajaya

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

0.0 Kurang daripada setengah unit terkecil yang ditunjukkan
Less than half the smallest unit shown

Jadual 2.6: Penggunaan air bermeter mengikut sektor, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 2.6: Metered water consumption by sector, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Sektor Sector									
	Domestik Domestic					Bukan domestik Non-domestic				
	2016	2017	2018	2019	2020 ^p	2016	2017	2018	2019	2020 ^p
Selangor ¹	1,883	1,870	1,950	2,012	2,186	1,336	1,373	1,425	1,459	1,362
W.P. Labuan	17	17	18	18	17	33	31	33	36	40

Nota: ¹Termasuk W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya
Notes: Includes W.P. Kuala Lumpur and W.P. Putrajaya

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

Jadual 3.1: Loji rawatan pembetungan awam, Wilayah Persekutuan, 2018-2020

Table 3.1: Public sewerage treatment plant, Wilayah Persekutuan, 2018-2020

Population equivalent (PE)

Negeri State	LRP multipoint Multipoint STP ¹			Loji serantau Regional plant ²			Jumlah Total		
	2018	2019	2020 ^p	2018	2019	2020 ^p	2018	2019	2020 ^p
W.P. Kuala Lumpur	931,262	885,242	928,242	2,474,386	2,652,013	2,704,024	3,405,648	3,537,255	3,632,266
W.P. Labuan	33,472	31,459	32,024	28,054	28,054	28,054	61,526	59,513	60,078
W.P. Putrajaya	-	-	-	319,739	348,587	349,996	319,739	348,587	349,996

Nota:
Notes:

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

¹LRP multipoint: LRP untuk memenuhi pembangunan yang sporadic dan bertaburan oleh pemaju yang berbeza

Multipoint STP: STPs to cater for sporadic and scattered development by different developers

²Loji serantau: LRP yang dikenal pasti dalam Kajian Pengawasan Pembetungan untuk menampung kawasan tadahan pembetungan
Regional plant: STPs identified in the Sewerage Catchment Study to cater for a sewerage catchment area

Jadual 3.2: Buangan terjadual, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 3.2: Scheduled wastes, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Tan metrik
Metric tonnes

Negeri State	2016	2017	2018	2019	2020
W.P. Kuala Lumpur	26,845	8,795	11,840	33,914	94,676
W.P. Labuan	6,528	4,459	3,717	85,740	56,019
W.P. Putrajaya	-	-	-	-	118

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Jadual 3.3: Kuantiti buangan klinikal, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 3.3: Quantity of clinical waste, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	2016	2017	2018	2019	Tan metrik Metric tonnes 2020
W.P. Kuala Lumpur ¹	3,094.7	4,808.1	4,808.1	3,822.4	4,073.2
W.P. Labuan	58.4	57.2	62.5	66.3	716.8
W.P. Putrajaya	-	-	-	-	107.5

Nota:

Notes:

¹Termasuk W.P. Putrajaya

Includes W.P. Putrajaya

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Source: Department of Environment

Jadual 3.4: Bilangan tapak pelupusan sisa pepejal yang beroperasi, Wilayah Persekutuan Labuan, 2016-2020

Table 3.4: Number of operating solid waste landfills, Wilayah Persekutuan Labuan, 2016-2020

Tahun Year	Sanitari Sanitary	Bukan sanitari Non sanitary	Lengai Inert
2016	1	-	-
2017	1	-	-
2018	1	-	-
2019	1	-	-
2020	1	-	-

Sumber: Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan

Source: Ministry of Housing and Local Government

Jadual 4.1: Bilangan kejadian banjir yang dilaporkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 4.1: Number of flood incidents reported, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	2016	2017	2018	2019	2020
W.P. Kuala Lumpur	6	5	6	10	13
W.P. Labuan	5	1	4	6	2

Sumber: Jabatan Pengairan dan Saliran
Source: Department of Irrigation and Drainage

Jadual 4.2: Bilangan kemalangan jalan raya dan kecederaan yang dilaporkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 4.2: Number of road accidents and casualties reported, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Tahun Year	Kemalangan jalan raya Road accidents	Kecederaan Casualties		
		Kecederaan ¹ Injury	Kematian Death	Jumlah Total
2016	69,637	731	252	983
2017	73,601	912	229	1,161
2018	72,889	482	241	724
2019	74,389	401	216	617
2020	50,215	256	163	419

¹Kecederaan merujuk kepada kecederaan ringan dan parah
Injury refer to minor and serious injuries

Sumber: Polis Diraja Malaysia
Source: Royal Malaysia Police

²Termasuk W.P. Putrajaya dan W.P. Labuan
Includes W.P. Putrajaya and W.P. Labuan

Jadual 4.3: Bilangan kejadian kebakaran, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 4.3: Number of fire incidents, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	2016	2017	2018	2019	2020
W.P. Kuala Lumpur	1,698	1,505	1,561	1,662	1,472
W.P. Putrajaya	96	86	97	68	60
W.P. Labuan	488	161	221	379	280

Sumber: Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan
Source: Ministry of Housing and Local Government

Jadual 4.4: Bilangan kematian, kecederaan dan anggaran kerugian akibat kebakaran yang dilaporkan, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 4.4: Number of deaths, injuries and estimated losses caused by fire reported, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Tahun Year	Kematian Death	Kecederaan Injury	Kerugian Loss (RM juta/ millions)
W.P. Kuala Lumpur	2016	1	31	81.3
	2017	29	19	70.7
	2018	7	29	50.6
	2019	3	27	58.1
	2020	1	32	55.1
W.P. Putrajaya	2016	-	4	0.3
	2017	-	2	1.0
	2018	-	-	1.1
	2019	-	-	0.2
	2020	-	-	0.4
W.P. Labuan	2016	2	2	1.8
	2017	-	4	1.6
	2018	1	-	2.5
	2019	-	2	0.5
	2020	-	2	1.6

Sumber: Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan
Source: Ministry of Housing and Local Government

Jadual 4.5: Taburan kawasan hakisan pantai di Wilayah Persekutuan, 2020

Table 4.5: Distribution of coastal erosion areas in Wilayah Persekutuan, 2020

Negeri State	Jumlah (km) Total	Pantai yang mengalami hakisan mengikut kategori ^e Coastal erode by category						Jumlah hakisan (km) Total erosion	Panjang (km) Length		
		Kategori 1 Category			Kategori 2 Category						
		Bil. kawasan No. of area	Panjang agregat (km) Aggregate length	Bil. kawasan No. of area	Panjang agregat (km) Aggregate length	Bil. kawasan No. of area	Panjang agregat (km) Aggregate length				
Malaysia	8,840.0	44	55.4	309	375.9	2,344	916.3	1,347.6	15.2		
W.P. Labuan	81.5	1	0.6	9	2.5	11	1.3	4.4	5.4		

Nota:
Notes:

Sumber: Jabatan Pengairan dan Saliran
Source: Department of Irrigation and Drainage

Kategori 1: Pengunduran garis pantai yang cepat dengan kadar melebihi 4 meter/ tahun umumnya di kawasan dengan penduduk yang agak padat bersama aktiviti komersial/industri yang mendapat perkhidmatan infrastruktur dan kemudahan awam.

Category 1: Fast retreating coastline at the rate of more than 4m/ year with generally fairly dense human settlement, with some commercial/ industrial activities being served by significant public infrastructure and facilities.

Kategori 2: Pengunduran garis pantai dengan kadar lebih dari 1 meter/ tahun tetapi kurang dari 4 meter/tahun umumnya di kawasan berpenduduk tidak padat dengan sedikit aktiviti pertanian yang mendapat perkhidmatan infrastruktur dan kemudahan awam yang kurang sempurna.

Category 2: Retreating coastline at the rate of between more than 1m/ year but less than 4m/ year with generally sparsely-populated area, with some agricultural activities being served by relatively minor public infrastructure and facilities.

Kategori 3: Pengunduran garis pantai dengan kadar kurang dari 1 meter/ tahun umumnya di kawasan tanpa penduduk dengan aktiviti pertanian yang minimum yang tidak mendapat perkhidmatan infrastruktur dan kemudahan awam.

Category 3: Slowly retreating coastline of less than 1m/ year with generally no human settlement and minimal agricultural activities, and not served by public infrastructure and facilities.

Berdasarkan **National Coastal Erosion Study for Malaysia (2015)**
Based on National Coastal Erosion Study for Malaysia (2015)

Jadual 5.1: Anggaran penduduk pertengahan tahun, Wilayah Persekutuan, 2017-2021

Table 5.1: Mid-year population estimates, Wilayah Persekutuan, 2017-2021

Negeri State	2017	2018	2019	2020	2021 ^e	Kadar pertumbuhan penduduk tahunan Annual population growth rate (%)	
	('000)					2019/2020	2020/2021
W.P. Kuala Lumpur	1,793.2	1,790.0	1,782.5	1,766.0	1,746.6	(0.9)	(1.1)
W.P. Labuan	97.6	99.0	99.3	99.4	100.1	0.1	0.7
W.P. Putrajaya	87.5	97.2	103.7	109.9	116.1	5.9	5.4

Nota: Berdasarkan Anggaran Penduduk Pertengahan Tahun berdasarkan data Banci Penduduk dan Perumahan 2010 yang disesuaikan

Note: Mid-Year Population Estimates based on adjusted Population and Housing Census of Malaysia 2010

Hasil tambah mungkin berbeza kerana pembundaran

The added total may differ due to rounding

Jadual 5.2: Kepadatan penduduk, Wilayah Persekutuan, 2017-2021^e

Table 5.2: Population density, Wilayah Persekutuan, 2017-2021^e

Negeri State	2017	2018	2019	2020	Bilangan orang bagi setiap km ² Number of persons per km ²	
					2021 ^e	
W.P. Kuala Lumpur	7,380	7,366	7,336	7,268		7,188
W.P. Labuan	1,060	1,076	1,079	1,081		1,088
W.P. Putrajaya	1,786	1,983	2,115	2,230		2,354

Nota: Berdasarkan Anggaran Penduduk Pertengahan Tahun berdasarkan data Banci Penduduk dan Perumahan 2010 yang disesuaikan

Note: Mid-Year Population Estimates based on adjusted Population and Housing Census of Malaysia 2010

Jadual 5.3: Penduduk dengan air paip yang dirawat mengikut strata dan negeri, Wilayah Persekutuan, 2016-2019

Table 5.3 Population with treated piped water by strata and state, Wilayah Persekutuan, 2016-2019

Negeri State	2016			2017			2018			2019 ^p		
	Bandar Urban	Luar bandar Rural	Purata negeri State average	Bandar Urban	Luar bandar Rural	Purata negeri State average	Bandar Urban	Luar bandar Rural	Purata negeri State average	Bandar Urban	Luar bandar Rural	Purata negeri State average
%												
Selangor ¹	100.0	99.5	99.8	100.0	99.5	99.8	100.0	99.5	99.8	100.0	99.5	99.8
W.P. Labuan	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Nota:

Notes:

¹Termasuk W.P. Kuala Lumpur dan W.P. Putrajaya

Includes W.P. Kuala Lumpur and W.P. Putrajaya

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara

Source: National Water Services Commission

Jadual 5.4: Kadar tarif air bagi domestik, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 5.4 : Water tariff rates for domestic, Wilayah Persekutuan, 2020

Semakan tarif terakhir Last tariff review	Purata tarif air Average water tariff			RM/m ³
	20m ³ pertama first 20m ³	30m ³ pertama first 30m ³	35m ³ pertama first 35m ³	
Purata negara <i>National average</i>	0.52	0.65	0.69	
W.P. Labuan	2015	0.70	0.87	0.91

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

Jadual 5.5: Kadar tarif air bagi industri, Wilayah Persekutuan, 2020

Table 5.5 : Water tariff rates for industry, Wilayah Persekutuan, 2020

Semakan tarif terakhir Last tariff review	Purata tarif air Average water tariff			RM/m ³
	20m ³ pertama first 20m ³	30m ³ pertama first 30m ³	35m ³ pertama first 35m ³	
Purata negara <i>National average</i>	1.64	1.67	1.74	
W.P. Labuan	2015	1.98	2.05	2.17

Sumber: Suruhanjaya Perkhidmatan Air Negara
Source: National Water Services Commission

Jadual 5.6: Peratusan isi rumah dengan kemudahan bekalan elektrik mengikut strata, Wilayah Persekutuan, 2019

Table 5.6: Percentage of households with the accessibility to electricity supply by strata, Wilayah Persekutuan, 2019

Negeri State	Kemudahan bekalan elektrik Accessibility to electricity supply		
	Jumlah Total	Bandar Urban	Luar bandar Rural
Malaysia	100.0	100.0	100.0
W.P. Kuala Lumpur	100.0	100.0	n.a.
W.P. Labuan	100.0	100.0	100.0
W.P. Putrajaya	100.0	100.0	n.a.

Nota:

Note:

Berdasarkan Laporan Penyiasatan Pendapatan Isi Rumah dan Kemudahan Asas 2019

Based on Household Income and Basic Amenities Report 2019

Hasil tambah mungkin berbeza kerana pembundaran

The added total may differ due to rounding

Jadual 5.7: Kadar insiden keracunan makanan, kolera dan tifoid , Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 5.7: Incidence rate of food poisoning, cholera and typhoid, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Insiden Incidence	Bagi setiap 100,000 penduduk Per 100,000 population				
		2016	2017	2018	2019	2020
	Keracunan makanan <i>Food poisoning</i>	38.3	20.6	36.7	39.8	23.8
W.P. Kuala Lumpur ¹	Kolera <i>Cholera</i>	-	-	0.1	0.1	0.1
	Tifoid <i>Typhoid</i>	0.7	0.4	0.8	0.5	0.2
	Keracunan makanan <i>Food poisoning</i>	-	106.1	170.3	165.2	31.2
W.P. Labuan	Kolera <i>Cholera</i>	-	-	-	-	1.0
	Tifoid <i>Typhoid</i>	4.1	-	-	-	-

Nota: ¹Termasuk W.P. Putrajaya
Notes: Includes W.P. Putrajaya

Sumber: Kementerian Kesihatan Malaysia
Source: Ministry of Health Malaysia

Jadual 5.8: Bilangan kes demam denggi, demam denggi berdarah dan malaria, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Table 5.8: Number of dengue fever, dengue haemorrhagic fever and malaria cases, Wilayah Persekutuan, 2016-2020

Negeri State	Insiden Incidence	2016	2017	2018	2019	2020
	Demam denggi <i>Dengue fever</i>	8,592	8,288	7,460	15,264	10,525
W.P. Kuala Lumpur ¹	Demam denggi berdarah <i>Dengue haemorrhagic fever</i>	71	62	131	160	106
	Malaria <i>Malaria</i>	15	12	18	11	5
	Demam denggi <i>Dengue fever</i>	13	91	102	36	7
W.P. Labuan	Demam denggi berdarah <i>Dengue haemorrhagic fever</i>	-	-	-	-	-
	Malaria <i>Malaria</i>	-	1	-	-	-

Nota: ¹Termasuk W.P. Putrajaya
Notes: Includes W.P. Putrajaya

Sumber: Kementerian Kesihatan Malaysia
Source: Ministry of Health Malaysia

Jadual 6.1: Perbelanjaan perlindungan alam sekitar mengikut jenis perbelanjaan, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2019

Table 6.1: Environmental protection expenditure by type of expenditure, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, 2019

RM '000

Jenis Type	Jumlah Total	Pengurusan pencemaran Pollution management	Perlindungan hidupan liar & habitat Protection of wildlife & habitats	Penilaian dan caj alam sekitar Environmental assessment and charges	Pengurusan sisa Waste management	Perbelanjaan lain untuk perlindungan alam sekitar Other environmental protection expenditure
Jumlah Total	292,570	173,051	2,206	8,193	103,730	5,389
Modal Capital	171,214	128,059	416	4,680	38,052	7
Operasi Operation	121,356	44,992	1,790	3,514	65,678	5,382

Sumber: Berdasarkan kepada Laporan Penyiasatan Perbelanjaan Perlindungan Alam Sekitar, Malaysia, 2020

Source: Based on Report on the Survey of Environmental Protection Expenditure, Malaysia, 2020

Jadual 6.2: Perbelanjaan perlindungan alam sekitar mengikut jenis perbelanjaan, Wilayah Persekutuan Labuan, 2019

Table 6.2: Environmental protection expenditure by type of expenditure, Wilayah Persekutuan Labuan, 2019

RM '000

Jenis Type	Jumlah Total	Pengurusan pencemaran Pollution management	Perlindungan hidupan liar & habitat Protection of wildlife & habitats	Penilaian dan caj alam sekitar Environmental assessment and charges	Pengurusan sisa Waste management	Perbelanjaan lain untuk perlindungan alam sekitar Other environmental protection expenditure
Jumlah Total	1,144	278	-	39	822	6
Modal Capital	-	-	-	-	-	-
Operasi Operation	1,144	278	-	39	822	6

Sumber: Berdasarkan kepada Laporan Penyiasatan Perbelanjaan Perlindungan Alam Sekitar, Malaysia, 2020

Source: Based on Report on the Survey of Environmental Protection Expenditure, Malaysia, 2020

Jadual 6.3: Perbelanjaan perlindungan alam sekitar mengikut jenis perbelanjaan, Wilayah Persekutuan Putrajaya, 2019

Table 6.3: Environmental protection expenditure by type of expenditure, Wilayah Persekutuan Putrajaya, 2019

RM '000

Jenis Type	Jumlah Total	Pengurusan pencemaran Pollution management	Perlindungan hidupan liar & habitat Protection of wildlife & habitats	Penilaian dan caj alam sekitar Environmental assessment and charges	Pengurusan sisa Waste management	Perbelanjaan lain untuk perlindungan alam sekitar Other environmental protection expenditure
Jumlah Total	232	50	-	13	169	-
Modal Capital	46	-	-	-	46	-
Operasi Operation	186	50	-	13	123	-

Sumber: Berdasarkan kepada Laporan Penyiasatan Perbelanjaan Perlindungan Alam Sekitar, Malaysia, 2020

Source: Based on Report on the Survey of Environmental Protection Expenditure, Malaysia, 2020

LAMPIRAN

APPENDICES

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

Framework for the Development of Environment Statistics (FDES) dan hubung kait dengan rangka kerja Daya Penggerak-Tekanan-Keadaan-Impak-Respon (DPSIR)

The FDES and its relationship with the Driving Force-Pressure-State-Impact-Response (DPSIR) framework

Daya Penggerak: Sosio-ekonomi dan sosio-kultur yang memacu aktiviti manusia bagi meningkatkan atau mengurangkan tekanan terhadap alam sekitar

Driving Force: *The socioeconomic and sociocultural forces driving human activities, which increase or mitigate pressures on the environment*

Tekanan: Tekanan aktiviti manusia kepada alam sekitar
Pressure: *The stresses that human activities place in the environment*

Keadaan: Situasi terkini alam sekitar
State: *The current condition of the environment*

Impak: Kesan degradasi alam sekitar
Impact: *The effects of environmental degradation*

Respon: Tindak balas oleh masyarakat terhadap keadaan alam sekitar
Response: *Responses by society to the environmental situation*

Sumber: *Framework for the Development of Environment Statistics (FDES 2013)*
Source:

Perbandingan nilai IPU dengan tahap pencemaran dan kawalan kesihatan

Comparison of API values with level of pollution and health measures

Indeks Pencemaran Udara (IPU) Air Pollutant Index (API)	Status	Tahap pencemaran Level of pollution	Kawalan kesihatan Health measures
0 – 50	Baik <i>Good</i>	Pencemaran rendah yang tidak ada kesan buruk terhadap kesihatan <i>Low pollution and has no ill-effects on health</i>	Tidak ada sekatan aktiviti bagi semua lapisan orang. Amalkan gaya hidup yang sihat seperti tidak merokok, kerap bersenam dan mengamalkan pemakanan yang sesuai <i>No restriction of activities for all groups of people. To practice healthy lifestyle e.g. not to smoke, exercise regularly and to observe proper nutrition</i>
51 – 100	Sederhana <i>Moderate</i>	Pencemaran sederhana dan tidak ada kesan buruk terhadap kesihatan <i>Moderate pollution and has no ill-effects on health</i>	Tidak ada sekatan aktiviti bagi semua lapisan orang. Amalkan gaya hidup yang sihat seperti tidak merokok, kerap bersenam dan mengamalkan pemakanan yang sesuai <i>No restriction of activities for all groups of people. To practice healthy lifestyle e.g. not to smoke, exercise regularly and to observe proper nutrition</i>
101 – 200	Tidak Sihat <i>Unhealthy</i>	Tanda-tanda sederhana yang menyebabkan bertambah teruk di kalangan orang berisiko tinggi, iaitu mereka yang menghidap sakit jantung dan paru-paru <i>Mild aggravation of symptoms among high risk persons, i.e. those with heart or lung disease</i>	Sekatan aktiviti kegiatan luar terhadap bagi orang yang berisiko tinggi. Penduduk amnya perlu mengurangkan aktiviti yang lasak <i>Restriction of outdoor activities for high risk persons. The population should reduce vigorous outdoor activity</i>
201 – 300	Sangat Tidak Sihat <i>Very Unhealthy</i>	Tanda-tanda ketara yang menyebabkan bertambah teruk dan toleransi senaman rendah di kalangan orang yang mengidap sakit jantung atau paru-paru <i>Significant aggravation of symptoms and decreased exercise tolerance in person with heart or lung disease</i>	Warga tua dan orang yang menghidap penyakit jantung atau paru-paru dilarang keluar dan kurangkan aktiviti fizikal. Penduduk amnya mesti mengelakkan dari aktiviti luar yang lasak. Sesiapa yang menghadapi masalah kesihatan perlu merujuk kepada doktor <i>Elderly and persons with known heart or lung disease should stay indoors and reduce physical activity. Population should avoid vigorous outdoor activity. Those with any health problems to consult a doctor</i>
301 – 500	Berbahaya <i>Hazardous</i>	Tanda-tanda yang menyebabkan bertambah teruk dan membahayakan kesihatan <i>Severe aggravation of symptoms and endangers health</i>	Warga tua dan orang yang menghidap penyakit jantung atau paru-paru dilarang keluar dan kurangkan aktiviti lasak. Penduduk amnya mesti menghindari aktiviti luar yang lasak <i>Elderly and persons with existing heart or lung disease should stay indoors and reduce physical activity. General population should avoid vigorous outdoor activity</i>
Melebihi 500	Kecemasan	Tanda-tanda yang menyebabkan bertambah teruk dan membahayakan kesihatan	Penduduk amnya dinasihatkan mengikut peraturan oleh Majlis Keselamatan Negara dan sentiasa mengikut pengumuman melalui media massa
Above 500	Emergency	Severe aggravation of symptoms and endangers health	General population are advised to follow the orders of the National Security Council and follow the announcements through the mass media

Sumber: Kementerian Kesihatan Malaysia
Source: Ministry of Health Malaysia

Punca dan kesan bahan pencemar udara kepada manusia dan tumbuhan
Sources and effects of air pollutants on human and plants

Bahan pencemar udara <i>Air pollutant</i>	Punca <i>Source</i>	Kesan kepada kesihatan manusia dan ekologi <i>Human health and ecological effects</i>
Ozon (O ₃) <i>Ozone</i>	Motosikal dua lejang, kenderaan bermotor dan punca-punca industri. <i>Two-stroke motor cycles, motor vehicles and industrial sources.</i>	Manusia/ Human Menjejaskan fungsi pernafasan dan penurunan prestasi atlet yang melakukan senaman lasak dan bahaya penyakit barah kulit <i>Impairment of respiratory function and decreasing performance by some athletes exercising heavily and skin cancer risks</i> Tumbuhan/ Plants Memusnahkan tumbuhan dan mengurangkan pengeluaran tanaman <i>Damage vegetation and reduces crop production</i>
Plumbum (Pb) <i>Lead</i>	Sektor pengangkutan <i>Transport sector</i>	Manusia/ Human Pendedahan yang berlarutan boleh mengakibatkan gangguan sistem saraf <i>Long-term exposure can lead to nervous disorders</i>
Karbon Monoksida (CO) <i>Carbon Monoxide</i>	Sektor pengangkutan <i>Transport sector</i>	Manusia/ Human Menjejaskan mereka yang merokok dan yang menghidap masalah peredaran darah dan anemia <i>Affects smokers and people with circulatory and anaemic problems</i>
Sulfur Dioksida (SO ₂) <i>Sulphur Dioxide</i>	Industri minyak dan gas, pengeluaran tenaga, pembakaran arang, proses industri dan industri berasaskan pembakaran <i>Oil and gas industry, energy production, coal burning, industrial combustion and industrial process</i>	Manusia/ Human Menambahkan derita pesakit yang menghidap asma dan bronkitis <i>Aggravates asthmatic and bronchitis patients</i> Tumbuhan/ Plants Memusnahkan tumbuhan <i>Damages vegetation</i>
Nitrogen Dioksida (NO ₂) <i>Nitrogen Dioxide</i>	Pengangkutan, penjanaan kuasa dan industri berasaskan pembakaran <i>Transport, power generation and industrial combustion</i>	Manusia/ Human Menjejaskan fungsi pernafasan <i>Affects respiratory function</i> Tumbuhan/ Plants Menyekat pertumbuhan tanaman <i>Suppresses vegetation growth</i>
Habuk Halus (PM ₁₀) <i>Particulate Matter</i>	Pembakaran terbuka <i>Open burning</i>	Manusia/ Human Melemahkan fungsi pernafasan <i>Impairs respiratory function</i> Tumbuhan/ Plants Memusnahkan tumbuhan <i>Damages vegetation</i>

Sumber: Kementerian Kesihatan Malaysia
 Source: Ministry of Health Malaysia

Klasifikasi kualiti air berdasarkan Indeks Kualiti Air
Water quality classification based on Water Quality Index

Parameter	Indeks Index		
	Bersih (B) Clean (C)	Sederhana Tercemar (ST) Slightly Polluted (SP)	Tercemar (T) Polluted (P)
Indeks Kualiti Air (IKA) <i>Water Quality Index (WQI)</i>	81 – 100	60 – 80	0 – 59
Keperluan Oksigen Biokimia (BOD ₅) <i>Biochemical Oxygen Demand</i>	91 – 100	80 – 90	0 – 79
Ammoniakal Nitrogen (NH ₃ -N) <i>Ammoniacal Nitrogen</i>	92 – 100	71 – 91	0 – 70
Pepejal Terampai (SS) <i>Suspended Solids</i>	76 – 100	70 – 75	0 – 69

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Klasifikasi Indeks Kualiti Air
Water Quality Index classification

Parameter	Unit	Kelas Class				
		I	II	III	IV	V
Ammoniakal Nitrogen (NH ₃ -N) <i>Ammoniacal Nitrogen</i>	mg/l	< 0.1	0.1 - 0.3	0.3 - 0.9	0.9 - 2.7	> 2.7
Keperluan Oksigen Biokimia (BOD ₅) <i>Biochemical Oxygen Demand</i>	mg/l	< 1	1 - 3	3 - 6	6 - 12	> 12
Keperluan Oksigen Kimia (COD) <i>Chemical Oxygen Demand</i>	mg/l	< 10	10 - 25	25 - 50	50 - 100	> 100
Oksigen Terlarut <i>Dissolved Oxygen</i>	mg/l	> 7	5 - 7	3 - 5	1 - 3	< 1
pH	-	> 7.0	6.0 - 7.0	5.0 - 6.0	< 5.0	< 5.0
Jumlah Pepejal Terampai (SS) <i>Total Suspended Solid</i>	mg/l	< 25	25 - 50	50 - 150	150 - 300	> 300
Indeks Kualiti Air (IKA) <i>Water Quality Index (WQI)</i>		> 92.7	76.5 - 92.7	51.9 - 76.5	31.0 - 51.9	< 31.0

Kelas air dan kegunaan
Water classes and uses

Kelas Class	Kegunaan Uses
Kelas I Class I	Pemuliharaan alam semula jadi <i>Conservation of natural environment</i> Bekalan Air I – Hampir tiada rawatan diperlukan <i>Water Supply I – Practically no treatment necessary</i> Perikanan I – Spesis akuatik yang sangat sensitif <i>Fishery I – Very sensitive aquatic species</i>
Kelas IIA Class IIA	Bekalan Air II – Memerlukan rawatan secara konvensional sahaja <i>Water Supply II – Conventional treatment required</i> Perikanan II – Spesis akuatik yang sensitif <i>Fishery II – Sensitive aquatic species</i>
Kelas IIB Class IIB	Kegunaan rekreasi yang melibatkan persentuhan badan dengan air <i>Recreational use with body contact</i>
Kelas III Class III	Bekalan Air III – Memerlukan rawatan yang ekstensif <i>Water Supply III – Extensive treatment required</i> Perikanan III – Spesis tertentu yang mempunyai nilai ekonomi biasa Bekalan air minum haiwan ternakan <i>Fishery III – Tolerant species with common economic value livestock drinking</i>
Kelas IV Class IV	Pengairan <i>Irrigation</i>
Kelas V Class V	Tiada seperti di atas. <i>None of the above</i>

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Standard dan kriteria kualiti air marin

Marine water quality criteria and standards

Parameter	KELAS 1 CLASS 1	KELAS 2 CLASS 2	KELAS 3 CLASS 3	KELAS E CLASS E
Kegunaan	Pemeliharaan, kawasan dilindungi, Taman Laut	Kehidupan laut, Perikanan, Terumbu Karang, Rekreasi dan Marikultur	Pelabuhan, Lapangan Minyak & Gas	Paya Bakau & Muara Sungai
Uses	<i>Preservation, marine protected areas, Marine Parks</i>	<i>Marine Life, Fisheries, Coral Reefs, Recreational and Mariculture</i>	<i>Ports, Oil & Gas Fields</i>	<i>Mangroves, Estuarine & River-mouth Water</i>
1 Suhu (°C) <i>Temperature</i>		$\leq 2^{\circ}\text{C}$ peningkatan terhadap ambien maksimum $\leq 2^{\circ}\text{C}$ increase over maximum ambient		
2 Oksigen Terlarut (mg/L) <i>Dissolved Oxygen</i>	>80% tepu <i>>80% saturation</i>	5	3	4
3 Jumlah Pepejal Terampai* (mg/L) <i>Total Suspended Solid</i>	25 mg/L atau $\leq 10\%$ peningkatan dalam purata bermusim, yang mana lebih rendah <i>25 mg/L or $\leq 10\%$ increase in seasonal average, whichever is lower</i>	50 mg/L (25 mg/L) atau $\leq 10\%$ peningkatan dalam purata bermusim, yang mana lebih rendah <i>50mg/L (25 mg/L) or $\leq 10\%$ increase in seasonal average, whichever is lower</i>	100 mg/L atau $\leq 10\%$ peningkatan dalam purata bermusim, yang mana lebih rendah <i>100 mg/L or $\leq 10\%$ increase in seasonal average, whichever is lower</i>	100 mg/L atau $\leq 30\%$ peningkatan dalam purata bermusim, yang mana lebih rendah <i>100 mg/L or $\leq 30\%$ increase in seasonal average, whichever is lower</i>
4 Minyak dan Geris (mg/L) <i>Oil and Grease</i>	0.01	0.14	5	0.14
5 Raksa*($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Mercury</i>	0.04	0.16 (0.04)	50	0.5
6 Kadmium*($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Cadmium</i>	0.5	2 (3)	10	2
7 Kromium (VI) ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Chromium</i>	5	10	48	10
8 Kuprum ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Copper</i>	1.3	2.9	10	2.9
9 Arsenik (III)* ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Arsenic</i>	3	20(3)	50	20(3)
10 Plumbum($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Lead</i>	4.4	8.5	50	8.5
11 Zink ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Zinc</i>	15	50	100	50
12 Sianida($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Cyanide</i>	2	7	20	7
13 Ammonia (tidak terion) ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Ammonia (unionized)</i>	35	70	320	70
14 Nitrit(NO_2) ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Nitrite (NO₂)</i>	10	55	1,000	55
15 Nitrat(NO_3) ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Nitrate (NO₃)</i>	10	60	1,000	60
16 Fosfat($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Phosphate</i>	5	75	670	75
17 Fenol ($\mu\text{g}/\text{L}$) <i>Phenol</i>	1	10	100	10
18 Tributyltin (TBT) ($\mu\text{g}/\text{L}$)	0.001	0.01	0.05	0.01
19 Faecal Coliform	70 faecal coliform 100mL^{-1}	70 faecal coliform 100mL^{-1} & (70 faecal coliform 100mL^{-1})	200 faecal coliform 100mL^{-1}	100 faecal coliform 100mL^{-1} & (70 faecal coliform 100mL^{-1})
20 Polycyclic Aromatic Hydrocarbon (PAHs) $\mu\text{g}/\text{L}$	100	200	1,000	1,000

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Source: Department of Environment

*Nilai Standard dan Kriteria Kualiti Air Marin (SKKAM) dalam kurungan digunakan untuk kawasan air marin yang menjadi sumber makanan laut
Marine Water Quality Criteria and Standard (MWQCS) in parentheses are for coastal and marine water areas where seafood for human consumption is applicable

Status kualiti air bagi lembangan sungai Bersih yang diawasi, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Water quality status for monitored Clean river basins, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

Negeri State	Lembangan Sungai River Basin	Sungai River	Bilangan Stesen Number of Stations	2019		2020		
				IKA WQI	Kategori Category	Kelas Class	IKA WQI	Kategori Category
Selangor/ W.P. KL	Sg. Klang	Sg. Rumput	1	91	B/C	II	92	B/C
		Sg. Anak Air Batu	1	72	ST/SP	III	81	B/C
		Sg. Rasau	1	74	ST/SP	III	83	B/C
		Sg. Semelah	1	80	B/C	II	83	B/C
Selangor/ Putrajaya/ Negeri Sembilan	Sg. Langat	Sg. Anak Chuau	1	83	B/C	II	89	B/C
		Sg. Rinching	2	85	B/C	II	88	B/C
		Sg. Chuau	2	87	B/C	II	91	B/C
		Sg. Beranang	1	76	ST/SP	III	82	B/C
		Sg. Jijan	1	78	ST/SP	II	85	B/C
		Sg. Semenyih	3	77	ST/SP	II	83	B/C

Nota:

Notes:

B/C: Bersih/ Clean**ST/SP: Sederhana tercemar/ Slightly polluted****T/P: Tercemar/ Polluted****Sumber: Jabatan Alam Sekitar**

Source: Department of Environment

Status kualiti air bagi lembangan sungai Sederhana Tercemar yang diawasi, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020

Water quality status for monitored Slightly Polluted river basins monitored, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

Negeri State	Lembangan Sungai River Basin	Sungai River	Bilangan Stesen Number of Stations	2019		2020		
				IKA WQI	Kategori Category	Kelas Class	IKA WQI	Kategori Category
Selangor/ Putrajaya/ Negeri Sembilan	Sg. Langat	Sg. Batang Benar	1	67	ST/SP	III	74	ST/SP
		Sg. Batang Labu	8	72	ST/SP	III	79	ST/SP
		Sg. Buan	1	76	ST/SP	III	80	ST/SP
		Sg. Limau Manis	1	74	ST/SP	III	71	ST/SP
		Sg. Sering	1	60	ST/SP	III	69	ST/SP
		Sg. Pajam	2	63	ST/SP	III	73	ST/SP
		Sg. Batang Nilai	2	72	ST/SP	III	78	ST/SP
		Sg. Langat	9	72	ST/SP	III	77	ST/SP
		Sg. Balak	1	56	T/P	III	71	ST/SP
		Sg. Batu	5	70	ST/SP	III	68	ST/SP
Selangor/ WPKL	Sg. Klang	Sg. Bunos	3	67	ST/SP	III	70	ST/SP
		Sg. Penchala	3	64	ST/SP	III	60	ST/SP
		Sg. Pusu	1	67	ST/SP	III	71	ST/SP
		Sg. Keroh	3	60	ST/SP	III	64	ST/SP
		Sg. Gombak	5	63	ST/SP	III	73	ST/SP
		Sg. Damansara	5	62	ST/SP	III	65	ST/SP
		Sg. Jinjang	4	66	ST/SP	III	64	ST/SP
		Sg. Ampang	2	60	ST/SP	III	64	ST/SP
		Sg. Belongkong	1	67	ST/SP	III	69	ST/SP
		Sg. Klang	13	58	T/P	III	61	ST/SP
		Sg. Kuyoh	2	51	T/P	IV	62	ST/SP
		Sg. Toba	1	59	T/P	III	61	ST/SP
		Sg. Untut	1	54	T/P	III	64	ST/SP

Nota:

Notes:

B/C: Bersih/ Clean

ST/SP: Sederhana tercemar/ Slightly polluted

T/P: Tercemar/ Polluted

Sumber: Jabatan Alam Sekitar

Source: Department of Environment

Status kualiti air bagi lembangan sungai Tercemar yang diawasi, Wilayah Persekutuan, 2019 dan 2020
Water quality status for monitored Polluted river basins, Wilayah Persekutuan, 2019 and 2020

Negeri State	Lembangan Sungai River Basin	Sungai River	Bilangan Stesen Number of Stations	2019			2020		
				IKA WQI	Kategori Category	Kelas Class	IKA WQI	Kategori Category	Kelas Class
Selangor/ W.P. KL	Sg. Klang	Sg. Air Busuk	1	59	T/P	III	41	T/P	IV
		Sg. Kerayong	4	54	T/P	III	58	T/P	III

Nota:
Notes:

B/C: Bersih/ *Clean*

ST/SP: Sederhana tercemar/ *Slightly polluted*

T/P: Tercemar/ *Polluted*

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Status kualiti air marin di kawasan pesisiran pantai, Wilayah Persekutuan, 2018-2020
Marine water quality status for coastal, Wilayah Persekutuan, 2018-2020

Negeri State	Kawasan Area	Nilai IKAM MWQI Value			Kategori Category (2020)
		2018	2019	2020	
W.P. Labuan	Pulau Papan	92	68	62	Sederhana/ Moderate
	Kiamsam	93	64	68	Sederhana/ Moderate
	Sungai Pagar	92	83	61	Sederhana/ Moderate
	Layang-Layangan	92	82	69	Sederhana/ Moderate
	Tanjung Aru	91	59	58	Sederhana/ Moderate

Nota>Note:

* **Stesen baru**
New station

** **Stesen tutup**
Station closed

- **Tiada data**
No data

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
Source: Department of Environment

Status kualiti air marin di kawasan pulau, Wilayah Persekutuan, 2018-2020

Marine water quality status for island, Wilayah Persekutuan, 2018-2020

Negeri State	Kawasan Area	Nilai IKAM MWQI Value			Kategori Category (2020)
		2018	2019	2020	
W.P. Labuan	Kuraman	93	88	67	Sederhana/ Moderate
	Rusukan Besar	93	88	59	Sederhana/ Moderate
	Rusukan Kecil	90	90	69	Sederhana/ Moderate
	Pohon Batu	92	86	59	Sederhana/ Moderate
	Water Front	92	61	67	Sederhana/ Moderate
	Lubuk Temiang	92	67	59	Sederhana/ Moderate
	Ranca-Ranca	92	90	64	Sederhana/ Moderate

Sumber: Jabatan Alam Sekitar
 Source: Department of Environment

Nota/Note:

* **Stesen baru**
New station

** **Stesen tutup**
Station closed

- **Tiada data**
No data

NOTA DAN SIMBOL
NOTES AND SYMBOLS

-	tiada/kosong/tiada kes <i>nil/blank/no cases</i>
..	tidak diperoleh <i>not available</i>
n.a.	tidak berkenaan <i>not applicable</i>
Def.	nilai defektif <i>defective value</i>
0.0	kurang daripada setengah unit terkecil yang ditunjukkan <i>less than half the smallest unit shown</i>
r	pindaan <i>revised</i>
e	anggaran <i>estimate</i>
p	awalan <i>preliminary</i>
i.e.	iaitu <i>that is</i>
PM	Habuk Halus <i>Particulate Matter</i>
CO	Karbon Monoksida <i>Carbon Monoxide</i>
NO ₂	Nitrogen Dioksida <i>Nitrogen Dioxide</i>
O ₃	Ozon <i>Ground Level Ozone</i>
SO ₂	Sulfur Dioksida <i>Sulphur Dioxide</i>
µg/m ³	mikrogram setiap meter padu <i>microgram per cubic metre</i>
ppm	bahagian setiap juta <i>parts per million</i>
ppb	bahagian setiap bilion <i>parts per billion</i>
km ²	kilometer persegi <i>square kilometres</i>
mg/l	miligram setiap liter <i>milligram per litres</i>
JKPS MMscf	juta kaki padu standard <i>million standard cubic feet</i>

bil. no.	bilangan <i>number</i>
max.	maksimum <i>maximum</i>
min.	minimum
RM	Ringgit Malaysia
FDES	Rangka Kerja untuk Pembangunan Perangkaan Alam Sekitar <i>Framework for the Development of Environment Statistics</i>
KETSA	Kementerian Tenaga dan Sumber Asli <i>Ministry of Energy and Natural Resources</i>
ILP	Institut Latihan Perindustrian <i>Industrial Training Institute</i>
IPD	Ibu Pejabat Polis Daerah
LPG	Gas Asli cecair <i>Liquefied Petroleum Gas</i>
MPOB	Lembaga Minyak Sawit Malaysia <i>Malaysian Palm Oil Board</i>
PERHILITAN DWNP	Jabatan Perlindungan Hidupan Liar dan Taman Negara <i>Department of Wildlife and National Parks</i>
UPE EPU	Unit Perancang Ekonomi <i>Economic Planning Unit</i>
UNEP	Program Alam Sekitar Bangsa-Bangsa Bersatu <i>United Nations Environment Programme</i>
USM	Universiti Sains Malaysia
W.P.	Wilayah Persekutuan

NOTA
NOTE

- Pembundaran:
Rounding: Jumlah bagi komponen mungkin berbeza dengan jumlah besar dalam jadual penerbitan disebabkan oleh pembundaran angka
The sum of components may not add up to the totals in the tables presented in this publication due to rounding

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

GLOSARI

GLOSSARY

Muka surat ini sengaja dibiarkan kosong
This page is deliberately left blank

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
A			
Air payau	Air yang mengandungi garam yang mana kepekatan garamnya kurang daripada kepekatan garam dalam air laut. Kepekatan jumlah garam yang terlarut biasanya dalam lingkungan 1,000-10,000 miligram per liter (mg/l).	Brackish water	Water containing salts at a concentration significantly lower than that of sea water. The concentration of total dissolved salts is usually in the range of 1,000-10,000 milligrams per litre (mg/l).
Air tawar	Air bersih semula jadi yang mengandungi kurang kepekatan garam. Pada amnya ia sesuai untuk pengeluaran dan dirawat supaya menjadi air bersih yang sesuai untuk minum.	Freshwater	Naturally occurring water having a low concentration of salts. It is generally accepted as suitable for abstraction and treatment to produce potable water.
Aktiviti perlindungan alam sekitar	Tujuan utama adalah pencegahan, pengurangan dan penghapusan pencemaran dan lain-lain bentuk degradasi alam sekitar.	Environmental protection activities	Primary purpose is the prevention, reduction and elimination of pollution and other forms of degradation of the environment.
Ammoniakal Nitrogen ($\text{NH}_3\text{-N}$)	Komponen nitrogen yang digunakan sebagai penunjuk untuk menentukan pencemaran oleh kumbahan. Ia terhasil daripada aktiviti mikrobiologi dan biasanya wujud di dalam air permukaan dan air bawah tanah. Sumber utama bagi bahan pencemar $\text{NH}_3\text{-N}$ adalah kumbahan domestik dan ladang ternakan.	Ammoniacal Nitrogen	A component of nitrogen which is adopted as an indicator to determine pollution by sewage. It is formed from microbiology activity and usually exists inside surface water and groundwater. The main sources of $\text{NH}_3\text{-N}$ were domestic sewage and livestock farming.
Akuakultur	Akuakultur ialah proses pengeluaran yang melibatkan pengkulturan (termasuk tuaian) organisme aquatik (ikan, moluska, krustasia, tumbuhan) dengan menggunakan teknik yang direka bentuk untuk meningkatkan pengeluaran organisme tersebut melebihi kapasiti persekitaran semula jadinya.	Aquaculture	Aquaculture refer to the production process involving the culturing or farming (including harvesting) of aquatic organisms (fish, molluscs, crustaceans, plant) using techniques designed to increase the production of the organism beyond the natural capacity of the environment.
Atmosfera	Jisim udara yang mengelilingi bumi yang sebahagian besarnya terdiri daripada oksigen dan nitrogen.	Atmosphere	Mass of air surrounding the earth, composed largely of oxygen and nitrogen.
B			
Bahan pencemar udara	Bahan yang terkandung di dalam udara pada kepekatan yang cukup tinggi, boleh memudaratkan kesihatan manusia, haiwan, tanaman dan harta benda. Pencemar udara adalah termasuk bahan yang hampir kepada bentuk asal atau kandungan tiruan yang wujud terapung di udara. Ia boleh terdiri daripada pepejal, titisan cecair atau gas atau gabungan kesemuanya.	Air pollutants	Substances in air that could, at high enough concentrations, harm human beings, animals, vegetation or material. Air pollutants may thus include forms of matter of almost any natural or artificial composition capable of being airborne. They may consist of solid particles, liquid droplets or gases or combination of these forms.

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Bahan pencemar	Bahan yang terdapat dalam kepekatan yang boleh membahayakan organisma (manusia, tumbuhan dan haiwan) atau melebihi standard kualiti alam sekitar. Istilah ini sering digunakan seiring dengan pencemar.	Pollutant	<i>Substance that is present in concentration that may harm organisms (humans, plants and animals) or exceed an environmental quality standard. The term is frequently used synonymously with contaminant.</i>
Banjir	Kuantiti air yang melimpah keluar dari tebing sungai, tasik atau sistem perparitan sedia ada yang disebabkan oleh curahan hujan yang lebat, air laut pasang dan halangan pada sistem saliran.	Flood	<i>A body of water, rising, swelling and overflowing land not usually thus covered. It is also, overflowing of the bank of a stream, lake or drainage system of water onto adjacent land due to storm tidal action and channel obstruction.</i>
Bencana	Bencana merupakan peristiwa luar jangka dan berlaku secara tiba-tiba yang boleh menyebabkan kerosakan, kemusnahan dan penderitaan manusia. Bencana sering digambarkan sebagai kesan daripada pendedahan kepada peristiwa melampau dan boleh dikelaskan sebagai semula jadi dan teknologi bergantung kepada punca.	Disasters	<i>Disasters are unforeseen and often sudden events that cause great damage, destruction and human suffering. A disaster is often described as a result of exposure to the extreme event and can be both natural and technological depending on their cause.</i>
Bencana teknologi	Mungkin disebabkan oleh niat, kecuaian atau kesilapan manusia, atau daripada aplikasi teknologi yang rosak atau gagal. Tiga jenis bencana teknologi: kemalangan industri, kemalangan pengangkutan dan pelbagai kemalangan.	Technological disasters	<i>May arise as a result of human intent, negligence or error, or from faulty or failed technological applications. Three types of technological disasters: industrial accidents, transport accidents and miscellaneous accidents.</i>
Buangan terjadual	Merupakan buangan toksik dan berbahaya yang dihasilkan oleh industri, pertanian, bengkel, kontraktor buangan terjadual, aktiviti domestik dan buangan klinikal dari hospital. Kategori sisa adalah yang tersenarai dalam Jadual Pertama Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Buangan Terjadual) 2005.	Scheduled waste	<i>Defined as toxic waste and hazardous generated by industries, agriculture, workshop, scheduled waste contractors, domestic activities and clinical wastes from hospitals. The waste category listed in the First Schedule Environmental Quality Regulation (Scheduled Waste) 2005.</i>
D			
Rangka Kerja Driving Force-Pressure-State-Impact-Response (DPSIR)	Rangka analitikal yang berdasarkan hubungan di antara komponen D-P-S-I-R.	Driving Force-Pressure-State-Impact-Response (DPSIR) framework	<i>An analytical framework that is based on the causal relationship between its D-P-S-I-R components.</i>
Demam denggi	Penyakit jangkitan virus yang merebak melalui gigitan nyamuk Aedes aegypti yang telah dijangkiti.	Dengue fever	<i>A type of viral infection that spreads through infected Aedes aegypti mosquito bites.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Disentri	Disentri adalah cirit-birit akut yang mengandungi darah di dalam najis. Disentri kebanyakannya disebabkan oleh spesies <i>Shigella</i> (<i>disentri bacillary</i>) atau <i>Entamoeba histolytica</i> (<i>disentri amoebic</i>).	Dysentery	<i>Dysentery is acute diarrhoea with visible blood in the stool. Dysentery is most often caused by <i>Shigella</i> species (bacillary dysentery) or <i>Entamoeba histolytica</i> (amoebic dysentery).</i>
F			
Fauna	Semua kehidupan haiwan.	Fauna	<i>All animal life.</i>
Flora	Semua kehidupan tumbuhan.	Flora	<i>All plant life.</i>
H			
Habuk Halus (PM)	Partikel pepejal atau titisan cecair dalam udara atau pelepasan yang saiznya 0.01-100µm, contohnya habuk, asap, wasap, semburan dan kabut.	Particulate Matter (PM)	<i>Solid particles or liquid droplets in the air or emission 0.01-100µm size, eg: dust, smoke, fume, spray and mist.</i>
Habuk Halus (PM₁₀)	Partikel terampai berukuran kurang daripada diameter 10 mikron. PM ₁₀ boleh berbentuk pepejal atau cecair dan ia termasuk aerosol, debu, asap dan debunga. Partikel ini berpunca daripada stesen janakuasa, proses industri dan aktiviti pembakaran terbuka.	Particulate Matter (PM₁₀)	<i>Respirable particles of less than 10 micron in diameter. PM₁₀ can be in solid or liquid form and it includes aerosol, dust, smoke and pollen. These particles originate from power plants, industrial processes and open burning activities.</i>
Halaju angin	Suatu kuantiti vektor di mana ia mempunyai magnitud dan arah. Magnitud halaju angin dipanggil laju angin manakala arah angin merujuk dari mana angin bertiup.	Wind velocity	<i>A quantity of vectors in which it has magnitude and direction. The magnitude of the wind velocity is called the wind speed while the wind direction refers to where the wind blows.</i>
Hakisan	Proses penghausan permukaan fizikal. Biasanya dikaitkan dengan kehilangan tanah disebabkan air, salji atau angin. Hakisan berlaku secara semula jadi dan menyebabkan bertambah buruk akibat pembersihan tanah yang berkaitan dengan aktiviti manusia seperti pertanian, perumahan atau perindustrian.	Erosion	<i>Wearing away and transport of the soil by wind or running water, glaciers or waves. Erosion occurs naturally but is often intensified by human land-clearing activities related to farming, residential or industrial development.</i>
Hutan	Tanah merangkumi lebih daripada 0.5 hektar dengan ketinggian pokok lebih daripada 5 meter dan penutup kanopi lebih daripada 10 peratus, atau pokok yang dapat mencapai ambang <i>in situ</i> . Ia tidak termasuk tanah yang didominasi oleh penggunaan tanah pertanian atau bandar.	Forest	<i>Land spanning more than 0.5 hectares with tree higher than 5 metres and a canopy cover of more than 10 per cent, or trees able to reach these thresholds <i>in situ</i>. It does not include land that is predominantly under agricultural or urban land use.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Hutan bandar	Menanam, memelihara dan mengurus pokok di kawasan awam seperti taman rekreasi, taman permainan dan kawasan lapang termasuk sepanjang lebuh raya.	Urban forest	<i>Planting, protecting and managing trees in public areas such as recreational parks, playgrounds and open spaces includes the route along the highway.</i>
Hutan Simpanan Kekal (HSK)	Mana-mana tanah (tanah berhutan dan tidak berhutan) yang diwartakan atau disifatkan sebagai HSK untuk tujuan perhutanan di bawah Seksyen 7, 8 dan 9 Akta Perhutanan Negara.	Permanent Reserved Forest (PRF)	<i>Any land (forested and non-forested land) that has been enacted or deemed PRF for forestry purposes under Sections 7, 8 and 9, the National Forestry Act.</i>
I			
Indeks Kualiti Air	Purata pemberat bagi kepekatan ambien bahan pencemar terpilih biasanya berkait kepada pengelasan kualiti air.	Water Quality Index	<i>Weighted average of selected ambient concentrations of pollutants usually linked to water quality classes.</i>
Indeks Pencemaran Udara (IPU)	Satu indikator yang dicipta berdasarkan kepada penilaian saintifik bagi memaklumkan dengan cara yang mudah difahami kehadiran pencemaran udara dan impaknya terhadap kesihatan manusia. Nilai IPU dikira berdasarkan kepekatan purata setiap pencemar udara iaitu SO ₂ , NO ₂ , CO, O ₃ dan PM ₁₀ . Pencemar udara yang dominan dengan kepekatan tertinggi diambil kira sebagai pencemar yang akan menentukan nilai IPU. Pada lazimnya, kepekatan (PM ₁₀) adalah yang tertinggi berbanding dengan pencemar yang lain dan ini menentukan bacaan IPU.	Air Pollutant Index (API)	<i>An indicator which is created based on scientific assessment to provide user friendly information about the presence of air pollution and its impact on human health. API value is calculated based on the average concentration of each air pollutant SO₂, NO₂, CO, O₃ and PM₁₀. Dominant of air pollutant with the highest concentrations of pollutants are accounted for as that will determine the value of the API. In general, concentrations of PM₁₀ are the highest compared to other concentrations and this determines the API readings.</i>
Indeks UV Suria (UVI)	Menerangkan tentang sinaran UV di permukaan Bumi. Nilai indeks tersebut mempunyai julat dari sifar ke atas – semakin tinggi nilai indeks, semakin besar potensi berlaku kerosakan pada kulit dan mata dan semakin cepat kesan tersebut boleh berlaku.	Solar UV Index (UVI)	<i>Describes the UV rays on the Earth's surface. The value of the index has a range from zero upwards - the higher the value of the index, the greater the potential for damage to the skin and eyes and the faster the effect can occur.</i>
Insinerator	Relau untuk membakar bahan buangan di bawah keadaan terkawal.	Incinerator	<i>Furnace for burning wastes under controlled conditions.</i>
K			
Kadar mortaliti bayi	Nisbah bilangan kematian bayi di bawah umur 1 tahun dalam sesuatu tahun kepada jumlah bilangan kelahiran hidup dalam tahun itu (bagi setiap seribu kelahiran hidup).	Infant mortality rate	<i>The ratio number of deaths of infants under 1 year of age in a given year to the total number of live births in that year (per thousand live births).</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Kawasan tadahan	Kawasan di mana hujan mengalir ke dalam sungai, tasik, atau takungan.	Catchment area	<i>The area from which rainfall flows into a river, lake, or reservoir.</i>
Kapasiti pengeluaran	Keupayaan pengeluaran air bagi loji yang beroperasi sepenuhnya dalam tahun berkenaan. Kapasiti pengeluaran berbeza setiap tahun tertakluk kepada reka bentuk loji.	Production capacity	<i>The ability to produce water by fully operated plants in the respective year. The production capacity varies every year according to the design of the plants.</i>
Karbon Monoksida	Tidak berwarna, tidak berbau dan gas beracun yang dihasilkan oleh pembakaran bahan api dan fosil yang tidak lengkap.	Carbon Monoxide	<i>Colourless, odourless and poisonous gas produced by incomplete fossil fuel combustion.</i>
Kawasan bandar	Kawasan yang diwartakan serta kawasan tepubina yang bersempadan dengannya dan gabungan kedua-dua kawasan ini mempunyai penduduk seramai 10,000 atau lebih. Kawasan tepubina didefinisikan sebagai kawasan yang terletak bersebelahan kawasan yang diwartakan dan mempunyai sekurang-kurangnya 60 peratus (berumur 15 tahun dan lebih) yang terlibat dalam aktiviti bukan Pertanian.	Urban area	<i>Gazetted areas with their adjoining built-up areas which had a combined population of 10,000 or more. Built-up areas were defined as more. Built-up areas were defined as areas contiguous to a gazetted area and had at least 60 per cent of their population (aged 15 years and over) engaged in non-agricultural activities.</i>
Kawasan perlindungan/simpanan	Kawasan tanah dan/atau laut khususnya bagi perlindungan dan pemuliharaan kepelbagaiannya biologi, yang berkaitan dengan sumber semula jadi dan diurus melalui perundangan ataupun cara lain yang berkesan. Definisi ini diadaptasi daripada <i>The International Union for Conservation of Nature</i> (IUCN).	Protected/preserved area	<i>An area of land and/or sea especially dedicated to the protection and maintenance of biological diversity and of natural and associated cultural resources and managed through legal or other effective means. This definition is adopted by The International Union for Conservation of Nature (IUCN).</i>
Kemalangan jalan raya	Kemalangan atau kejadian yang mana kerosakan berlaku ke atas mana-mana orang, harta, kenderaan, struktur atau haiwan dan berlaku di mana-mana jalan awam termasuklah jambatan, terowong, hentian sebelah, jalan bertingkat, jejambat, plaza tol dan sebagainya.	Road traffic crash	<i>Accidents or occurrences whereby damage or injury is caused to any person, property, vehicle, structure or animal and occurs in any public road including bridge, tunnels, lay-by, interchanges, overpasses, toll plazas and so on.</i>
Kelajuan angin permukaan	Merujuk kepada laju angin pada ketinggian piawai 10m di atas tanah.	Surface wind speed	<i>Refers to the wind speed at a standard altitude of 10m above ground.</i>
Kepadatan penduduk	Jumlah bilangan penduduk setiap unit per segi di kawasan muka bumi.	Population density	<i>Total number of inhabitants per square unit of surface area.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Kepelbagaian biologi	Kepelbagaian biologi bermaksud variasi di antara organisma hidup daripada pelbagai sumber termasuk daratan, marin serta ekosistem akuatik lain; ia termasuklah kepelbagaian di dalam peringkat genetik, spesies dan ekosistem. Definisi ini diadaptasi daripada <i>United Nations Convention on Biological Diversity</i> .	Biological diversity	<i>Biological diversity means the variability among living organisms from various sources including terrestrial, marine and other aquatic ecosystems; this includes diversity at the genetic, species and ecosystem level. This definition is adopted by the United Nations Convention on Biological Diversity.</i>
Keperluan Oksigen Biokimia (BOD₅)	Ukuran jumlah oksigen terlarut yang diperlukan oleh organisma untuk mengurai bahan organik yang terdapat di dalam air. Biasanya bacaan diambil dalam tempoh 5 hari.	Biochemical Oxygen Demand (BOD₅)	<i>Dissolved oxygen required by organisms for the aerobic decomposition of organic matter present in water. This measurement is usually taken within 5 days.</i>
Keperluan Oksigen Kimia (COD)	Indeks pencemaran air yang digunakan sebagai ukuran kepekatan jisim oksigen yang diperlukan untuk mengurai bahan organik dan bukan organik.	Chemical Oxygen Demand (COD)	<i>Index of water pollution measuring the mass concentration of oxygen consumed by the chemical breakdown of organic and inorganic matter.</i>
Kolera	Penyakit usus pada umumnya disebabkan oleh pencemaran najis daripada air dan makanan.	Cholera	<i>Intestinal disease generally caused by faecal contamination of water and food.</i>
Kuasa hidro	Tenaga primer yang disimpulkan tersedia untuk pengeluaran elektrik dan ditunjukkan dari segi konvensional setara dengan bahan api fosil menggunakan kecekapan purata penukaran haba untuk tahun tersebut.	Hydropower	<i>Is the inferred primary energy available for electricity production and is shown in terms of conventional fossil fuel equivalent using the average thermal efficiency of conversion for the year.</i>
Kutipan biji benih	Biji benih pokok hutan yang dikutip secara terus dari atas pokok.	Seeds collections	<i>Seeds of forest trees collected directly from the tree.</i>
L			
Ladang hutan	Kawasan yang ditanam dengan pokok atau tumbuh-tumbuhan hutan, sama ada daripada spesies tempatan atau dagang, dengan kaedah tanaman secara terbuka yang luasnya tidak kurang daripada 50ha. Ladang hutan boleh merangkumi kawasan yang terletak di dalam atau di luar HSK.	Forest plantation	<i>Area planted with trees or forest plants, whether from local or foreign species, the method of cultivation as wide open no less than 50 ha. Forest plantations can include areas that are located within or outside the PRF.</i>
Latar belakang	Stesen yang tidak terpengaruh dengan faktor-faktor pencemaran udara dari industri dan kenderaan bermotor. Stesen ini biasanya ditempatkan di kawasan yang jauh dari punca pencemar dan dijadikan bacaan rujukan bagi kategori stesen yang lain.	Background	<i>Stations that is not affected by air pollution factors from industry and motor vehicles. The station is usually located in a remote area of interest and is a reference point for other categories of stations.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Logam berat	Logam bertoksik yang digunakan dalam proses industri, sebagai contoh, arsenik, kadmium, kromium, tembaga, plumbum, raksa, nikel dan zink. Ia boleh merosakkan kehidupan tumbuhan dan haiwan pada kepekatan yang rendah dan cenderung untuk berkumpul dalam rantai makanan.	Heavy metals	<i>Potentially toxic metals used in industrial processes, for example, arsenic, cadmium, chromium, copper, lead, mercury, nickel and zinc. They may damage plant and animal life at low concentrations and tend to accumulate in the food chain.</i>
M			
Megakepelbaagian	Konsep megakepelbaagian melibatkan anggaran jumlah bilangan semua organisma hidup di dalam ekosistem dan ini bermakna sesuatu kawasan itu mempunyai sekurang-kurangnya 60.0 peratus daripada spesis yang diketahui di dunia. Sebahagian besar daripada kepelbaagian tersebut adalah endemisme dan ini menggambarkan keunikan kawasan tersebut.	Megadiversity	<i>The concept of megadiversity involves an estimate of the total number of all the organisms in an ecosystem and is represented by an area that comprises at least 60.0 per cent of the world's known species. A major part of diversity is endemism as this reflects the uniqueness of an area.</i>
N			
Nilai defektif	Nilai yang diragui atau nilai yang tidak diterima setelah menjalani proses semakan kualiti data.	Defective value	<i>A doubtful value or an unacceptable value after undergoing a data quality review process.</i>
Nilai pH	Ukuran kepada keasidan untuk nilai alkali dalam cecair. Nilai pH di antara lingkungan 0 ke 7 menunjukkan asid, nilai pH di antara lingkungan 7 ke 14 menunjukkan alkali, dan nilai pH 7 menandakan neutral.	pH Value	<i>Measure of the acidity or alkalinity of a liquid. A pH value in the range of 0 to 7 indicates acidity, a pH value in the range of 7 to 14 indicates alkalinity, and a pH value of 7 signifies neutrality.</i>
Nitrogen Dioksida (NO₂)	Nitrogen Dioksida terbentuk di persekitaran udara melalui pengoksidaan Nitrogen Monoksida (NO). Gas bertoksik berwarna merah keperangan ini mempunyai bau yang kuat dan tajam.	Nitrogen Dioxide (NO₂)	<i>Nitrogen Dioxide is formed in the ambient air through the oxidation of Nitrogen Monoxide (NO). This reddish brown toxic gas has a sharp and pungent odour.</i>
O			
Oksigen Terlarut (DO)	Jumlah gas oksigen (O ₂) yang berada dalam air, dikira mengikut kandungannya dalam isi padu air (miligram O ₂ seliter) atau jumlah peratusnya dalam air tenu.	Dissolved Oxygen (DO)	<i>Amount of gaseous oxygen (O₂) actually present in water expressed in terms either of its presence in the volume of water (milligrams of O₂ per litre) or of its share in saturated water (percentage).</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Ozon (O₃)	Gas yang mengeluarkan bau yang tidak menyenangkan, tidak berwarna dan bertoksik yang menyumbang kepada fotokimia asbut (campuran asap dan kabut). O ₃ terbentuk hasil daripada reaksi kimia antara Sebatian Organik Meruap (VOC) dan Nitrogen Oksida (NO _x). Pada lewat tengah hari atau awal petang, lazimnya kepekatan ozon adalah tinggi dan mendominasi bacaan IPU di sesetengah kawasan. Di bawah pengaruh cahaya matahari, NO _x dan VOC yang dilepaskan dari ekzos kenderaan bermotor dan industri ia bertindak balas bagi membentuk ozon di permukaan bumi.	Ground Level Ozone (O₃)	<i>A pungent, colourless and toxic gas that contributes to photochemical smog. O₃ is formed as a result of chemical reaction in the air between Volatile Organic Compounds (VOCs) and Nitrogen Oxide (NO_x). By the late afternoon or early evening, usually O₃ concentration is high and dominating API readings in some areas. Under the sunlight influence, and reaction between NO_x and VOC that released from motor vehicles exhaust and industry which form the O₃ in the earth's surface. Under the influence of sunlight, nitrogen oxide (NO_x) and volatile organic compounds (VOCs) emitted from motor vehicle exhaust and industry reacts to form O₃ in the earth's surface.</i>
P			
Pelepasan	Pembuangan bahan pencemar ke atmosfera dari punca tetap seperti cerobong asap dan lain-lain, kawasan komersial atau perindustrian dan juga berpunca daripada punca bergerak seperti kenderaan bermotor, lokomotif dan pesawat.	Emission	<i>Discharge of pollutants into the atmosphere from stationary sources such as smokestacks, other vents, surface areas of commercial or industrial facilities and mobile sources, for example, motor vehicles, locomotives and aircraft.</i>
Pemantauan kualiti udara	Bacaan standard dan pemerhatian terhadap udara yang diambil secara berterusan atau kerap yang digunakan sebagai peringatan dan kawalan.	Air quality monitoring	<i>Continuous or frequent standardised measurement and observation of the air, often used for warning and control.</i>
Pencemaran marin	Pengenalan langsung atau tidak langsung oleh manusia atau tenaga ke dalam alam sekitar marin (termasuk muara), menghasilkan kemusnahan kepada sumber kehidupan, berbahaya kepada kesihatan hidupan, halangan kepada kegiatan marin termasuk memancing, merosakkan kualiti air laut dan mengurangkan keselesaan.	Marine pollution	<i>Direct or indirect introduction by humans of substances or energy into the marine environment (including estuaries), resulting in harm to living resources, hazards to human health, hindrances to marine activities including fishing, impairment of the quality of sea water and reduction of amenities.</i>
Pencemaran udara	Kandungan sesuatu gas, cecair atau zarah yang terampai di udara ambien yang boleh menjelaskan kehidupan atau memberi kesan negatif kepada manusia, tumbuh-tumbuhan dan haiwan.	Air pollution	<i>Content of a gas, liquid or particles suspended in the ambient air that could affect life or a negative impact on humans, plants and animals.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Penempatan penduduk	Konsep penyatuan yang terdiri daripada (a) komponen fizikal tempat berteduh dan infrastruktur dan (b) perkhidmatan yang mana menyokong penyediaan elemen fizikal. Ini boleh dikatakan seperti perkhidmatan komuniti seperti pendidikan, kesihatan, kebudayaan, kebajikan, rekreasi dan pemakanan.	Human settlements	<i>Integrative concept that comprises (a) physical components of shelter and infrastructure and (b) services to which the physical elements provide support, that is to say, community services such as education, health, culture, welfare, recreation and nutrition.</i>
Pengawasan kualiti air	Bacaan <i>standard</i> dan pemerhatian terhadap air yang diambil secara berterusan atau kerap yang digunakan sebagai peringatan dan kawalan.	Water quality monitoring	<i>Continuous or frequent standardised measurement and observation of the water often used for warning and control.</i>
Penyejatan	Suatu proses yang melibatkan perubahan fasa cecair kepada gas apabila cecair terdedah kepada atmosfera. Dalam meteorologi ia diukur sebagai jumlah sejatan iaitu jumlah air yang disejat daripada tangki sejatan.	Evaporation	<i>A process that involves the phase change of a liquid to a gas when the liquid is exposed to the atmosphere. In meteorology, it is measured as the amount of evaporation i.e. the amount of water evaporated from the evaporation tank.</i>
Penyiasatan migrasi	Mengumpul maklumat responden di tempat kediaman pada dua titik masa (tarikh tertentu), di mana tempoh antaranya genap satu tahun. Pertukaran lokaliti tempat kediaman pada dua titik masa ini dianggap sebagai migrasi. Penduduk yang bertukar lokaliti tempat kediaman serta selalu merentasi sempadan negeri adalah migran antara negeri.	Migration survey	<i>Collects information on respondents' usual place of residence at two specific points of time which are exactly one year apart. Changes in the usual place of residence locality at these two points in time constitute migration. Population that changes its usual place of residence across state boundaries is known as inter-state migrant.</i>
Pepejal Terampai (SS)	Pepejal Terampai (SS) berpunca daripada hakisan tanah dan mendapan daripada pembangunan kawasan tanah tinggi dan pembukaan tanah untuk pembalakan dan perlombongan. Ia akan mengakibatkan peningkatan SS dan perubahan kepada kualiti air di dalam lembangan sungai.	Suspended Solids	<i>Suspended Solids (SS) is caused by soil erosion and sedimentation from the development in highlands and clearance of land for logging and mining. It is resulted in the increase of SS and affects water quality in the river basins.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Perangkaan alam sekitar	Statistik yang menerangkan keadaan dan arah aliran alam sekitar, meliputi media alam sekitar semula jadi (udara/iklim, air, tanah), biota dalam media dan penempatan penduduk. Perangkaan alam sekitar mengukur aktiviti manusia dan kejadian semula jadi yang membawa kesan kepada alam sekitar, kesan daripada aktiviti-aktiviti dan kejadian ini, reaksi masyarakat kepada kesan alam sekitar dan kualiti kesediaan aset semula jadi. Definisi lengkap termasuk petunjuk alam sekitar, indeks dan perakaunan.	Environment statistics	<i>Statistics that describe the state and trends of the environment, covering the media of the natural environment (air/climate, water, land/soil), the biota within the media, and human settlements. Environment statistics are integrative in nature, measuring human activities and natural events that affect the environment, the impacts of these activities and events, social responses to the environmental impacts, and the quality and availability of natural assets. Broad definitions include environmental indicators, indices and accounting.</i>
Perubahan iklim	Istilah yang kerap digunakan merujuk kepada kepanasan sangat berkaitan pelepasan gas rumah kaca hasil kegiatan manusia.	Climate change	<i>Term frequently used in reference to global warming due to greenhouse gas emissions from human activities.</i>
R			
Rangka Kerja Pembangunan Perangkaan Alam Sekitar	Konsep rangka kerja bagi membantu membangunkan, menyelaras dan menguruskan perangkaan alam sekitar dan perangkaan berkaitan dengan sosial ekonomi dan demografi. Ia dibangunkan oleh <i>United Nations Statistics Division</i> dalam tahun 1984, dan ianya berdasarkan kepada prinsip tekanan-tindak balas impak alam sekitar.	Framework for the Development of Environment Statistics (FDES)	<i>Conceptual framework that assists in development, coordination and organisation of environment statistics and related socio-economic and demographic statistics. It was developed by the United Nations Statistics Division in 1984, and is based on stress-response principles of environmental impacts.</i>
S			
Sinaran global	Jumlah sinaran radiasi elektromagnet yang dipancarkan oleh matahari ke permukaan bumi.	Global radiation	<i>The amount of electromagnetic radiation emitted by the sun to the earth's surface.</i>
Sisa	Airan bahan pepejal, cecair dan gas, serta tenaga, yang dibuang, dilepaskan atau dikeluarkan oleh pertubuhan dan isi rumah melalui proses pengeluaran, penggunaan atau pengumpulan.	Residuals	<i>Flows of solid, liquid and gaseous materials, and energy, discarded, discharged or emitted by establishments and households through production, consumption or accumulation processes.</i>
Sistem bekas lombong	Sistem untuk menternak ikan di mana-mana tanah yang pernah (tetapi tidak lagi) diberi atau dikeluarkan pajakan lombong atau sijil lombong di bawah mana-mana undang-undang bertulis mengenai perlombongan.	Ex-mining culture system	<i>System of fish culture on any land in respect of which a mining lease or certificate were once but no longer granted or issued under any written law relating to mining.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Sistem kandang	Sistem yang merupakan suatu kepungan yang dibuat daripada bahan pengadang yang dilekatkan pada tiang yang ditanam ke dasar laut.	Pen culture system	<i>System of fish culture in an enclosure made of any screening material attached to poles staked to the seabed.</i>
Sistem kolam	Sistem ternakan ikan di dalam kolam.	Culture system	<i>System of fish culture in ponds.</i>
Sistem sangkar	Sistem untuk menternak ikan di dalam suatu kepungan yang dibuat daripada apa-apa bahan saringan yang diikat pada struktur yang dilabuhkan pada dasar perairan sungai atau mana-mana tempat di darat.	Cage culture system	<i>System of fish culture in an enclosure on whatever shape or size made of any screening material and attached to floating structures which are anchored to the sea-bed.</i>
Sistem tangki	Sistem ternakan ikan di dalam tangki di atas tanah.	Tank culture system	<i>System of fish culture in tanks on land.</i>
Standard kualiti udara	Kepekatan sesuatu bahan cemar yang dibenarkan dalam atmosfera oleh undang-undang untuk meminimumkan kesan mudarat.	Air quality standards	<i>Levels of air pollutants prescribed by regulations that may not be exceeded during a specified time in a defined area.</i>
Subbandar	Stesen pengawasan kualiti udara yang terletak di kawasan pinggir bandar.	Suburban	<i>Air quality monitoring stations located in the suburban areas.</i>
Sulfur Dioksida (SO₂)	Berat, tajam, gas tidak berwarna terbentuk terutamanya oleh pembakaran bahan api fosil. Ia adalah berbahaya kepada manusia dan tumbuh-tumbuhan dan menyumbang kepada keasidan dalam hujan.	Sulphur Dioxide (SO₂)	<i>Heavy, pungent, colourless gas formed primarily by the combustion of fossil fuels. It is harmful to human beings and vegetation and contributes to the acidity in precipitation.</i>

T

Taman Laut	Kawasan perairan laut yang dizonkan sejauh dua batu nautika dari tikas air surut terendah, kecuali Pulau Kapas di Terengganu, Pulau Kuraman, Pulau Rusukan Besar dan Pulau Rusukan Kecil di W.P. Labuan yang dizonkan sejauh satu batu nautika dari tikas air surut terendah. Taman Laut ditubuhkan untuk melindungi dan memulihara pelbagai habitat dan hidupan marin akuatik.	Marine Park	<i>Sea zoned area for a distance of two nautical miles from the lowest sea level, except in Kapas Island in Terengganu, Kuraman Island, Rusukan Besar Island and Rusukan Kecil Island in W.P. Labuan. These areas are zoned for a distance of one nautical mile from the lowest sea level. Marine Park is established to protect and conserve various habitats and aquatic marine life.</i>
-------------------	---	--------------------	---

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Tanah Bencah-Ramsar	Kawasan yang berpaya, fen, tanah gambut atau berair samada semula jadi atau buatan manusia, kekal atau sementara, mengandungi air yang tidak mengalir, mengalir, air bersih, air tawar atau masin termasuk kawasan perairan laut, di mana dalamannya tidak melebihi enam meter.	Wetland-Ramsar	<i>Areas of marshes, fen, peatland or water, whether natural or artificial, permanent or temporary, with water that is static, flowing, fresh, brackish or salt, including areas of marine water, the depth of which at low tide does not exceed six metres.</i>
Tanah bencah	Kawasan dari lapisan tanah rendah yang mana aras air bumi yang berada atau berhampiran dengan permukaan tanah pada kebanyakan masa. Tanah bencah termasuk semua tanah berpaya, tanah berlumpur, fen dan muara.	Wetland	<i>Area of low-lying land where the water table is at or near the surface most of the time. Wetlands include swamps, bogs, fens, marshes and estuaries.</i>
Tanah berhutan	Tanah yang merangkumi lebih daripada 0.5 hektar dengan pokok-pokok yang lebih tinggi daripada 5 meter dan litusan kanopi melebihi 10%, atau pokok yang mampu untuk mencapai tahap in-situ (FAO 1998; FRA 2000). Ia tidak termasuk tanah di bawah penggunaan tanah pertanian atau bandar (dirian pokok di kawasan pertanian, taman dan sebagainya). Keluasan kawasan berhutan ini dibahagikan kepada Hutan Simpanan Kekal (HSK), Hutan Tanah Kerajaan (HTK), Hutan Hidupan Liar di luar kawasan HSK, lain-lain Rizab Berhutan dan Tanah Berimilik.	Forested land	<i>A land area of more than 0.5 ha. The trees should be able to reach a minimum height of 5 metres with a tree canopy cover of more than 10 per cent. It does not include land under agricultural or urban land use (stand of trees in agricultural areas, parks, etc.). Forested land is divided into permanent forest reserve (PRF), forest land government (FLG), forest wildlife outside the PRF, others forested reserve and alienated land.</i>
Tanaman	Tanaman merujuk kepada tumbuhan atau hasil pertanian yang ditanam untuk makanan atau keperluan ekonomi lain seperti pakaian atau makanan ternakan.	Crops	<i>Crops refer to plants or agricultural produce grown for food or other economic purposes, such as clothes or livestock fodder.</i>
Tanaman buluh	Buluh digunakan secara meluas dalam industri pembuatan perabot, krafangan, bekas barang, tikar, pulpa, kertas, bahan bakar, pembinaan dan peralatan rumah.	Bamboo plantation	<i>Bamboo is a widely used in the furniture manufacturing industry, handicrafts, container products, matting, pulp, paper, fuel, and construction as well as home appliances.</i>
Tanaman mengaya	Merupakan suatu rawatan pemulihan hutan ke atas kawasan hutan miskin dan kawasan lapang yang dilaksanakan ke atas kawasan di dalam HSK yang telah diusahasil bagi membantu meningkatkan isi kandungan hutan tersebut supaya mencapai tahap yang dikehendaki.	Enrichment planting	<i>Forest restoration treatments on poor forest areas and open spaces that are performed on the areas in PRF which has been harvested to help improve the content of the forest to reach the desired level.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
Tanaman rotan	Salah satu hasil hutan bukan kayu utama. Bertujuan untuk meningkatkan stok tumbuhan dalam kawasan HSK yang sesuai bagi memastikan pengeluaran sumber ini secara berkekalan untuk menampung keperluan industri perabot rotan tempatan.	Rattan plantation	<i>One of the main non-timber forest products. The plantation is to increase the stock of this plant in the PRF appropriate to ensure sustainable production of these resources to meet the needs of the local rattan furniture industry.</i>
Tanaman tumbuhan ubatan	Spesies tumbuhan yang mempunyai nilai perubatan dan ditanam secara ladang.	Planting of medicinal plants	<i>Species of plants that have medicinal value and cultivated fields.</i>
Tapak pelupusan	Pemindahan terakhir bahan sisa di dalam atau di atas tanah yang dikawal atau tidak dikawal mengikut cara kebersihan yang berbeza, perlindungan alam sekitar dan keperluan keselamatan yang lain.	Landfill	<i>Final replacement of waste in or on the land in a controlled or uncontrolled way according to different sanitary, environmental protection and other safety requirements.</i>
Tapak pelupusan sanitari	Kaedah untuk melupuskan sisa pepejal di atas tanah tanpa menimbulkan gangguan atau bahaya kepada kesihatan awam dan alam sekitar. Berdasarkan prinsip kejuruteraan, sisa pepejal dihadkan kepada kawasan kecil, dikurangkan kepada jumlah yang lebih kecil dan ditutup dengan lapisan tanah pada penghujung waktu operasi setiap hari, atau pada jangka masa yang lebih kerap mengikut keperluan.	Sanitary landfill	<i>A method of disposing of solid wastes on land without creating nuisances or hazards to public health or the environment. Using the principles of engineering, the solid waste is confined to the smallest practical area, reduced to the smallest practical volume and covered with a layer of earth at the conclusion of each day's operation (daily cover), or at more frequent intervals as may be necessary.</i>
Tapak semaian	Menghasilkan anak benih dan anak pokok untuk digunakan bagi projek-projek penghutanan semula, penyelidikan, perhutanan bandar dan aktiviti landskap.	Nursery	<i>Produce seedlings and saplings to be used for reforestation projects, research, urban forestry and landscape activities.</i>
Tekanan aras laut	Tekanan udara yang diukur berdasarkan jarak ketinggian dari paras purata aras laut (mengikut ICAO Standard Atmosphere).	Sea level pressure	<i>The air pressure measured based on the altitude distance from the mean sea level according to the ICAO Standard Atmosphere.</i>
Tidak diperoleh	Tiada pencerapan dilaksanakan.	Not available	<i>No observations are performed</i>
Topografi	Bentuk fizikal kawasan permukaan, termasuk muka bumi atau ketinggian relatif dan kedudukan bentuk muka bumi buatan manusia dan semula jadi.	Topography	<i>Physical feature of a surface area, including its relief or relative elevations, and the position of human-made and natural features.</i>

TERMA	PENERANGAN	TERMS	EXPLANATIONS
V			
Viral Hepatitis A	Penyakit akut biasanya termasuk demam, dedar, keletihan melampau, anoreksia, loya, jaundis akut dan kuadran atas kanan abdomen dengan pertambahan lebihan alanine aminotransferase melebihi 2.5 kali kadar biasa.	Viral Hepatitis A	<i>Acute illness typically including fever, malaise, extreme fatigue, anorexia, nausea, acute jaundice and right upper quadrant of abdomen tenderness with raised alanine aminotransferase more than 2.5 times normal rate.</i>

**PERTANYAAN BERHUBUNG DENGAN PENERBITANINI BOLEH JUGA DIBUAT DI PEJABAT
PERANGKAAN NEGERI SEPERTI BERIKUT:**

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Johor,
Tingkat 14, Menara Tabung Haji,
Jalan Air Molek,
80000 Johor Bahru, Johor.
Tel. : 07-225 3700
Faks : 07-224 9972
E-mel : jpjohor@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Kedah,
Aras 1, Zon C, Wisma Persekutuan,
Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan,
Bandar Muadzam Shah,
06550 Anak Bukit, Alor Setar, Kedah.
Tel. : 04-700 1240
Faks : 04-733 8412
E-mel : jpkedah@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Kelantan,
Tingkat 8, Bangunan Persekutuan,
Jalan Bayam,
15514 Kota Bharu, Kelantan.
Tel. : 09-741 9449
Faks : 09-748 2142
E-mel : jpkelantan@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Melaka,
Aras 7 & 8, Wisma Persekutuan,
Jalan MITC, Hang Tuah Jaya,
75450, Ayer Keroh,
Melaka.
Tel. : 06-252 2725
Faks : 06-252 2711
E-mel : jpmelaka@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Sembilan,
Tingkat 12, Wisma Persekutuan,
Jalan Dato' Abdul Kadir,
70000 Seremban,
Negeri Sembilan.
Tel. : 06-765 5000
Faks : 06-765 5002
E-mel : jpnsembilan@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Pahang,
Tingkat 7, Bangunan Persekutuan,
Jalan Gambut,
25000 Kuantan, Pahang.
Tel. : 09-516 3931/7
Faks : 09-514 4636
E-mel : jppahang@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Pulau Pinang,
Tingkat 6, Bangunan Persekutuan,
10400 Jalan Anson,
Pulau Pinang.
Tel. : 04-226 6244
Faks : 04-229 9499
E-mel : jppulaupinang@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Perak,
Tingkat 3, Blok A,
Bangunan Persekutuan Ipoh,
Jalan Dato' Seri Ahmad Said (Greentown),
30450 Ipoh, Perak.
Tel. : 05-255 4963
Faks : 05-255 1073
E-mel : jpperak@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Perlis,
Tingkat 1, Bangunan Perodua Kangar,
No. 2C, Persiaran Jubli Perak
01000 Kangar, Perlis.
Tel. : 04-976 7381/9025
Faks : 04-976 8950
E-mel : jpperlis@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Selangor,
Tingkat 9, Bangunan Darul Ehsan,
Jalan Indah, Seksyen 14,
40000 Shah Alam, Selangor.
Tel. : 03-5515 0200
Faks : 03-5518 0408
E-mel : jpselangor@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Terengganu,
Tingkat 9, Wisma Persekutuan,
Jalan Sultan Ismail,
20200 Kuala Terengganu, Terengganu.
Tel. : 09-622 3062
Faks : 09-622 9659
E-mel : jptrg@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Sabah,
Tingkat 1-3, Blok C,
Kompleks Pentadbiran Kerajaan Persekutuan Sabah,
Jalan UMS, Beg Berkunci No. 2046,
88999 Kota Kinabalu, Sabah.
Tel. : 088-484 602
Faks : 088-484 659
E-mel : jpsabah@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia Negeri Sarawak,
Tingkat 7 & 8, Bangunan Tun Datuk Patinggi
Tuanku Haji Bujang, Jalan Simpang Tiga,
93514 Kuching, Sarawak.
Tel. : 082-240 287
Faks : 082-242 609
E-mel : sarawak@dosm.gov.my

Pengarah,
Jabatan Perangkaan Malaysia
Wilayah Persekutuan,
Tingkat 14 & 15, Wisma FGV,
Jalan Raja Laut,
50350 Kuala Lumpur.
Tel. : 03-2267 2400
Faks : 03-2691 0639
E-mel : dosmwp@dosm.gov.my

ENQUIRIES ABOUT THIS PUBLICATION CAN ALSO BE MADE AT THE FOLLOWING STATE STATISTICS OFFICES:

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Johor,
14th Floor, Menara Tabung Haji,
Jalan Air Molek,
80000 Johor Bahru, Johor.
Tel. : 07-225 3700
Fax : 07-224 9972
Email : jpjohor@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Kedah,
1st Floor, Zon C, Wisma Persekutuan,
Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan,
Bandar Muadzam Shah,
06550 Anak Bukit, Alor Setar, Kedah.
Tel. : 04-700 1240
Fax : 04-733 8412
Email : jpkedah@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Kelantan,
8th Floor, Bangunan Persekutuan,
Jalan Bayam,
15514 Kota Bharu, Kelantan.
Tel. : 09-741 9449
Fax : 09-748 2142
Email : jpkelantan@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Melaka,
7th & 8th Floor, Wisma Persekutuan,
Jalan MITC, Hang Tuah Jaya,
75450, Ayer Keroh,
Melaka.
Tel. : 06-252 2725
Fax : 06-252 2711
Email : jpmelaka@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Negeri Sembilan,
12th Floor, Wisma Persekutuan,
Jalan Dato' Abdul Kadir,
70000 Seremban,
Negeri Sembilan.
Tel. : 06-765 5000
Fax : 06-765 5002
Email : jpnsembilan@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Pahang,
7th Floor, Bangunan Persekutuan,
Jalan Gambut,
25000 Kuantan, Pahang.
Tel. : 09-516 3931/7
Fax : 09-514 4636
Email : jppahang@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Pulau Pinang,
6th Floor, Bangunan Persekutuan,
10400 Jalan Anson,
Pulau Pinang.
Tel. : 04-226 6244
Fax : 04-229 9499
Email : jppulaupinang@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Perak,
3rd Floor, Block A,
Bangunan Persekutuan Ipoh,
Jalan Dato' Seri Ahmad Said (Greentown),
30450 Ipoh, Perak.
Tel. : 05-255 4963
Fax : 05-255 1073
Email : jpperak@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Perlis,
1st Floor, Bangunan Perodua Kangar,
No. 2C, Persiaran Jubli Perak
01000 Kangar, Perlis.
Tel. : 04-976 7381/9025
Fax : 04-976 8950
Email : jpperlis@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Selangor,
9th Floor, Bangunan Darul Ehsan,
Jalan Indah, Seksyen 14,
40000 Shah Alam, Selangor.
Tel. : 03-5515 0200
Fax : 03-5518 0408
Email : jpselangor@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Terengganu,
9th Floor, Wisma Persekutuan,
Jalan Sultan Ismail,
20200 Kuala Terengganu, Terengganu.
Tel. : 09-622 3062
Fax : 09-622 9659
Email : jptrg@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Sabah,
Level 1-3, Block C,
Kompleks Pentadbiran Kerajaan Persekutuan Sabah,
Jalan UMS, Beg Berkunci No. 2046,
88999 Kota Kinabalu, Sabah.
Tel. : 088-484 602
Fax : 088-484 659
Email : jpsabah@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia, Sarawak,
7th & 8th Floor, Bangunan Tun Datuk Patinggi
Tuanku Haji Bujang, Jalan Simpang Tiga,
93514 Kuching, Sarawak.
Tel. : 082-240 287
Fax : 082-242 609
Email : sarawak@dosm.gov.my*

*Director,
Department of Statistics, Malaysia,
Federal Territories,
14th & 15th Floor, Wisma FGV,
Jalan Raja Laut,
50350 Kuala Lumpur.
Tel. : 03-2267 2400
Fax : 03-2691 0639
Email : dosmwp@dosm.gov.my*